

SZKOŁA POLICJI w PILE

Zakład Prawa

Jolanta Curyło

Przestępstwa przeciwko mieniu

(art. 278 k.k. – art. 294 k.k.)

---

luty 2011

Redakcja językowa
Waldemar Hałuja

Skład komputerowy
Jolanta Curyło

Redakcja techniczna
Waldemar Hałuja

Druk
Lilla Bukłaha

**Zatwierdzam i wprowadzam
do użytku, jako materiał pomocniczy do zajęć**

Zastępca Komendanta
Witold St. Majchrowicz

ISBN 978-83-88360-52-7

Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile

Wydanie I

Druk: Pracownia poligraficzna SP w Pile

Nakład ..... egz., zam. nr ...../2011

Piła 2011

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Kradzieże – art. 278 k.k.	6
1.1. Przestępstwo kradzieży – art. 278 § 1 k.k.	6
1.2. Przestępstwo kradzieży programu komputerowego – art. 278 § 2 k.k.	10
1.3. Typy kwalifikowane kradzieży dotyczące art. 278 § 1 i § 2 k.k.	11
1.4. Przestępstwo kradzieży typu uprzywilejowanego - art. 278 § 3 k.k. wypadek mniejszej wagi	12
1.5. Przestępstwo kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego - art. 278 § 5 k.k.	12
1.6. Tryby ścigania kradzieży	13
2. Kradzież z włamaniem - art. 279 k.k.	15
2.1. Przestępstwo kradzieży z włamaniem z art. 279 § 1 k.k.	15
2.2. Tryby ścigania	19
3. Rozbój – art. 280 k.k.	20
3.1. Przestępstwo rozbój - typ podstawowy z art. 280 § 1 k.k.	20
3.2. Przestępstwo rozbój kwalifikowanego z art. 280 § 2 k.k.	24
3.3. Tryb ścigania	28
4. Kradzież rozbójnicza – art. 281 k.k.	29
4.1. Przestępstwo kradzieży rozbójniczej art. 281 k.k.	29
4.2. Tryb ścigania	31
5. Wymuszenie rozbójnicze – art. 282 k.k.	32
5.1. Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego – art. 282 k.k.	32
5.2. Tryb ścigania	35
6. Wypadki mniejszej wagi - art. 283 k.k.	36
7. Przywłaszczenie – art. 284 k.k.	37
7.1. Przestępstwo przywłaszczenia - art. 284 § 1 k.k.	37
7.2. Sprzeniewierzenie - art. 284 § 2 k.k.	38
7.3. Typy kwalifikowane przywłaszczenia i sprzeniewierzenia	39
7.4. Typy uprzywilejowane przywłaszczenia – art. 284 § 3 k.k.	39
7.5. Tryb ścigania	40
8. Oszustwo telekomunikacyjne - art. 285 k.k.	41
8.1. Przestępstwo oszustwa telekomunikacyjnego – art. 285 § 1 k.k.	41
8.2. Typ kwalifikowany oszustwa telekomunikacyjnego	42
8.3. Tryb ścigania – art. 285 § 2 k.k.	42
9. Oszustwo - art. 286 k.k.	43
9.1. Przestępstwo oszustwa zwykłego - art. 286 § 1 k.k.	43
9.2. Typy kwalifikowane oszustwa	48
9.3. Przestępstwo żądania korzyści majątkowej za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy – art. 286 § 2 k.k.	49

9.5. Tryb ścigania	50
10. Oszustwo komputerowe – art. 287 k.k.	51
10.1. Przestępstwo oszustwa komputerowego – art. 287 § 1 k.k.	51
10.2. Typy kwalifikowane oszustwa komputerowego	52
10.3. Typ uprzywilejowany oszustwa komputerowego – art. 287 § 2 k.k.	52
10.4. Tryb ścigania	52
11. Zniszczenie rzeczy - art. 288 k.k.	53
11.1. Przestępstwo zniszczenia, uszkodzenia rzeczy lub czynienie jej niezdatną – art. 288 § 1 k.k.	53
11.2. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi z art. 288 § 2 k.k.	54
11.3. Przestępstwo uszkodzenia lub naruszenia kabla morskiego – art. 288 § 3 k.k.	55
11.4. Typy kwalifikowane przestępstw z art. 288 § 1, 3 k.k.	55
11.5. Tryby ścigania	55
12. Zabór pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia – art. 289 k.k.	56
12.1. Przestępstwo zaboru pojazdu mechanicznego – art. 289 § 1 k.k.	56
12.2. Typy kwalifikowane zaboru pojazdu mechanicznego – art. 289 § 2 k.k.	57
12.3. Typy kwalifikowane zaboru pojazdu mechanicznego z art. 289 § 3 k.k. (tzw. typy rozbójnicze)	58
12.4. Tryb ścigania	59
13. Wyrąb drzewa z lasu - art. 290 k.k.	60
13.1. Przestępstwo wyrębu drzewa z lasu – art. 290 § 1 k.k.	60
13.2. Tryb ścigania	61
14. Paserstwo umyślne – art. 291 k.k.	62
14.1. Przestępstwo paserstwa umyślnego – art. 291 § 1 k.k.	62
14.2. Typy kwalifikowane paserstwa umyślnego	64
14.3. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi - 291 § 2 k.k.	64
14.4. Tryb ścigania	64
15. Paserstwo nieumyślne – art. 292 k.k.	65
15.1. Przestępstwo paserstwa nieumyślnego – art. 292 § 1 k.k.	65
15.2. Typ kwalifikowany paserstwa nieumyślnego – art. 292 § 2 k.k.	65
15.3. Tryb ścigania	65
16. Paserstwo programu komputerowego – art. 293 k.k.	66
16.1. Paserstwo programu komputerowego – art. 293 § 1 k.k.	66
16.2. Tryb ścigania	66
Bibliografia	67
Wykaz skrótów aktów prawnych i literatury	68

Wprowadzenie

Niniejsza publikacja została przygotowana w formie materiałów pomocniczych do nauki prawa karnego materialnego, w celu zapoznania policjantów ze znamionami przestępstw z rozdziału XXXV kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko mieniu”, zdobycia umiejętności kwalifikowania czynów zabronionych i ich odróżniania. Wiedza i umiejętności te są niezbędne podczas prowadzenia postępowania przygotowawczego. Ponadto umiejętności rozpoznawania i identyfikowania przestępstw przeciwko mieniu są wymagane od policjantów w służbie operacyjno-rozpoznawczej.

Stan prawny zamieszczonych w publikacji materiałów został określony na dzień 1 stycznia 2011 r.

Praktycznym uzupełnieniem zamieszczonych materiałów są publikacje wydane w Szkole Policji w Pile: „Przestępstwa przeciwko mieniu. Założenia do ćwiczeń” (wyd. w 2007 r.) J. Curyło, A. Rudnicka oraz „Wybrane przestępstwa z części szczególnej kodeksu karnego. Założenia do ćwiczeń” pod red. J. Curyło i L. Gruntkowskiego (wyd. w 2011 r.).

1. Kradzieże – art. 278 k.k.

1.1. Przestępstwo kradzieży – art. 278 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony przestępstwa kradzieży z art. 278 § 1 k.k. jest własność, posiadanie, inne prawa rzeczowe i obligacyjne do rzeczy ruchomej, do polskiego i obcego pieniądza, innych środków płatniczych, dokumentów uprawniających do pobrania sumy pieniężnej lub zawierających obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzających uczestnictwo w spółce.

Podmiot przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. jest powszechny, tzn. jego sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Przedmiotem czynności wykonawczej jest zarówno rzecz ruchoma w znaczeniu prawa cywilnego, jak i przedmiot w ujęciu art. 115 § 9 k.k.

Rzecz ruchomą w znaczeniu kodeksu cywilnego **jest przedmiot materialny, wyodrębniony z całości**, mogący samodzielnie występować w obrocie ekonomicznym i **przedstawiający wartość majątkową** (sprzedażną), tj. dającą się wyrazić w pieniądzu. Te elementy muszą wystąpić jednocześnie, aby dana rzecz mogła spełniać wymogi rzeczy w znaczeniu cywilnym.

Nie są rzeczami w znaczeniu prawa cywilnego i w konsekwencji nie mogą być przedmiotem kradzieży z art. 278 § 1 k.k.:

- 1) człowiek, zwłoki, wyodrębnione organy ludzkie, gdyż nie mogą być przedmiotem obrotu cywilnoprawnego;
- 2) dobra niematerialne, takie jak np. prawa niemajątkowe (wynałazcze, autorskie), utwory muzyczne, naukowe, wynalazki, energie (elektryczna, gazowa, cieplna, wodna, atomowa); energie nie są przedmiotem materialnym, jednakże od energii należy odróżnić nośniki energii, np. węgiel, koks, paliwo, gaz ziemny, wodę w rurach wodociągowych, które są rzeczami ruchomymi;
- 3) części składowe rzeczy, przed ich odłączeniem od części głównej, gdyż dopiero z tym momentem nabywa ona charakter odrębnej rzeczy ruchomej, np. nieruchomości budynkowe nie mogą być przedmiotem kradzieży, ale przedmiotem kradzieży mogą być odłączone z budynku elementy, tj. okna, drzwi, dachówka;
- 4) rzeczy powszechnie występujące w stanie wolnym w przyrodzie, np. woda płynąca w źródle, powietrze atmosferyczne, gdyż nie są wyodrębnione z całości, tj. przyrody;
- 5) złoża minerałów i kopalin, dopóki nie są wydobyte i wyodrębnione z całości.¹

Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1 k.k. nie dotyczy nieruchomości budynkowych, gruntowych i lokalowych, dotyczy natomiast rzeczy składowych odłączonych od nieruchomości, chociażby z ich uszkodzeniem, np. drzwi, okna, cegły oddzielone od budynku. Budynki, które nie są związane na stałe z gruntem za pomocą fundamentu, np. kioski, są rzeczami ruchomymi. Kradzież obejmuje wszelkie rodzaje rzeczy ruchomych, a więc zarówno te oznaczone co do tożsamości, np. konkretny samochód, indywidualnie oznaczony obraz, jak i oznaczone co do gatunku, np. odmierzane w obrocie w jednostkach miary i wagi. Mają to być przedmioty fizycznie ruchome tzn. takie, które można przenieść z miejsca na miejsce.

Rozszerzenie zakresu pojęcia rzeczy ruchomej w kodeksie karnym zostało dokonane w art. 115 § 9, na podstawie którego rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo

---

¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny. Część szczególna. Komentarz, t. III, red. A. Zoll, W-wa 2008 r., str. 29 i n..

stwierdzenie uczestnictwa w spółce. Pieniądze polskie i zagraniczne uważa się za rzeczy, ale wartość ich wynika nie z ich właściwości fizycznych jako przedmiotu, lecz z określonych gwarancji, jakie zapewnia im państwo poprzez nadanie możliwości umorzenia zobowiązań.² W prawie karnym i prawie skarbowym, brak jest wyjaśnienia pojęcia „środka płatniczego”, ale Sąd Najwyższy w tym zakresie nawiązał do prawa dewizowego.³ Obecne prawo dewizowe wylicza walory i dokumenty, które uznaje za krajowe i zagraniczne środki płatnicze, stanowiąc, że „krajowymi środkami płatniczymi są waluta polska oraz papiery wartościowe i inne dokumenty, pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walucie polskiej”.⁴ W związku z powyższymi środkami płatniczymi są polskie pieniądze, pozostałe zaś walory i dokumenty zaliczone są do tej kategorii, jeśli w konkretnej sytuacji spełnią funkcję płatniczą, tzn. można się nimi posługiwać jako pieniędzmi. Do kategorii środków płatniczych można zaliczyć niektóre z papierów wartościowych, a mianowicie te, które posiadają funkcję płatniczą.

Czek może być środkiem płatniczym, np. w przypadku, gdy płacimy za towar lub usługę, a w każdym przypadku jest dokumentem uprawniającym do otrzymania sumy pieniężnej, np. w sytuacji, gdy wypłacamy pieniądze z konta bankowego. Kradzież czeku to zatem czyn z art. 278 § 1 k.k., natomiast art. 275 k.k. odnosi się wyłącznie do tych dokumentów stwierdzających prawa majątkowe, których nie wymieniono w art. 115 § 9 k.k.⁵ Blankiety czeków (na własne zlecenie) nie stwierdzają niczyich praw majątkowych, a jedynie stanowią dowód zawarcia między wystawcą a trasatem umowy rachunku bankowego, uprawniają do korzystania ze zgromadzonego na nim kapitału, a więc są jedynie dokumentem w rozumieniu art. 115 § 14 k.k. i w związku z tym, kradzieży blankietu czeku nie należy kwalifikować z art. 278 § 1 k.k. lub art. 275 § 1 k.k., a należy rozpatrywać w kategoriach usunięcia takiego dokumentu, o którym mowa w art. 276 k.k.⁶

Bon towarowy nie jest rzeczą ruchomą w rozumieniu art. 278 § 1 k.k., a w szczególności nie jest środkiem płatniczym, gdyż jego realizacja nie oznacza wprowadzenia bonu do obiegu (nie występuje on samodzielnie w obrocie), nie mamy więc tu do czynienia z zastępowaniem pieniądza, jest natomiast dokumentem stwierdzającym prawa majątkowe w rozumieniu art. 275 § 1 k.k. Bon towarowy jest dowodem zakupu bliżej nieokreślonych towarów, za które zapłata została dokonana wcześniej; jest więc dokumentem, który daje uprawnienia jego okazielowi, pozwalające na odbiór wybranych przez posiadacza bonu rzeczy od ustalonych wcześniej podmiotów.⁷ Rola bonu towarowego zbliżona jest pod względem prawnym do **magnetycznej karty telefonicznej**, która nie jest środkiem płatniczym, stanowi zaś dowód zawarcia umowy cywilnoprawnej i w przypadku jej kradzieży czyn powinien być kwalifikowany z art. 275 § 1 k.k.⁸

Przedmiotem kradzieży nie mogą być dokumenty nieposiadające wartości majątkowej, np. zaświadczenia, dyplomy, legitymacje, prawo jazdy, świadectwa, formularze delegacji, gdyż kradzież tych dokumentów wypełnia znamiona występku z art. 276 k.k., natomiast kradzież dokumentów stwierdzających tożsamość, np. dowodów osobistych wyczerpuje znamiona art. 275 § 1 k.k. Przedmiotem kradzieży z art. 278 § 1 k.k. nie mogą być także dokumenty nieposiadające wartości sprzedażnej, np. zdjęcia pamiątkowe – ich kradzież stanowi wykroczenie z art. 126 k.w.

² por. J. Ignatowicz, Prawo rzeczowe, Warszawa 1994, s. 14 i n.

³ por. Uchwała SN z dnia 30.09.1998r. IKZP 3/98, OSNKW 1998/9-10/ poz.41.

⁴ por. Ustawa z dn. 27.07.2002 r. Prawo dewizowe, (Dz. U. Nr 141 poz. 1178) art. 2 ust 1 pkt 6-15.

⁵ por. Wyrok SA w Białymstoku z dn. 23.10.2001 r. II AKa 213/2001 Prokuratura i prawo- dodatek 2002/6 poz.13.

⁶ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 01.03.2001 r. II AKa 48/01 Prokuratura i Prawo – dodatek 2002/3 poz. 25.

⁷ por. Uchwała SN z dn. 26.11.2003 r. IKZP 21/2003, Prokuratura i Prawo – dodatek 2004/1 poz. 4.

⁸ por. Uchwała SN z dn.23.10.2002 r. IKZP 31/2002 OSNKW 2002/11-12 poz. 95.

Przedmiotem kradzieży z art. 278 § 1 k.k. może być także **cudze zwierzę**, gdyż na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie, np. w sprawach obrotu cywilnoprawnego, do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy.⁹

Przedmiotem kradzieży może być tylko rzecz ruchoma, którą sprawca nie ma w ogóle prawa rozporządzać i nie ma do niej żadnych praw – nie jest właścicielem, ani posiadaczem rzeczy, tzn. jest to rzecz całkowicie „cudza” dla sprawcy w znaczeniu prawnym. Przedmiotem kradzieży nie mogą być rzeczy stanowiące współwłasność sprawcy. Kradzież ze strony współwłaściciela rzeczy objętej współwłasnością nie może nastąpić do czasu, do którego trwa niepodzielność majątku wspólnego. Dopuszczyć się go może tylko osoba, która nie ma w ogóle prawa rzeczą rozporządzać. Współwłaściciel ma prawo rzecz legalnie posiadać i rozporządzać rzeczą, z tym tylko, iż w zależności od konkretnej sytuacji może to robić w porozumieniu i za zgodą pozostałych współwłaścicieli, albo samodzielnie, ale w ograniczonym zakresie. Rzeczy wchodzące w skład majątku wspólnego są przedmiotem współwłasności i dla małżonków nie mogą być przedmiotem kradzieży, a ewentualnie występku przywłaszczenia z art. 284 k.k. – ten pogląd jest dominujący. Przedmiotem kradzieży mogą być rzeczy wykorzystywane przez osoby pozostające w konkubinacie, lecz niestanowiące współwłasności. Możliwy jest również zabór w celu przywłaszczenia, dokonany przez członka spółdzielni w stosunku do rzeczy ruchomej stanowiących własność spółdzielni.¹⁰

Wyjęcie rzeczy ruchomej spod władania osoby uprawnionej ma nastąpić wbrew woli osoby nim dysponującej oraz bez żadnej ku temu podstawy. Władztwo nad rzeczą jako stan faktyczny podlegający ochronie, może być pozbawione nawet jakiegokolwiek podstawy prawnej, może mieć nawet charakter nielegalny, np. sprawca kradzieży rzecz innemu sprawcy kradzieży. Rzeczy niczyje, dobrowolnie porzucone lub zagubione nie mogą być przedmiotem kradzieży, z tym, że rzeczy zagubione, tj. utracone przez właściciela bez zamiaru wyzbycia się prawa ich własności mogą być przedmiotem występku z art. 284 § 3 k.k.

Od rzeczy zagubionych należy odróżnić rzeczy chwilowo pozostawione przez właściciela (posiadacza), np. portfel na ladzie sklepowej, bagaż w pociągu, torebka w kawiarni. Zabór w celu przywłaszczenia takich rzeczy stanowi kradzież.

Zachowanie się sprawcy kradzieży z art. 278 § 1 k.k. polega na zaborze cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Przez **zabór** rozumieć należy nielegalne i wbrew woli osoby uprawnionej, wyjęcie rzeczy spod władztwa osoby dotychczas nią władającej i objęcie jej we własne władanie przez sprawcę - te dwa elementy muszą wystąpić łącznie. Samo pozbawienie władztwa nad rzeczą osoby uprawnionej, ale pozbawione jednak objęcia tej rzeczy we władanie przez sprawcę nie stanowi zaboru. Zabór rzeczy może zostać dokonany tylko poprzez działanie. W związku z powyższym, kryterium odróżniającym dokonanie od usiłowania przestępstwa jest stwierdzenie **osiągnięcia władztwa nad rzeczą ruchomą przez sprawcę**. Władztwo to musi być pełne, trwałe i niezależne.¹¹ Kradzież jest zakończona z chwilą, gdy sprawca zawładnął rzeczą, objął ją w swoje posiadanie, bez względu na to, czy zdołał następnie zamierzać rozporządzenia tą rzeczą urzeczywistnić, czy nie. Dalsze losy rzeczy ruchomej, od chwili wejścia we władztwo oraz dalsze zamiary sprawcy względem tej rzeczy są obojętne z punktu widzenia kwalifikacji karnej, tzn. sprawca może przez pewien czas posiadać tę rzecz, później korzystać z tej rzeczy, następnie ją pożyczyć innej osobie, by na końcu sprzedać lub zniszczyć.¹² Dlatego kradzież jest **przestępstwem materialnym** (skutkowym), gdyż skutek następuje w momencie zawładnięcia rzeczą przez sprawcę, tj. w chwili

⁹ Ustawa z dn. 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt, (tekst jedn. Dz. U. 2003 r. nr 106 poz.1002 z późn. zm.).

¹⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit. str. 45 i n.

¹¹ por. Wyrok S0 w Tarnowie z dn. 09.08.2002 r. II AKa 308/2002, LexPolonica nr 363834.

¹² por. Wyrok SN z dn. 21.01.1985 r. II KR 311/84, OSNPG 1985, nr 8-9; por. wyr. SN z dn. 11.10.1988 r. II KR 343/87, OSNKW 1988, nr 7-8.

gdy sprawca objął w swoje posiadanie, po uprzednim wyjęciu rzeczy spod władztwa osoby dotychczas nią władającej. W związku z tym wyciągnięcie z kieszeni pokrzywdzonego pieniędzy i przetrzymywanie ich przez sprawcę zaboru w rękach, stanowi przejęcie władztwa nad tą rzeczą przez sprawcę, a więc dokonanie kradzieży. Nie zmienia tej kwalifikacji fakt odebrania sprawcy w chwilę potem zabranych pieniędzy przez właściciela lub inne osoby.¹³ Natomiast jeśli sprawca włożył rękę do kieszeni pokrzywdzonego i chwycił już portfel, ale nie zdażył go wyjąć, gdyż w tym momencie został złapany na „gorącym uczynku”, to popełnia usiłowanie udolne kradzieży.

W celu osiągnięcia skutku kradzieży, sprawca ma dokonać zaboru rzeczy ruchomej osobie dotychczas nią władającej i najczęściej, fizycznie zabrać ją z miejsca, w którym się znajduje, np. wynieść poza teren budynku, magazynu, bramkę kasy sklepowej. Dopóki tego elementu nie ma, to nie dochodzi do przejęcia władztwa nad rzeczą i czyn należy kwalifikować jako usiłowanie kradzieży.¹⁴ Sprawca kradzieży może już na miejscu zaboru rzeczy tę rzecz np. skonsumować.

Zabranie rzeczy w celu zabezpieczenia roszczeń majątkowych sprawcy nie jest zaborem dokonany w celu przywłaszczenia, np. zatrzymanie urządzeń i maszyn budowlanych w celu uzyskania zaległego wynagrodzenia za wykonanie prac budowlanych.¹⁵ Nie stanowi zaboru w celu przywłaszczenia zabranie rzeczy, co do której sprawca rości sobie prawo i uważa, że owa rzecz mu się należy prawnie, np. uważa, że to on jest właścicielem lub legalnym posiadaczem. Ponadto nie można uznać za zabór w celu przywłaszczenia zachowania sprawcy zmierzającego do dokonania zgwałcenia na pokrzywdzonej, która chcąc skłonić go do odstąpienia wykonania zamiaru sama wydała mu biżuterię i pieniądze.¹⁶

Sprawca kradzieży odpowiada za skutek, którego wielkość określa wartość rzeczy wyjętych przez sprawcę spod władztwa innej osoby i to w chwili dokonania czynu, tj. bierze się pod uwagę tylko szkodę rzeczywistą. Nie wlicza się do tej wartości odsetek od sumy pieniędzy, ani spodziewanych dochodów, ani utraconych zysków.¹⁷

Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1 k.k. należy do tzw. **przestępstw umyślnych**, kierunkowych, tj. zachowanie sprawcy jest ukierunkowane na ściśle określony cel, którym jest przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej. Celem działania sprawcy musi być włączenie rzeczy do majątku sprawcy, objęcie jej w posiadanie lub postąpienie z nią jak z własną, tak jak gdyby był właścicielem, np. zużycie rzeczy, dokonanie darowizny, zamiany, sprzedaży, zniszczenie, wyrzucenie. Sprawca, który dokonuje zaboru w celu przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej z zamiarem niezwłocznego jej porzucenia, zamierza postąpić z nią jak właściciel i w związku z tym popełnia kradzież.¹⁸

Nie stanowi działania w celu przywłaszczenia zabór cudzej rzeczy ruchomej w celu krótkotrwałego użycia, np. samowolne zabranie cudzego roweru w celu dojechania do domu, gdy sprawca ma wolę zwrócenia go następnie właścicielowi. Czyn taki stanowi wykroczenie samowolnego użycia rzeczy kwalifikowanego z art. 127 § 1 k.w., z wyjątkiem przypadków, gdy przedmiotem zaboru jest pojazd mechaniczny, co stanowi odrębne przestępstwo z art. 289 k.k.

Działanie sprawcy z zamiarem przywłaszczenia nie jest tożsame z działaniem w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, gdyż u podłoża przywłaszczenia mogą leżeć inne motywy i pobudki niż chęć osiągnięcia korzyści majątkowej, np. sprawca zabrał torebkę i wyrzucił lub

---

¹³ por. ¹³ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit. str. 40;

¹⁴ por. Wyrok SN z dnia 08.09.1989 V KRN 207/89 Lex nr 18009; por. Wyrok SN z dn. 27.03.1987 r. V KRN 59/87 Lex nr 1987/10/113;

¹⁵ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 12.10.1996 r. II AKa 232/96, Prokuratura i Prawo - dodatek 1997, nr 5;

¹⁶ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 30.04.1992 r., II AkR 38/92, KZS 1992, z. 3-9 poz. 66;

¹⁷ por. ¹⁷ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit. str. 40;

¹⁸ por. Uchwała SN z dn. 23.04.1998 r. i KZP 1/98 OSNKW, nr 5-6, poz. 23;

zabrał pieniądze i przeznaczył na cele charytatywne. W takich sytuacjach sprawca postąpił z rzeczą jakby był jej właścicielem, ale nie działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, ani takiej korzyści nie osiągnął.

Wartość pieniężna rzeczy zabranych w celu przywłaszczenia jest istotna dla znamion przestępstwa kradzieży – kradzież cudzej rzeczy, jeżeli jej wartość nie przekracza 250 złotych stanowi wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. Jednakże jeżeli przedmiotem kradzieży jest: broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe, to czyny te bez względu na wartość rzeczy zawsze stanowią przestępstwo, zgodnie z art. 130 § 1 pkt 2 k.w. Kradzież drzewa z lasu wartości do 75 złotych stanowi wykroczenie z art. 120 k.w, powyżej tej kwoty stanowi występki z art. 290 k.k. Natomiast wyrąb gałęzi, korzeni, krzewów ich niszczenie, karczowanie pniaków i zabór tych rzeczy stanowi wykroczenie z art. 148 k.w., bez względu na ich wartość. O tym, czy działanie sprawcy wyczerpuje znamiona przestępstwa, czy też stanowi wykroczenie, decyduje łączna wartość rzeczy ruchomych zabranych przez sprawcę w ramach jednego czynu zabronionego, a nie wartość poszczególnych rzeczy. Zasadę tę rozciągnąć należy także na przypadki kwalifikacji wielu zachowań sprawcy przy wykorzystaniu konstrukcji tzw. czynu ciągłego z art. 12 k.k. - poszczególne zachowania w ramach tej samej kradzieży mogą ze względu na wartość stanowić wykroczenie, ale łączna wartość rzeczy z poszczególnych zachowań składających się na jeden czyn może stanowić przestępstwo kradzieży w postaci zwykłej, a nawet w postaci kwalifikowanej.¹⁹

1.2. Przestępstwo kradzieży programu komputerowego – art. 278 § 2 k.k.

Przedmiotem ochrony art. 278 § 2 k.k. jest własność, posiadanie programu komputerowego. Przez program komputerowy rozumieć należy zakodowany na odpowiednim nośniku informacji, zapis składający się na utwór przedstawiający wartość materialną. **Podmiot przestępstwa jest powszechny**, tak jak w przypadku każdego typu przestępstwa z art. 278 k.k.

Uzyskanie programu komputerowego następuje wbrew woli osoby uprawnionej, tj. właściciela, posiadacza lub innej osoby uprawnionej do dysponowania nim. Uzyskanie programu polega na sporządzeniu nielegalnych kopii tego programu na odpowiednim nośniku. W grę wchodzi tu wszelkie formy nielegalnego kopiowania programów komputerowych, przy jednoczesnym zachowaniu pierwotnej wersji informacji kodującej program we władaniu i dyspozycji osoby uprawnionej. Mimo braku pozbawienia władztwa nad programem osoby uprawnionej, uzyskanie programu oznacza zawsze przejęcie nad nim władztwa przez sprawcę. Jest to przestępstwo **skutkowe**, może być popełnione tylko przez działanie. Ponadto uzyskanie programu może nastąpić poprzez fizyczny zabór nośnika, na którym zakodowany jest program, twardego dysku komputera lub całego komputera, na którym zapisany jest program. W takim przypadku nastąpi jednocześnie zabór cudzej rzeczy ruchomej, takiej jak dysk, nośnik, komputer oraz nielegalne uzyskanie programu komputerowego zapisanego na tym nośniku.²⁰

Czyn ten musi być popełniony **umyślnie w zamiarze osiągnięcia korzyści majątkowej**. Sprawca musi mieć pełną świadomość, że jego zachowanie stanowi uzyskanie, bez zgody osoby uprawnionej, programu komputerowego i chcieć tego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Sprawca musi mieć pełną świadomość, że jego działanie doprowadzić ma do osiągnięcia korzyści majątkowej. Przez korzyść majątkową rozumieć należy, według art. 115

---

¹⁹ por. M. Dąbrowska-Kardas, Czyn ciągły, ciąg przestępstw w kodeksie karnym z 1997 r., zeszyt nr 20 Ministerstwa Sprawiedliwości, str. 58;

²⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 61 i n.;

§ 4 k.k. przysporzenie sobie lub komuś innemu, np. osobie fizycznej, prawnej, jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej lub grupie osób prowadzącej zorganizowaną działalność przestępczą wartości zwiększających majątek. Mogą to być prawa majątkowe, rzeczy lub świadczenia mające wartość pieniężną. Korzyść majątkowa może polegać zarówno na zwiększeniu aktywów, jak i zmniejszeniu pasywów majątkowych lub uniknięciu strat. Korzyścią majątkową osiągniętą w wyniku nielegalnego skopiowania programu komputerowego na tzw. własny użytek jest uzyskanie możliwości korzystania z tego programu bez ponoszenia wydatków związanych z jego legalnym nabyciem.²¹

1.3. Typy kwalifikowane kradzieży dotyczące art. 278 § 1 i § 2 k.k.

Kodeks karny przewiduje dwa typy kwalifikowane kradzieży cudzej rzeczy ruchomej i cudzego programu komputerowego wymienione w art. 294 § 1, 2 k.k., które nie są samodzielnymi przestępstwami i powinny być kwalifikowane w powiązaniu z konkretnym typem podstawowym czynu zabronionego przeciwko mieniu, w tym wypadku z przestępstwem kradzieży.²² Wartość mienia może wynikać z popełnienia przez sprawcę jednego przestępstwa, albo też stanowić sumę wartości mienia, gdy sprawca dopuścił się czynu zabronionego wieloma zachowaniami, w ramach czynu ciągłego z art. 12 k.k. Wartość skradzionego mienia ruchomego nie może być sumowana w celu określenia kodeksowego pojęcia „mienia znacznej wartości”, w sytuacji realnego zbiegu przestępstw. Natomiast art. 294 § 1 k.k. tylko wtedy znajduje zastosowanie do kwalifikacji prawnej odnoszącej się do ciągu przestępstw (art. 91 § 1 k.k.), gdy każde z tych przestępstw dotyczyło mienia znacznej wartości.²³

Pierwszy typ kwalifikowany kradzieży (art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.) występuje ze względu na kradzież cudzej rzeczy ruchomej, znacznej wartości. Na podstawie art. 115 § 5 k.k. mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych. Natomiast mieniem wielkiej wartości według art. 115 § 6 k.k. jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych. Typ kwalifikowany kradzieży ze względu na mienie znacznej wartości ma również zastosowanie do kradzieży programów komputerowych (art. 278 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.).

Drugi typ kwalifikowany kradzieży (art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k.) zachodzi, gdy kradzież dotyczy dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury. Pojęcie „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury” ma charakter ocenny. Pojęcie to nie ogranicza się wyłącznie do znaczenia dla polskiej kultury narodowej, lecz obejmuje szeroko rozumianą kulturę w jej znaczeniu ponadnarodowym. Za obiekty o takim szczególnym znaczeniu dla kultury należy uznać obiekty wpisane na „Listę dziedzictwa światowego” na podstawie konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. Natomiast jest to całkowicie niezależne od jego wartości materialnej. Pomocniczo można sięgnąć do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).²⁴

²¹ A. Adamski, *Przestępstwa komputerowe...*, s.119;

²² por. Wyrok SN z dn. 23.01.2002 r., V KKN 497/99, Lex, nr 53022;

²³ por. Wyrok SN z dn. 02.02.2007 r., V KK 133/06, OSNKW 2007, nr 3, poz. 27;

²⁴ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...op. cit.*, str. 449 i n.;

1.4. Przestępstwo kradzieży typu uprzywilejowanego - art. 278 § 3 k.k. wypadek mniejszej wagi

Wypadek ten odnosi się do trzech typów przestępstw określonych w art. 278 k.k., tj. kradzieży zwykłej, kradzieży, kradzieży programu komputerowego oraz kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

Wypadek mniejszej wagi to postać czynu o wszystkich znamionach przestępstwa typu podstawowego, ale charakteryzująca się przewagą elementów łagodzących o charakterze podmiotowo-przedmiotowym.²⁵ Podstawowym elementem oceny wypadku mniejszej wagi jest stopień społecznej szkodliwości czynu ujęty w art. 115 § 2 k.k. i w związku z tym, uznanie za wypadek mniejszej wagi powinno się opierać na wszystkich okolicznościach popełnienia czynu, w szczególności takich jak: sposób działania, postać zamiaru, rodzaj dobra, w które godzi czyn, charakter i rodzaj wyrządzonej lub grożącej szkody, znaczenie życiowe tej szkody dla pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, motyw, cel działania sprawcy, upór sprawcy, czy przypadkowość jego działania, zachowanie wobec pokrzywdzonego w trakcie czynu. Kwalifikacja prawna wypadku mniejszej wagi nie może być uzależniona od opinii o sprawcy, jego osobowości, poprzedniej karalności, nagminności czynów tego rodzaju, zachowaniu przed i po popełnieniu przestępstwa, naprawienia szkody, gdyż są to elementy oceniające człowieka, a nie czyn i służą one do ustalenia wymiaru kary a nie do ustalania kwalifikacji prawnej. Mała wartość przedmiotu kradzieży nie może być decydującym kryterium o zakwalifikowaniu czynu jako wypadku mniejszej wagi, gdyż należy uwzględniać również elementy podmiotowe.²⁶

Okoliczność, że sprawca popełnił przestępstwo w warunkach recydywy nie wyłącza możliwości uznania tego przestępstwa za wypadek mniejszej wagi.²⁷

1.5. Przestępstwo kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego - art. 278 § 5 k.k.

Przestępstwo kradzieży energii jest przestępstwem powszechnym i kierunkowym. Sprawca musi mieć świadomość swego działania - w tym przypadku bezprawnego uzyskania dostępu do źródła energii i korzystania z niej.

Kradzież energii może polegać na:

- podłączeniu do systemu dostarczającego dany rodzaj energii z pominięciem urządzenia mierzącego ilość wykorzystanej energii oraz określającego wysokość opłaty za korzystanie,
- uszkodzeniu urządzenia rejestrującego ilość pobranej energii, które następuje po legalnym przyłączeniu się sprawcy do systemu dostarczającego dany rodzaj energii,
- dokonaniu zmiany zapisu w urządzeniach rejestrujących ilość pobranej energii w taki sposób, że nie zawiera informacji o faktycznie wykorzystanej przez sprawcę ilości energii (tzw. cofanie licznika).

Skutkiem występku z art. 278 § 5 k.k. jest przejęcie w posiadanie lub użytkowanie odpowiedniego rodzaju energii bez względu na wielkość szkody.²⁸

²⁵ por. Wyrok SN z dn. 09.10.1996 r. V KKN 79/96, OSNKW 1997, nr 3, poz. 27;

²⁶M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 67; por. Postanowienie SN z dn. 16.01.2007 r., KK 390/2006, LexPolonica nr 1313940;

²⁷ por. Uchwała SN z dn. 15.07.1971 r., VI KZP 42/70, OSNKW 1971, nr 11, poz. 163; por. Postanowienie z dn. 16.01.2007 r., V KK 390/2006, LexPolonica nr 1313940;

²⁸por. Wyrok SN z dn. 26.02.2003 r. IV KK 302/2003, Prokuratura i prawo – dodatek 2004/7-8, poz. 2;

Kradzież energii bez względu na jej wartość stanowi przestępstwo i nie ma zastosowania art. 119 § 1 k.w., gdyż energia nie jest „cudzą rzeczą ruchomą”.²⁹

Kradzież energii: elektrycznej, cieplnej, gazowej, atomowej - z art. 278 § 5 k.k. należy odróżnić od kradzieży nośnika energii z art. 278 § 1 k.k. Nośnikiem energii w wyodrębnionej postaci będzie np. paliwo stałe, ciekłe lub gazowe, takie jak: węgiel, benzyna, olej napędowy, gaz silnikowy wlany do zbiornika, gaz ziemny w butlach.³⁰ Podobnie zabór wody z urządzeń wodociągowych nie może być traktowany jako zabór energii (wodnej) w rozumieniu art. 278 § 5 k.k., ale jako zabór rzeczy ruchomej w znaczeniu art. 278 § 1 k.k.³¹

W przypadku kradzieży energii pokrzywdzonym jest dostawca tej energii. Jednakże, gdy sprawca podłączy się do sieci energetycznej i pobierana przez niego nielegalnie energia ujęta będzie na liczniku należącym do innej osoby uprawnionej do jej odbioru, pokrzywdzonym będzie odbiorca energii, u którego zarejestrowany jest licznik.

Kradzież karty bankomatowej jest przestępstwem powszechnym, umyślnym w zamiarze bezpośrednim. Stanowi odrębny typ przestępstwa za względu na to, że karta bankomatowa nie jest rzeczą w rozumieniu art. 278 § 1 k.k., ani nie mieści się w pojęciu „rzecz ruchoma” jako przedmiot pozostałych przestępstw przeciwko mieniu.³²

Karta bankomatowa pozwala na pobranie pieniędzy z automatu bankowego. Kwoty pieniędzy i ich częstotliwość pobierania uzależnione są od warunków umowy zawartej między bankiem a użytkownikiem. Karta bankomatowa przez cały czas umowy pozostaje własnością banku, a posługiwać się nią może tylko osoba, na którą została ona wystawiona, tj. posiadacz karty. Nominalną wartość takiej karty określa kwota, jaką zapłacił użytkownik za jej wystawienie, ale wartość ta nie ma znaczenia dla oceny prawnokarnej. Z punktu widzenia sprawcy kradzieży karty bankomatowej czyn taki nie przynosi bezpośrednich korzyści, jeśli sprawca nie zna osobistego numeru (PIN) znanego tylko posiadaczowi karty, to nie ma on teoretycznie możliwości podjęcia na jej podstawie pieniędzy z bankomatu. Kradzież karty bankomatowej nabiera cech szczególnej szkodliwości dopiero wtedy, gdy sprawca takiego czynu zna PIN, gdyż w takim przypadku uzyskuje on możliwość podjęcia pieniędzy z bankomatu. Na podstawie art. 278 § 5 k.k. karalna jest już sama kradzież karty bankomatowej, bez względu na to czy sprawca w późniejszym czasie podejmie na jej podstawie pieniądze z automatu bankowego czy też nie.³³ W przypadku, gdy sprawca zdołał podjąć przy użyciu skradzionej karty pieniądze z bankomatu - czyn ten należy zakwalifikować jako przestępstwo z art. 279 § 1 k.k.

1.6. Tryby ścigania kradzieży

Wszystkie typy przestępstw określone w art. 278 k.k. - kradzież typu podstawowego, kradzież programu komputerowego, kradzież typu kwalifikowanego i uprzywilejowanego, kradzież energii i karty bankomatowej - są przestępstwami publicznoskargowymi, ściganymi z urzędu. W przypadku popełnienia tych przestępstw na szkodę osoby najbliższej ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Z definicji osoby najbliższej dla podejrzanego lub pokrzywdzonego zawartej w art. 115 § 11 k.k. wynika, że są to:

- 1) małżonek,

²⁹ por. Uchwała SN z dn. 13.12.2000 r. IKZP 43/2000 OSNKW 2001/1-2 poz. 4;

³⁰ por. Postanowienie SN z dn. 09.06.2006 r. IKZP 14/2006, OSNKW 2006/7-8 poz. 67; por. Wyrok SN z dn. 27.02.2008 r. V KK397/2007, OSNKW 2008/8 poz. 60;

³¹ por. Postanowienie SN z dn. 09.06.2006 r. IKZP 15/2006, Prokuratura i prawo – dodatek , 2006/10 poz. 4;

³² por. Uchwała SN z dn. 21.10.2003 r. IKZP 33/2003 OSNKW 2003/11-12 poz. 96;

³³ B. Michalski Przestępstwa przeciwko mieniu, W-wa 1999 r., str. 79 i n.;

- 2) krewni w linii prostej:
  - a) wstępni – rodzice, dziadkowie, pradziadkowie itd.,
  - b) zstępni – dzieci, wnuki, prawnuki itd.,
- 3) krewni w linii bocznej – tylko rodzeństwo (bracia, siostry), w tym rodzeństwo przyrodnie, tj. mające tylko wspólnego ojca i matkę,
- 4) powinowaci w linii prostej:
  - a) wstępni – ojczym (mąż matki, babki, prababki itd.) oraz macocha (żona ojca, dziadka, pradziadka itd.),
  - b) zstępni – małżonkowie (zięć, synowa) dzieci, wnuków, prawnuków itd. własnych oraz dzieci (pasierb, pasierbica), wnuki, prawnuki itd. małżonka,
- 5) powinowaci w linii bocznej:
  - a) rodzeństwo małżonka (szwagier, bratowa),
  - b) mąż siostry (szwagier), żona brata (bratowa),
- 6) przysposabiający i jego małżonek lub przysposobiony i jego małżonek,
- 7) osoba pozostająca we wspólnym pożyciu (konkubent, konkubina).³⁴

W przypadku kradzieży pokrzywdzonym może być zarówno właściciel, jak i posiadacz rzeczy, a w związku z tym działanie na szkodę osoby najbliższej zachodzi, gdy pokrzywdzonym jest właściciel przedmiotu kradzieży, jak również i wtedy, gdy jest jego posiadaczem. W przypadku, gdy właściciel skradzionej rzeczy jest osobą trzecią (obcą), a rzecz została skradziona posiadaczowi, który jest osobą najbliższą dla sprawcy, to ze względu na osobę właściciela ściganie następuje z urzędu,³⁵ np. w przypadku kradzieży samochodu dokonanej przez osobę najbliższą dla użytkownika (posiadacza), gdy właścicielem pojazdu jest osoba obca dla sprawcy, ściganie przestępstwa następuje z urzędu ze względu na właściciela.

---

³⁴ cyt. St. Zimoch, Osoba najbliższa w prawie karnym, Nowe Prawo 1971 nr 9 str. 1303 i n.;

³⁵ por. Uchwała SN z dn. 18.02.1971 r. VI KZP 90/70, OSNKW 1971/5 poz. 65;

2. Kradzież z włamaniem - art. 279 k.k.

2.1. Przestępstwo kradzieży z włamaniem z art. 279 § 1 k.k.

Przedmiot ochrony art. 279 k.k. jest taki sam jak w przypadku kradzieży z art. 278 k.k.,³⁶ jest nim własność, posiadanie, inne prawa rzeczowe i obligacyjne do rzeczy ruchomych i przedmiotów wymienionych w art. 115 § 9 k.k.

Jest to przestępstwo **powszechne**, sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Kradzież z włamaniem składa się z połączenia dwóch elementów – włamania, które jest środkiem do celu (jakim jest zabór w celu przywłaszczenia) oraz drugiego elementu - samego zaboru w celu przywłaszczenia. W związku z tym art. 279 § 1 k.k. odnosi się nie do samego dokonania włamania, ale do kradzieży z użyciem włamania.

Przedmiot wykonawczy kradzieży z włamaniem jest identyczny jak przy kradzieży z art. 278 k.k. - i może nim być cudza rzecz ruchoma, pieniądze polskie lub obce, dokumenty przedstawiających wartość majątkową, program komputerowy, energia lub karta uprawniająca do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

Sprawca kradzieży z włamaniem narusza nie tylko prawo do mienia, lecz także łamie system bezpieczeństwa mienia, który polega na umieszczeniu go w odpowiednim schowku lub innym miejscu wyposażonym w funkcjonujące zamknięcie, w celu ochrony przed kradzieżą, co zwiększa stopień winy sprawcy kradzieży z włamaniem i w konsekwencji powoduje surowsze zagrożenie karne tego przestępstwa, w porównaniu z kradzieżą zwykłą.³⁷

Włamanie zasadniczo zachodzi wtedy, gdy sprawca w następstwie jakiegokolwiek fizycznego oddziaływania przenika z zewnątrz do pomieszczenia o konstrukcji całkowicie zamkniętej w wyniku pokonania specjalistycznych zabezpieczeń lub usunięcia przeszkody materialnej stanowiącej część materialną tego pomieszczenia. Przez pomieszczenia zamknięte rozumieć należy wszelkiego rodzaju budynki, skarbcce, schowki (np. kasy pancerne, bankomaty, kasetki, biurka, szafy) specjalne środki transportu (np. wagony kolejowe, samochody, chłodnie) i inne środki służące do przechowywania lub przesyłania rzeczy do obrotu towarowego lub transportu ludzi lub mienia (np. zbiorniki, pojemniki) zamknięte na różnego rodzaju kłódki, zamki, szyfry, kody, plomby lub nawet kartki papieru z pieczęcią.

Nie są pomieszczeniami zamkniętymi pomieszczenia, gdzie sprawca wykorzystuje do wejścia:

- otwory przeznaczone do normalnego wkraczania do wnętrza (np. bramy, drzwi), lecz nie zamknięte;
- otwory, które nie są przeznaczone do normalnego wkraczania do wnętrza (np. okno, przewody kominowe, wentylacyjne) i nie są zamknięte;
- otwory zamknięte, np. na pozostawiony w zamku klucz, zwykły haczyk, klamkę zewnętrzną, zasuwę – zamontowane od zewnątrz, tj. od strony sprawcy.

Sposób pokonania przeszkody materialnej przez sprawcę jest – dla bytu przestępstwa kradzieży z włamaniem – obojętny. Pokonanie takiej przeszkody może być wynikiem działania zarówno za pomocą narzędzi precyzyjnych, skonstruowanych specjalnie dla celów przestępczych, jak i narzędzi prymitywnych, a nawet bez pomocy narzędzi. Przeniknięcie do pomieszczenia całkowicie zamkniętego może nastąpić przez pokonanie specjalnych zabezpieczeń mechanicznych lub elektronicznych chroniących przed wtargnięciem do środka poprzez: otwarcie zamków, kłódek, automatów zatraskowych, systemów alarmowych, szyfrów za pomocą środków chemicznych, materiałów wybuchowych, wytrychów lub przygotowanych

³⁶ por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 79 i n.;

³⁷ por. Wyrok SN z dn. 03.02.1999 r., V KKN 566/98, Prokuratura i Prawo-dodatek 1999/7-8, poz. 7;

drucików, służących do wyczucia i odchylenia zastawek zamka, albo za pomocą odpowiedniego ustawienia tarczy zamka na właściwy szyfr, a nawet za pomocą dopasowanych lub oryginalnych kluczy skradzionych lub znalezionych, zerwania plomb i usunięcia związanych z nim zabezpieczeń umieszczonych na drzwiach wagonów, samochodów specjalnych, pokrywach lub kranach cystern i innych zbiorników służących do przechowywania, przekazywania lub przesyłania rzeczy do obrotu. Przeniknięcie do pomieszczenia zamkniętego w wyniku usunięcia części konstrukcji zamkniętej tego pomieszczenia zachodzi poprzez dokonanie wyłomu w ścianach, dachach, sufitach, podłogach, szybach okiennych oraz uszkodzeniu lub zniszczeniu, wyłamaniu, wyrwaniu, przepiłowaniu krat, wszelkiego rodzaju zamków, kłódek, automatów zatraskowych. Kradzież samochodu stojącego na wolnym powietrzu, stanowi kradzież z włamaniem, jeżeli poprzedzona została pokonaniem zamknięcia broniącego dostępu do jego wnętrza, np. wybicie szyby, wyłamanie drzwi, uszkodzenie zamka, użycie skradzionego lub dopasowanego klucza, a samochód sam w sobie stanowi zamknięte pomieszczenie. Kradzieżą z włamaniem jest również zabór schowka wraz z zawartością, np. zamkniętej kasetki z zawartością pieniędzy z pomieszczenia niezamkniętego i zabór z niego zawartości w następstwie rozbicia lub otwarcia poza miejscem zaboru lub wciągnięcie zamkniętego pojazdu na lawetę i późniejsze otwarcie samochodu w garażu.³⁸

Natomiast nie stanowi kradzieży z włamaniem, kradzież rowerów stojących na wolnej przestrzeni zabezpieczonych przy pomocy linki metalowej do elementów budynku lub ogrodzenia, gdzie do dokonania zaboru wystarczyło jedynie przecięcie linki, gdyż rower nie tworzy sobą zamkniętego, zabezpieczonego przed zaborem pomieszczenia.³⁹

Z charakteru zabezpieczeń ma wyraźnie wynikać wola właściciela, użytkownika, dysponenta mieniem niedopuszczenia do niego nieuprawnionych osób. Przy czym zabezpieczenie pomieszczenia przed wejściem osób trzecich nie musi mieć charakteru szczególnie trudnej do pokonania przeszkody i nie ma na celu uczynienie całkowicie niemożliwym osobom nieuprawnionym. Dostęp ten jest możliwy jedynie dzięki zastosowaniu siły fizycznej lub specjalnych środków technicznych. Istotą jest stworzenie zewnętrznej bariery sygnalizującej, że celem jej zainstalowania było wykluczenie dostępu do pomieszczenia przez osoby nieuprawnione - dlatego łatwe wejście do pomieszczenia, np. słaby skobel, plomba w drzwiach wagonu kolejowego, haczyk lub ogranicznik w oknie, gdy do ich pokonania nie trzeba używać narzędzi lub znacznej siły fizycznej spełnia warunki włamania, jeśli naruszona została wola dysponenta mieniem.⁴⁰ Przy stosowaniu obecnie w sposób dość rozpowszechniony elektronicznych systemów zabezpieczeń pomieszczeń (np. kody, alarmy, monitoring), włamania wymagają od sprawców większego zaangażowania intelektualnego niż siłowego.

Nie jest zabezpieczeniem w rozumieniu art. 279 k.k. umieszczenie rzeczy wewnątrz ogrodzenia, za barierą, za płotem, rowem, żywopłotem, gdyż tego typu odgrodzenia przestrzeni mają charakter porządkowy, który nie jest uznawany jako zabezpieczenie w rozumieniu art. 279 k.k.⁴¹ Za włamanie nie można uznać otwarcia (wypchnięcia) okna, które w momencie przystąpienia sprawców do kradzieży nie było zamknięte.⁴²

Jeżeli sprawca forsuje kilka przeszkód metodą włamania, np. włamuje się do garażu, a następnie do stojącego tam zamkniętego samochodu i dokonuje jego kradzieży lub jego zawartości, to niezależnie od liczby pokonanych zabezpieczeń i przeszkód popełnia jeden czyn z art. 279 § 1 k.k., gdyż istotne jest pokonanie tej przeszkody, która zabezpiecza mienie, zaś

³⁸ por. Uchwała SN z dn. 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980/10, poz. 65; por. Uchwała SN z dn. 18.02.1972 r. VI KZP 74/71, OSNKW 1972/5, poz. 78;

³⁹ por. Wyrok SN z dn. 09.09.2004 r. V KK 144/04, OSNKW 2004, poz. 1533;

⁴⁰ por. Wyrok SN z dn. 15.08.1985 r., IKR 212/85, OSNKW 1986/11-12, poz. 97; por. Wyrok SO w Białymstoku z dn. 08.10.2002 r. VIII Ka 505/2002, Prokuratura i Prawo-dodatek 2004/10, poz. 21;

⁴¹ zob. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., s. 85;

⁴² por. Wyrok SN z dn. 03.11.1970 r., VKRN 409/70 OSNPG 1971/4/63;

nieistotne dla samej kwalifikacji prawnej jest usunięcie przeszkód pośrednich. Ta sama kwalifikacja czynu obowiązuje, gdy sprawca dokonuje włamania do pomieszczenia, a następnie wewnątrz tego pomieszczenia pokonuje zamknięcia różnorodnych urządzeń, np. skrytki, szuflady, szafy.⁴³

Do uznania za włamanie nie jest konieczne, aby sprawca po pokonaniu zabezpieczeń, wchodził do wnętrza tego pomieszczenia, w którym znajduje się mienie, np. sprawca wybija szybę i przez ten otwór wyciąga mienie przy pomocy kija, wędki itp. – takie zachowania również wyczerpują znamiona z art. 279 k.k.⁴⁴

Przez zabezpieczenie, które pokonuje sprawca kradzieży z włamaniem, należy rozumieć nie tylko samą konstrukcję pomieszczenia zamkniętego, bądź specjalne zamknięcie tego pomieszczenia, lecz także inne specjalne zabezpieczenia rzeczy, pieniędzy, środków płatniczych, dokumentów, energii lub magnetycznej karty bankowej. Pokonanie takich „specjalnych” zabezpieczeń polega na tym, że w celu wejścia w posiadanie rzeczy należy posłużyć się **elektronicznym kodem dostępu**. Wprowadzenie kodu dostępu przez osobę nieuprawnioną prowadziłoby do przełamania przeszkody elektronicznej chroniącej rzecz ruchomą i w tym znaczeniu jest włamaniem w rozumieniu art. 279 k.k. Przełamanie specjalistycznych zabezpieczeń zainstalowanych w komputerze, systemie (sieci) komputerowym, internecie, bankomatatach stanowi włamanie w znaczeniu art. 279 k.k. Sprawca w takich sytuacjach nie używa siły fizycznej, a posługuje się umiejętnościami i środkami elektronicznymi, przy czym jego celem jest przełamanie zabezpieczenia uniemożliwiającego dostęp osób nieuprawnionych do mienia, do pomieszczenia choćby nie znajdowało się ono w pomieszczeniu zamkniętym, np. internet, system komputerowy. W takich sytuacjach kradzież z włamaniem jest dokonana bez fizycznego przeniknięcia sprawcy do pomieszczenia.⁴⁵

Kradzież z włamaniem jest zawsze przestępstwem, bez względu na wartość zabranych rzeczy i nie ma do tego przestępstwa zastosowanie art. 119 § 1 k.w., o czym stanowi art. 130 § 2 k.w.

Kradzież z włamaniem może, ale nie musi, wiązać się ze zniszczeniem, czy choćby tylko uszkodzeniem mienia, wobec czego owo zniszczenie (uszkodzenie) mienia nie w każdym wypadku występuje przy kradzieży z włamaniem, np. w sytuacji otwarcia zamka za pomocą skradzionego lub podrobionego klucza nie występują żadne zniszczenia lub uszkodzenia w konstrukcji pomieszczenia zamkniętego. Jeśli sprawcy spowodują uszkodzenie lub zniszczenie rzeczy przy pokonywaniu przeszkody chroniącej dostęp do przedmiotu zaboru, to kwalifikacja czynu na podstawie art. 279 k.k. pochłania naruszenie przepisu art. 288 § 1 k.k. W sytuacji gdy szkoda wyrządzona włamaniem jest nieporównywalnie wyższa od szkody wyrządzonej kradzieżą i został złożony wniosek o ściganie sprawcy zniszczenia mienia, należy zastosować kumulatywny zbieg przepisów, tj. art. 279 § 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Na przykład, czyn sprawcy, który wybił tylną szybę do pojazdu powodując szkody w wysokości 4 tys. zł, w celu kradzieży radia wartości 1 tys. zł, ale został zatrzymany przez właściciela na gorącym uczynku, powinien być kwalifikowany z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.⁴⁶

Gdy już po osiągnięciu zamierzonego celu kradzieży z włamaniem sprawcy świadomie dewastują urządzenia i towary, zwłaszcza dość dużej wartości, należy przyjąć, że popeł-

⁴³ por. Wyrok SN z dn. 20.01.1987 r., Rw 949/86 OSNKW 1987/7 poz. 66; B. Michalski *Przestępstwa ...op. cit.*, str. 94;

⁴⁴ por. B. Michalski, *Przestępstwa ... op. cit.*, str. 92;

⁴⁵ por. Wyrok SN z dn. 09.09.2004 r. V KK 144/2004, LexPolonica nr 401419; por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...op. cit.*, str. 92; por. Postanowienie SA w Katowicach z dn. 13.02.2008 r. II AKp 24/2008, LexPolonica: nr 1952536;

⁴⁶ por. Wyrok SN z dn. 18.12.1985 r. Rw 1148/85 OSNKW 1986/11-12, poz. 95; Wyrok SN z dn. 22.11.1994 r., II KRN 227/94 OSNKW 1995/1-2, poz. 1;

nią kolejne, odrębne już przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy z art. 288 § 1 k.k.⁴⁷

Przestępstwo kradzieży z włamaniem może być dokonane przez jednego sprawcę, jak i przez kilku współsprawców. W przypadku współsprawstwa może nastąpić podział ról - jedni włamują się, inni dokonują wyniesienia, wywiezienia rzeczy. W tym przypadku, jeżeli było to objęte porozumieniem przed lub w chwili rozpoczęcia czynu wszyscy współsprawcy odpowiadają za realizację całości czynu z art. 279 k.k. Może być też tak, że wszyscy sprawcy realizują jednocześnie kolejno znamiona kradzieży z włamaniem, tj. razem pokonują zabezpieczenia, wchodzą, wynoszą rzeczy i dzielą się „łupami”, wówczas również występuje współsprawstwo do czynu z art. 279 k.k.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że sprawca, którego rola polega na staniu „na czatach”, odpowiada za udział w kradzieży z włamaniem, tzn. jest współsprawcą tego przestępstwa, o ile przypadają mu w podziale zabrane rzeczy z tego przestępstwa, w pozostałych sytuacjach, obserwowanie otoczenia miejsca kradzieży z włamaniem może odpowiadać pomocnictwu do art. 279 § 1 k.k. Sama obecność na miejscu zdarzenia w czasie akcji przestępczej i nieprzeciwdziałanie jej może być rozpatrywane w kategorii pomocnictwa jedynie w sytuacji, gdy na osobie obecnej tam ciążył szczególny prawny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi,⁴⁸ zgodnie z wymaganiami art. 18 § 3 k.k.

Ponadto, wg orzecznictwa Sądu Najwyższego, zachowanie polegające na rozmyślnym, legalnym wejściu sprawcy do pomieszczenia, np. w trakcie otwarcia sklepu, magazynu itp., a następnie po zamknięciu tego pomieszczenia przez osoby uprawnione, przełamaniu przy zastosowaniu siły fizycznej zabezpieczenia tego pomieszczenia i wydostaniu się na zewnątrz z zabranymi z niego rzeczami jest przestępstwem z art. 279 § 1 k.k.⁴⁹

Przestępstwo z art. 279 § 1 k.k. jest dokonane w chwili, gdy sprawca wejdzie w samodzielne władanie cudzą rzeczą ruchomą (np. wyjdzie z tą rzeczą poza budynek lub inne miejsce włamania). Dopóty nie wystąpi skutek, mamy do czynienia z usiłowaniem czynu z art. 279 § 1 k.k.⁵⁰ Jest to **przestępstwo materialne, skutkowe**, a skutek jest identyczny jak we wcześniej opisanej kradzieży z art. 278 § 1 k.k.

Kradzież z włamaniem jest przestępstwem umyślnym, kierunkowym, którego popełnienie może nastąpić tylko w zamiarze bezpośrednim. Sprawca działa w celu przywłaszczenia, tzn. w celu włączenia rzeczy do swojego majątku lub majątku innej osoby, tj. postępuje jak właściciel ze swoją rzeczą, który może zatrzymać dla siebie, zużyć, sprzedać, darować, zniszczyć, wyrzucić rzecz. Sprawca postępuje z rzeczą identycznie jak przy wcześniej opisanym czynie z art. 278 § 1 k.k.

Zamiar przywłaszczenia rzeczy przez sprawcę musi powstać przed włamaniem albo może pojawić się u sprawcy najpóźniej równocześnie z podjęciem czynności włamania i musi obejmować do końca działania przestępczego wszystkie znamiona tego czynu.⁵¹ Sprawca nie odpowiada za to, co zostało dokonane przed jego przystąpieniem do działania, np. jeden ze sprawców wybił szybę, następnie nadszedł drugi i od tej chwili wspólnie i w porozumieniu wynosili rzeczy z pomieszczenia. W takiej sytuacji pierwszy sprawca wyczerpał znamiona czynu z art. 279 § 1 k.k., natomiast drugi popełnił czyn z art. 278 § 1 k.k. lub z art. 119 § 1 k.w.

⁴⁷ por. Wyrok SN z dn. 05.12.1983 r. III KR 256/83, LexPolonica nr 359758;

⁴⁸ por.: B. Michalski, Przestępstwa ... op. cit., str. 95; por. Wyrok SN z dn. 28.06.2002 r. IIIKKN 473/99 LexPolonica nr 393650;

⁴⁹ por. Uchwała SN z dn. 25.06.1980 r. VII KZP 48/78 OSN KW 1980/8 poz. 65; por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 91;

⁵⁰ por. Wyrok SN z dn. 08.09.1989 r. V KRN 207/89, OSNPG 1990/4/27;

⁵¹ por. Wyrok SN z dn. 09.09.1996 r. IIIKKN 58/96 OSNKW 1996/11-12 poz. 81;

Nie kwalifikuje się na przestępstwo z art. 279 § 1 k.k. czyn polegający na włamaniu do cudzego pomieszczenia np. w celu przenocowania, gdy dopiero po upływie pewnego czasu, np. po upływie kilku dni w tym pomieszczeniu sprawca dokonuje zaboru cudzej rzeczy ruchomej. Brakuje w tej sytuacji jedności czasu i miejsca oraz całościowego zamiaru działania sprawcy, który powinien dotyczyć całości działań i znamion przestępstwa kradzieży z włamaniem i w tej sytuacji włamanie nie może być uznane za sposób prowadzący do dokonania kradzieży.⁵² W takim wypadku czyn w części dotyczącej zaboru mienia stanowi kradzież zwykłą z art. 278 k.k. lub art. 119 k.w., w pozostałym zakresie może być ewentualnie traktowany jako zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy w wyniku włamania, tj. czyn z art. 288 § 1 k.k. lub z art. 124 k.w. oraz naruszenie miru domowego z art. 193 k.k.

Ponadto nie zachodzi zbieg kumulatywny przepisów art. 279 § 1 k.k. i art. 280 § 1 k.k. w sytuacji, gdy sprawca rozboju, włamał się do mieszkania pokrzywdzonego z zamiarem rozboju, gdyż w tej sytuacji włamanie należy do elementów *modus operandi* popełnionego rozboju, a nie do znamion art. 279 § 1 k.k.⁵³

Dla bytu przestępstwa kradzieży z włamaniem nie ma żadnego znaczenia to, że sprawca włamuje się do zamkniętego pomieszczenia z zamiarem dokonania kradzieży ściśle określonego mienia, a faktycznie kradnie mienie innego rodzaju niż pierwotnie zamierzał.⁵⁴

Kradzież z włamaniem posiada typ uprzywilejowany z uwagi na wypadek mniejszej wagi z art. 283 k.k., natomiast nie ma typu kwalifikowanego przestępstwa.

2.2. Tryby ścigania

Przestępstwo kradzieży z włamaniem jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu. W sytuacji popełnienia go przez sprawcę na szkodę osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego i obowiązują zasady tak jak w wypadku trybu ścigania przestępstwa kradzieży z art. 278 k.k. (patrz rozdział 1).

---

⁵² por. Wyrok SN z dn. 17.07.1972 r. IKR 137/72 OSNPG 1972/12 poz. 196;

⁵³ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 10.12.2003 r., II AKa, LexPolonica nr 380925;

⁵⁴ por. Wyrok SN z dn. 09.06.1987 r. WR 241/87 OSNKW 1988/3-4/ poz. 22;

3. Rozbój – art. 280 k.k.

3.1. Przestępstwo rozboju - typ podstawowy z art. 280 § 1 k.k.

Przestępstwo rozboju jest przestępstwem złożonym, a w konsekwencji jego przedmiot ochrony jest podwójny. **Głównym przedmiotem ochrony** art. 280 k.k. jest mienie - prawo własności, prawa rzeczowe, prawa obligacyjne i posiadanie. Drugim **ubocznym przedmiotem ochrony** jest życie, zdrowie, wolność i nietykalność cielesna człowieka. Z uwagi na podwójny przedmiot ochrony przestępstwa rozboju, o stopniu społecznej szkodliwości tego czynu decyduje nie tyle wartość zabranego mienia, ile stopień zagrożenia dla życia, zdrowia i wolności pokrzywdzonych.

Podmiot przestępstwa jest powszechny – sprawcą może być każdy podmiot, który spełnia warunki do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Na podstawie art. 10 § 2 k.k. za przestępstwo rozboju mogą ponosić odpowiedzialność karną nieletni, którzy w chwili czynu ukończyli lat 15, jeżeli istnieje negatywna prognoza, co do ich postawy w przyszłości.

Rozbój pochłania wszystkie formy kradzieży określone w art. 278 k.k., gdyż do jego ustawowych znamion należą wszystkie istotne elementy kradzieży, a odróżnia się od niej dodatkowymi działaniami sprawcy wobec pokrzywdzonego.⁵⁵ Rozbój pojęciowo obejmuje zabór w celu przywłaszczenia: rzeczy ruchomej, polskiego lub obcego pieniądza lub innego środka płatniczego, dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej lub zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenia uczestnictwa w spółce, uzyskania bez zgody osoby uprawnionej programu komputerowego, kradzieży energii, karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Oznacza to, że sprawca może przy użyciu metod z art. 280 § 1 k.k. dokonać również zaboru energii, programu komputerowego oraz karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.⁵⁶

Dowód osobisty lub inny dokument stwierdzający tożsamość nie może być przedmiotem rozboju.⁵⁷ W sytuacji gdy sprawca rozboju jednym czynem dokonuje zaboru portfela z pieniędzmi oraz zaboru znajdującego się w nim dowodu osobistego i prawa jazdy, należy zastosować kumulatywny zbieg przepisów, np. art. 280 § 1 k.k. i art. 275 § 1 k.k. i art. 276 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Strona przedmiotowa, tj. zachowanie się sprawcy polega na:

- użyciu przemocy wobec osoby lub
  - groźbie natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby albo
  - doprowadzeniu osoby do stanu nieprzytomności lub
  - doprowadzeniu osoby do stanu bezradności
- i zaborze rzeczy w celu przywłaszczenia.

Zamach na osobę stanowi w przypadku tego przestępstwa jedynie środek prowadzący do realizacji celu, jakim jest zabór rzeczy w celu zabrania jej pokrzywdzonemu lub zmuszenia go do natychmiastowego wydania rzeczy. **Metody te muszą mieć miejsce przed lub najpóźniej w chwili dokonywania zaboru.** Jeżeli podczas jednego rozboju sprawca używa więcej niż jednej metody rozbójniczej, np. bije, kopie, dusi, grozi pozbawieniem życia i zamyka w pomieszczeniu to stanowi to okoliczności dodatkowo obciążające. Użycie przemocy wobec osoby (lub innej metody) po dokonaniu zaboru rzeczy nie wypełnia już znamion rozboju, gdyż przestępstwo rozboju zakończone jest z chwilą zabrania pokrzywdzonemu mienia ru-

⁵⁵ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 27.05.1993 r., II AKR 169/93, OSAiSN 1994/2 poz. 8; por. Wyrok SA w Szczecinie z dn. 03.10.2006 r. II AKa 99/06 Lex nr 283411;

⁵⁶ por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 05.08.2004 r., II AKa 220/04, LexPolonica nr 378605;

⁵⁷ por. Wyrok SN z dnia 25.04.1980 r. Rw 143/80 OSNKW 1980/ 8 /poz. 68.

chomego. Między metodami a kradzieżą zachodzi jedność czasu i miejsca działania sprawcy, który tu i teraz używa metod rozbójniczych i kradnie, a pokrzywdzony nie ma czasu na reakcję między jednym a drugim członem przestępstwa. Występuje zwartość czasowo-przestrzenna zdarzenia.

Natomiast jeżeli sprawca w czasie jednego zdarzenia faktycznego dopuszcza się kolejnym, odrębnym działaniem rozboju lub usiłowania rozboju na dwóch lub więcej pokrzywdzonych, to takie zachowania stanowią odrębne czyny zabronione na każdej z osób pokrzywdzonych i w konsekwencji dochodzi do realnego zbiegu przestępstw, gdyż sprawca wielokrotnie wypełnia znamiona rozboju odrębnymi czynnościami wobec różnych osób pokrzywdzonych.⁵⁸

Przemoc wobec osoby jest rozumiana jako w stosunku do osoby i polega na bezpośrednim fizycznym oddziaływaniu na ciało człowieka, które to oddziaływanie uniemożliwia opór pokrzywdzonego lub go przełamuje albo wpływa na kształtowanie się jego woli przez zastosowanie siły fizycznej. Użyta siła fizyczna nie musi wywoływać jakichkolwiek następstw dla życia i zdrowia ofiary, jeżeli jednak je wywołuje wówczas zachodzi kumulatywny zbieg przepisów z art. 148 k.k., 156 k.k., 157 k.k. – zabójstwo lub uszczerbki na zdrowiu,⁵⁹ np. art. 280 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Stopień intensywności użytej przemocy ma wpływ na wymiar kary. Naruszenie nietykalności cielesnej przez sprawcę może skutkować obezwładnieniem pokrzywdzonego jak np. wykręcenie ręki. Ze względu na wiek lub ograniczoną sprawność fizyczną, wystarczy samo popchnięcie ofiary. Sformułowanie „używa przemocy wobec osoby” interpretowane jest szeroko, jako bezpośrednie oddziaływanie na nietykalność osobistą pokrzywdzonego, np. uderzenie, szarpanie za włosy, uderzenie w twarz, popchnięcie, kopanie, duszenie, przewrócenie – czyli jakąkolwiek czynność fizyczną, oddziaływującą na ciało lub psychikę w tak dotkliwy sposób, że zmusza to pokrzywdzonego do poddania się woli sprawcy. W takich sytuacjach mamy do czynienia ze stosowaniem przemocy polegającej na naruszeniu nietykalności cielesnej pokrzywdzonego, która jeśli jest odpowiednio ukierunkowana i stanowi sposób objęcia przez sprawcę władztwa nad rzeczą, co realizuje znamię użycia przemocy wobec osoby.⁶⁰ Jeśli przemoc jest skierowana wobec rzeczy, aby wymusić określone zachowanie, np. sprawca niszczy samochód, aby wymusić na jego właścicielu natychmiastowe wydanie pieniędzy to wówczas nie jest to rozbój (może być to natomiast wymuszenie rozbójnicze z art. 282 k.k.), gdyż do znamion art. 280 k.k. należy użycie tylko przemocy bezpośredniej wobec osoby.

Metoda przemocy wobec osoby lub groźby natychmiastowego jej użycia może być użyta wobec każdej osoby, która stoi na przeszkodzie do zawładnięcia mieniem ruchomym przez sprawcę. Przemoc wobec osoby, jak i pozostałe metody rozbójnicze, może być skierowana przeciwko samemu pokrzywdzonemu, osobom trzecim, np. magazynierom, pełnomocnikom bądź osobom najbliższym dla pokrzywdzonego lub pozostającym z nim w takim stosunku, że przemoc na nie bezpośrednio oddziałuje na pokrzywdzonego, np. przemoc użyta wobec dziecka jako metoda, aby zmusić opiekuna do wydania sprawcy pieniędzy.⁶¹

Zakresy znaczeniowe zwrotów „przemoc wobec osoby”, użytego w art. 280 § 1 k.k. i „gwałt na osobie”, użytego w art. 130 § 3 k.w. – są tożsame, co oznacza, że każdy przypadek kradzieży rzeczy przy zastosowaniu przemocy wobec osoby, niezależnie od wartości skradzionej rzeczy jest rozbójem.⁶² Rozbój, bez względu na metodę rozbójniczą i wartość skradzionych rzeczy, zawsze jest przestępstwem.

⁵⁸ por. Uchwała SN z dn. 16.05.1985 r. Rw 381/85 OSNKW 1986/1-2/10; por. Uchwała SN z dn. 04.04.1985 r. IKR 51/85 OSNKW 1986/2-2/11;

⁵⁹ por. Wyrok SN z dn. 20.03.1973 r. V KRN 23/73 OSNKW 1973/10 poz.129;

⁶⁰ por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 104;

⁶¹ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1984 r.,IIKR 260/84 OSNKW 1985/7-7 poz. 64;

⁶² por. Uchwała SN z dn. 30.06.2008 r. IKZP 1/08 OSNKW 2009/1 poz. 1;

Groźba natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby oznacza zapowiedź natychmiastowego spełnienia takiego przestępstwa, które skierowane jest przeciwko osobie, tj. groźba zabójstwa, uszkodzenia ciała, pobicia, naruszenia nietykalności cielesnej w celu sparaliżowania chęci przeciwstawienia się żądaniu sprawcy. Natychmiastowość oznacza możliwość zrealizowania groźby bezpośrednio po jej zapowiedzi przez sprawcę, tzn. „tu i teraz”. Groźba może być wyrażona nie tylko za pomocą słów, lecz również pozawerbalnie, za pomocą takiego zachowania, które ma na celu wywołanie obawy w psychice pokrzywdzonego i które obiektywnie jest w stanie obawę tę wywołać - może nastąpić gestem, mimiką, a także każdym innym zachowaniem się groźącego, które w sposób wyraźny lub dorozumiany dla pokrzywdzonego, daje mu poznać swoją treść.⁶³ Sytuacja taka zachodzi np., gdy kilku sprawców, wysokich, wysportowanych otacza pokrzywdzonego i jeden z nich żąda wydania pieniędzy, przy czym świadomie demonstrują swoją przewagę fizyczną i agresywną mowę ciała, czym wywołują u pokrzywdzonego realne poczucie przerażenia i zagrożenia dla życia i zdrowia jego samego i innych osób. Powyższy stan może łączyć elementy groźby wobec osoby, natomiast ze względu na układ sił napastników - doprowadzenie pokrzywdzonego do stanu bezbronności.

Sprawca nie musi mieć zamiaru spełnienia tej groźby, jego celem jest terror psychiczny i sparaliżowanie woli pokrzywdzonego, które umożliwi mu kradzież rzeczy ruchomych. Groźba może stanowić także zapowiedź natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby trzeciej, godząc w pokrzywdzonego tylko pośrednio, np. sprawca przykładą nóż do szyi niemowlęcia w obecności jego matki z niedwuznacznie wyrażoną groźbą użycia tegoż noża na wypadek nie spełnienia jego żądań.⁶⁴ Groźba nie musi stanowić skierowanej bezpośrednio do pokrzywdzonego zapowiedzi użycia przemocy wobec osoby a może także wynikać z rozmowy, jaką współsprawcy przeprowadzają ze sobą w obecności pokrzywdzonej osoby, jeżeli ta ją usłyszała, np. „jak nam zaraz nie odda pieniędzy, to mu dokopiemy”.⁶⁵

Stan nieprzytomności zachodzi, gdy sprawca bez użycia przemocy wobec osoby powoduje u pokrzywdzonego utratę jego świadomości, np. poprzez podstępne odurzenie narkotykiem, upicie dużą ilością alkoholu, uśpienie środkiem nasennym, hipnozą. Jeżeli pokrzywdzony traci przytomność w wyniku bicia, uderzeń, ciosów, to taki stan jest konsekwencją użycia przemocy (o tak silnym natężeniu - ze skutkiem utraty przytomności) wobec osoby, a nie stanem doprowadzenia do nieprzytomności w rozumieniu znamion art. 280 k.k.⁶⁶

Nieprzytomność wiąże się z całkowitym brakiem świadomości. Stan częściowej nietrzeźwości, spowodowany przez sprawcę, mógłby być rozpatrywany jako postać bezbronności. Podobnie, za stan bezbronności należy uznać sytuację, gdy na skutek użycia niektórych środków farmakologicznych lub narkotycznych pokrzywdzony zdaje sobie sprawę z sytuacji, w której się znajduje, ale nie może pokierować swoim postępowaniem na skutek zaburzeń psychomotorycznych.⁶⁷

Sprawca, który zastał już osobę pokrzywdzoną w stanie nieprzytomności i wykorzystuje ten stan, aby dokonać zaboru w celu przywłaszczenia rzeczy popełnia kradzież, a nie rozbój.

Stan bezbronności oznacza sytuację, w której pokrzywdzony ma świadomość, przytomność i wie, co się dzieje, ale nie może przeciwdziałać i stawić oporu wskutek braku sił, np. obezwładniony przez zastosowanie środków farmakologicznych, chemicznych lub brak

⁶³ por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny ... op. cit., str. 118 i n.;

⁶⁴ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1984 r. II KR 260/84 OSNKW 1985/7-8 poz. 64;

⁶⁵ por. P. Wiatrowski, Typ podstawowy przestępstwa rozboju w doktrynie i orzecznictwie, Prokuratura i prawo 2010/3 str. 75;

⁶⁶ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1980 Rw 410/80, OSNKW 1981/3, poz. 14; por. wyrok SN z dn. 05.07.1984 r., II KR 134/84 OSNKW 1985/3-4, poz. 22;

⁶⁷ P. Wiatrowski, Typ podstawowy przestępstwa...op. cit. str. 78;

swobody ruchów, np. związany, przytrzymany za pomocą chwytów obezwładniających, zamknięty w pomieszczeniu.⁶⁸ Doprowadzenie człowieka do stanu bezbronności staje się zasadne wtedy, gdy ów stan jest wynikiem zachowania niebędącego użyciem przemocy na osobie, aczkolwiek sprawca angażuje w jakimś stopniu siłę fizyczną o charakterze przymusu, np. przytrzymanie, unieruchomienie, ale ta siła fizyczna sama w sobie nie ma na celu zadania dolegliwości fizycznej mającej na celu pokonanie oporu osoby pokrzywdzonej. Stan bezbronności może również wynikać z wielości napastników lub znacznej dysproporcji sił, gdzie pokrzywdzony jest pozbawiony możliwości przeciwdziałania zaborowi mienia albo też jest w istotnym zakresie ograniczony.⁶⁹ Stan bezbronności może być wywołany poprzez użycie psa, przejawiający się w tzw. szczuciu nim pokrzywdzonego. Pies może być środkiem do popełnienia rozboju, jeżeli jego użycie przeciw pokrzywdzonemu wywołało uczucie tak wielkiego zagrożenia, że zaprzestał wszelkiego oporu poddając się woli sprawcy.⁷⁰ Stan bezbronności ma być konsekwencją działań sprawcy. W sytuacji, gdy stan bezbronności pokrzywdzonego wynika z choroby, ułomności fizycznej lub psychicznej, wieku, spożycia alkoholu, czyli okoliczności od sprawcy niezależnych, które on jednak wykorzystuje, to takie zachowanie nie jest rozbojem z art. 280 k.k.⁷¹

Za pomocą metod rozbójniczych sprawca dokonuje kradzieży w rozumieniu art. 278 k.k. Rozbój jest **przestępstwem materialnym**, do którego znamion należy skutek w postaci wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby uprawnionej i przejęcie pod trwałe władztwo sprawcy – identycznie jak przy przestępstwie z art. 278 § 1 k.k. Przy rozboju nie jest istotne, czy sprawca wyniósł rzecz poza miejsce dokonania zaboru.⁷² Zabór polega na ustanowieniu nowego władztwa. Do znamion skutku nie należy zamach na osobę, gdyż samo użycie metod rozbójniczych, bez względu na ich konsekwencje stanowi jedynie usiłowanie rozboju – rozbój jest dokonany z chwilą dokonania kradzieży.

Przy rozboju określenie „zabiera” odnosi się zarówno do sytuacji, w której sprawca własnoręcznie odbiera pokrzywdzonemu rzecz, którą zamierza przywłaszczyć, np. gdy sprawca wrywa, wyjmuje, jak też do wypadków, gdy pokrzywdzony pod wpływem groźby użycia przemocy sam bezzwłocznie wydaje napastnikowi żądany przedmiot, np. gdy pokrzywdzony podaje pieniądze, osobiście otwiera sejf, wypłaca pieniądze z bankomatu.⁷³ Wartość przedmiotu zaboru przy przestępstwie rozboju nie ma znaczenia dla bytu przestępstwa ze względu na treść art. 130 § 3 k.w., tzn. rozbój bez względu na wartość skradzionych rzeczy jest zawsze czynem zabronionym z kodeksu karnego.

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 280 k.k. polega na umyślności w zamiarze bezpośrednim, gdzie występuje podwójna kierunkowość działania:

- w celu przywłaszczenia rzeczy,
- w celu sparaliżowania osoby lub uniemożliwienia stawiania oporu przez posiadacza rzeczy.

Oznacza to, że sprawca swoją świadomością musi obejmować kradzież rzeczy i fakt osiągnięcia tego celu przy wykorzystaniu metod rozbójniczych.

Zamiar zaboru rzeczy u sprawcy musi wystąpić przed lub najpóźniej w chwili stosowania wobec osoby metod z art. 280 § 1 k.k.⁷⁴

Istota rozboju polega na tym, że sprawca stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę jej natychmiastowego użycia na osobie po to, by bezprawnie zawładnąć cudzą rzeczą i ją przy-

⁶⁸ por. Wyrok SN z dn. 17.02.1975 r. II KR 285/74 OSNKW 1975/7 poz. 89;

⁶⁹ por. Wyrok z dn. 14.06.1986 r. V KRN 99/89 OSNKW 1989/7-12 poz. 48;

⁷⁰ por. Wyrok Sn z dn. 16.06.1975 r. I KR OSNPG 1976/1 poz. 5;

⁷¹ M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 122;

⁷² por. Wyrok Sn z dnia 11.02.1980 r., IIKR 333/79 OSNPG 1980 nr 11, poz.131;

⁷³ por. Wyrok SN z dn. 19.02.1973 r. OSNKW 1973/7-8;

⁷⁴ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 125 i n.;

właszczyć, natomiast jeśli sprawca stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, znoszenia lub w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności to popełnia przestępstwo z art. 191 § 1 lub 2 k.k. Zmuszanie do naprawienia szkody nawet przy użyciu niebezpiecznego przedmiotu nie może być uznane za przestępstwo rozboju lub wymuszenia rozbójniczego, sprawca działa bowiem w innym zamiarze niż przewidują to znamiona art. 280 k.k.⁷⁵ Podobnie jest w sprawie zaboru łańcuszka i pierścionka pokrzywdzonej zbiorowym zgwałceniem, jeśli zamiar zaboru powstał u sprawców później, kiedy ofiara znajdowała się już w stanie bezbronności,⁷⁶ wówczas sprawcy niezależnie od przestępstwa zgwałcenia popełniają kradzież. Jeżeli jednak sprawcy działali w realizacji powziętego z góry zamiaru rozboju i zgwałcenia zbiorowego, przy użyciu tej samej przemocy wobec osoby, to należy zastosować kwalifikację kumulatywną - art. 197 § 3 pkt 1 i art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., gdyż potraktowanie tych czynów jako odrębnych przestępstw prowadziłyby do karania zastosowania przemocy dwukrotnie.⁷⁷

Rozbój z art. 280 § 1 k.k. posiada typ uprzywilejowany z uwagi na wypadek mniejszej wagi z art. 283 k.k.

3.2. Przestępstwo rozboju kwalifikowanego z art. 280 § 2 k.k.

Przedmioty ochrony przed zamachem sprawcy są identyczne jak w art. 280 § 1 k.k.- głównym jest własność, posiadanie lub inne prawa rzeczowe i obligacyjne, drugim – życie, zdrowie, nietykalność cielesna i wolność człowieka.

Podmiot przestępstwa jest powszechny. Odpowiedzialność karna nieletnich, którzy ukończyli 15 lat może mieć zastosowanie za rozbój z art. 280 § 2 k.k., co wynika z art. 10 § 2 k.k.

Strona podmiotowa jest umyślna w zamiarze bezpośrednim, a działanie sprawcy charakteryzuje się podwójną kierunkowością obejmującą zamach na mienie i zamach na osobę, jak przy wcześniej przedstawionym rozboju typu podstawowego z art. 280 § 1 k.k.

Strona przedmiotowa polega na zastosowaniu przez sprawcę przemocy wobec osoby, groźby natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, doprowadzeniu do stanu bezbronności lub nieprzytomności, gdzie napastnik dodatkowo intensyfikuje swoje działania poprzez posługiwanie się:

- bronią palną,
- nożem,
- innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem,
- środkiem obezwładniającym,

albo:

- działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub
- działa wspólnie z inną osobą, posługującą się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem w sposób bezpośrednio zagrażający życiu i w konsekwencji za pomocą tego doprowadza do zaboru w celu przywłaszczenia rzeczy ruchomej.

Określenie z art. 280 § 2 k.k., „**posługuje się**” jest pojęciem szeroko rozumianym i obejmuje wszelkie manipulowanie bronią, nożem, przedmiotami lub środkami w celu wywołania w psychice ofiary stanu bezbronności, w tym także ich okazywanie w celu wzbudzenia w pokrzywdzonym obawy ich użycia, np. demonstrowanie, przykładanie do ciała po-

⁷⁵ por. Wyrok SN z dn. 07.12.1973 r. IV KR 314/73 OSNKW 1974/5 poz. 93; por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 04.11.2004 r. II AKa 298/2004 Prokuratura i Prawo – dodatek 2005/7-8 poz. 25;

⁷⁶ por. Wyrok SN z dnia 24.06.1985 r. II KR 112/85 OSNPG 1986 nr 5 poz. 62;

⁷⁷ por. Wyrok SN z dnia 16.08.1973 r. IV KR 1679/73 OSNPG 1974 nr 1 poz. 1; por. P. Wiatrowski, Typ podstawowy ... op. cit., str. 67 i n.;

krzywdzonego.⁷⁸ O posługiwaniu się niebezpiecznym przedmiotem może być mowa, gdy sprawca fizycznie oddziałuje tym przedmiotem na człowieka np. narusza jego nietykalność, uszkadza ciało lub celowo tak się zachowuje, żeby wzbudzić u pokrzywdzonego paraliżującą wolę przekonanie, że tym niebezpiecznym przedmiotem może natychmiast się posłużyć wobec człowieka, np. poprzez wypowiedź, ruchy, gesty.⁷⁹

Nie stanowi posługiwania się bronią lub przedmiotem wymienionym w art. 280 § 2 k.k. jedynie posiadanie przez sprawcę broni lub takiego przedmiotu, jeżeli nie towarzyszy temu co najmniej ich okazanie, manipulowanie nimi itp. w celu zastraszenia pokrzywdzonego, że może być użyta zgodnie z przeznaczeniem. Elementem kwalifikującym jest posługiwanie się bronią lub innym przedmiotem, nie zaś fakt jego posiadania przy sobie przez sprawcę w chwili rozboju. Samo grożenie słowne użyciem niebezpiecznego przedmiotu, ale bez jednoznacznego jego uzewnętrznienia powoduje tylko kwalifikację z art. 280 § 1 k.k.⁸⁰

Pojęcie „posługuje się” z art. 280 § 2 k.k. jest znaczeniowo szersze niż słowo „używa” z art. 159 k.k., art. 223 k.k. Każde „użycie” jest „posługiwaniem się”, ale posiadanie przy sobie czy posługiwanie się nie wystarcza do przypisania kwalifikacji z art. 159 k.k. i art. 223 k.k., gdyż w tych przypadkach sprawca powinien użyć tych przedmiotów zgodnie z ich przeznaczeniem, np. oddać strzał, zadać cios nożem lub innym przedmiotem.⁸¹ Jeżeli sprawca przystępując do dokonania rozboju posługuje się niebezpiecznym przedmiotem, to choćby w dalszym toku zajścia, a w szczególności przy zaborze mienia, przedmiotem takim już się nie posługiwał, czyn jego wyczerpuje znamiona art. 280 § 2 k.k.

Broń palna to niebezpieczna dla życia lub zdrowia każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej ilości pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego. Bronią palną jest broń: bojowa, myśliwska, sportowa, gazowa⁸², alarmowa i sygnałowa.⁸³ Broń gazowa stanowi broń palną w rozumieniu art. 263 § 2 k.k. i art. 280 § 2 k.k.⁸⁴

Posłużenie się bronią palną w rozumieniu art. 280 § 2 k.k. nie musi polegać na oddaniu strzałów lub nawet usiłowaniu oddania strzałów, bowiem do wyczerpania znamion tego przestępstwa broń w ogóle nie musi być nabita. Wystarczy, że sprawca posiada broń palną ze sobą i wykonuje z nią określone operacje stwarzające u pokrzywdzonego przeświadczenie, że broń ta może być w każdej chwili użyta zgodnie z jej podstawowym przeznaczeniem.⁸⁵ Dla przyjęcia, że przedmiot, którym posługiwał się sprawca rozboju stanowi broń palną, konieczne jest stwierdzenie przedmiotowej cechy w postaci zdatności do rażenia pociskiem z odpowiedniej odległości. Straszaki i zbliżone do nich przedmioty (atrapy), które służą jedynie do zabawy, nie posiadają tej cechy i nie mogą być uznane za broń palną w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.⁸⁶ **Odczucie pokrzywdzonego o używaniu przez sprawcę rozboju przedmiotu niebezpiecznego nie wystarczy, aby przypisać sprawcy posługiwanie się takim przedmiotem, gdyż konieczne jest stwierdzenie obiektywnych cech takiego przedmiotu, więc zidentyfikowanie go i opisanie cech kwalifikujących go jako niebezpieczny. Póki nie stwierdzi się (udowodni), że używane narzędzie było obiektywnie niebezpieczne, nie**

⁷⁸ por. Wyrok SN z dn. 03.05.1984 r. IIKR 81/85 OSNPG 1984/11/99; por. wyr. SN 12.11.1985 IV KR 274/85 OSNKW 1986/9-10/78;

⁷⁹ por. Wyrok SN z dn. 19.03.1985 r. IVKR 53/85 Kodeks karny z orzecznictwem opr. K. Januszkiewicz, Gdańsk 1996, str. 659 i n.;

⁸⁰ por. Wyrok SN z dn. 12.09.1989 r. III KR 163/89 OSNPG 1990/4/35;

⁸¹ por. Wyrok SN z dn. 07.09.2004 r. IIKK 377/03 Lex nr 137739,

⁸² por. Uchwała SN z dn. 29.01.2004 r. IKZP 39/03 OSNKW 2004 nr 2 poz. 13;

⁸³ Ustawa z dn. 21.05.1999 r. o broni i amunicji, (tekst jedn. Dz. U. 2004 r. Nr 52 poz. 525) art. 7.1., art. 4.1 z późn. zm.;

⁸⁴ por. Uchwała SN z dn. 29.01.2004 r., IKZP 39/03, OSNKW2004/2 poz. 13;

⁸⁵ por. Wyrok SN z dn. 09.12.2002r. IIKKK 373/00 Lex nr 56921;

⁸⁶ por. Wyrok SN z dn. z dn. 08.10.1976 r. IV KR 196/76 OSNKW 1976 /12/ poz. 147;

można ustalić, że sprawca posługiwał się bronią lub innym niebezpiecznym przedmiotem w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.⁸⁷, tzn. o kwalifikacji prawnej decydują realne, obiektywne cechy broni palnej (noża, przedmiotu), a nie subiektywne wrażenie osoby pokrzywdzonej. Na etapie śledztwa wszczętego z art. 280 § 2 k.k., w sytuacji dopiero podejrzenia posługiwania się przez sprawcę bronią palną, np. gdy sprawcy posługiwali się przedmiotem przypominającym broń palną, którego jeszcze nie znaleziono, należy za pomocą czynności dowodowych dążyć do potwierdzenia lub wykluczenia okoliczności posłużenia się bronią palną. Dopiero obiektywne i pełne ustalenia dowodowe dadzą podstawę do zweryfikowania znamion posłużenia się bronią palną z art. 280 § 2 k.k.

Niedopuszczalne jest domniemanie, że bliżej nieokreślony przedmiot jest podobnie niebezpieczny jak broń palna lub nóż.⁸⁸ Ta sama zasada dotyczy przypadków podejrzenia posługiwania się podczas rozboju nożem, innym niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym z art. 280 § 2 k.k.

Nóż, obok broni palnej jest istotnym punktem odniesienia do określenia stopnia niebezpieczności dla życia człowieka. Noże do tapet, do owoców, do chleba, do masła, do papieru itd. różnią się między sobą drugorzędnymi szczegółami. Każdy z nich należy do zakresu przewidzianego w art. 280 § 2 k.k. i przepis nie wprowadza innych wymagań,⁸⁹ chociaż zasadnym wydaje się aby był to nóż ostry. Odnosi się to w zasadzie do każdego noża, z wyjątkiem atrap, odłamków itp. Scyzoryk jest to nóż składany, zatem posługiwanie się nim w rozboju – choćby złożonym – wyczerpuje znamiona zbrodni rozboju z art. 280 § 2 k.k.⁹⁰ Żyłka choć ma niewielkie rozmiary, cechuje się z uwagi na swoją konstrukcję, tj. niezwykle cienkie i ostre ostrze, wielką możliwością i łatwością powodowania ran ciętych. Jej użycie powoduje podobne zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia, jak użycie noża.⁹¹ Do przyjęcia kwalifikowanej postaci rozboju, z uwagi na posługiwanie się nożem, wystarczy wszelkie manipulowanie nim, w tym także okazanie przez sprawcę rozboju tego noża osobie pokrzywdzonej w celu wzbudzenia w niej obawy jego użycia i wywołania w jej psychice uczucia bezradności zaistniałą sytuacją. Każda zatem forma demonstrowania noża – czy to skierowanie ostrzem w kierunku ciała osoby pokrzywdzonej, czy też prezentowanie groźby natychmiastowego jego zastosowania - w celu dokonania zaboru rzeczy, zmierzająca do spotęgowania przemocy lub wywołania większej obawy i poczucia zagrożenia może być uznana za posługiwanie się tym przedmiotem. Nie jest też konieczne, aby osoba pokrzywdzona stawiała sprawcy opór⁹².

Inny podobnie niebezpieczny przedmiot – może nim być każda rzecz, każdy przedmiot podobnie niebezpieczny do broni palnej lub noża, czyli taki, przy użyciu którego można człowieka zabić, np.: kamień, łom, młotek, siekiera, „tulipany”, kij bejsbolowy, wszelkiego rodzaju narzędzia ostre itp., pies określonej niebezpiecznej rasy. Użycie niebezpiecznego zwierzęcia w zależności od sytuacji może być również traktowane jako działanie w inny niebezpieczny sposób. Przepis art. 280 § 2 k.k. stanowiąc o niebezpiecznym przedmiocie odwołuje się do jego cech fizycznych i właściwości, konstrukcji, a nie do sposobu jego użycia. Chodzi zatem o przedmioty niebezpieczne same w sobie, przedmioty, które w rękę sprawcy mogą stać się tak niebezpiecznymi, jak broń palna czy nóż. Niebezpieczny przedmiot, to przedmiot, który ze względu na swój kształt, wymiary, masę, tnącą powierzchnię, ostrość lub zawarty w nim materiał wybuchowy lub łatwopalny, zwyczajnie użyty zagraża bezpośrednim niebezpieczeństwem spowodowania śmierci, a więc których wspólną cechą jest niebezpiecz-

⁸⁷ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 11.05.2006 r. II AKa 61/06 Prokuratura i Pr.2006/10/17 – dodatek;

⁸⁸ por. Wyrok SA w Warszawie z dn. 01.12.2004 r. II AKa 464/2004 LexPolonica nr 374277;

⁸⁹ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 04.05.2005 r. IIAKa 57/2005, LexPolonica nr 393420;

⁹⁰ por. Wyrok SA w Krakowie z dnia 22.03.2007 r. II AKa 246/2006, LexPolonica nr 1574870;

⁹¹ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 18.12.2007 r. IIAKa 114/2007, LexPolonica nr 1952627;

⁹² por. Wyrok SA w Warszawie z dn. 01.12.2004 r. IIAKa 464/2004, LexPolonica nr 374277;

ny charakter.⁹³ Decydujące znaczenie mają takie cechy (właściwości) przedmiotu, które powodują, że wykorzystanie ich zwykłych funkcji lub działania przedmiotu przeciwko człowiekowi wywoła powstanie realnego zagrożenia o równowadze odpowiadającej użyciu broni palnej lub noża.⁹⁴

Niebezpieczność narzędzia tylko ze względu na sposób jego użycia, a nie cechy właściwości przedmiotu, np. duszenie szalikiem ofiary, nie należy kwalifikować jako „inny podobnie niebezpieczny przedmiot”. Siła rąk nie może być uznana za niebezpieczny przedmiot w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.⁹⁵, gdyż niebezpieczny przedmiot stanowi „przedłużenie” ręki, głowy, nogi.

Środki obezwładniające – to wszelkiego rodzaju środki chemiczne lub farmakologiczne, które posiadają zdolność do oddziaływania na procesy psychiczne wywołujące paraliż, ograniczenie lub wyłączenie zdolności poruszania się. Do środków obezwładniających zalicza się m.in. paralizatory, miotacze gazu, narkotyki, leki psychotropowe. Samo użycie środków obezwładniających, które doprowadzają do stanu bezbronności lub nieprzytomności należy kwalifikować z art. 280 § 1 k.k. Wymieniony w art. 280 § 2 k.k., podobnie jak i inne wskazane tam przedmioty i sposoby działania muszą być o tak szczególnej intensywności i o takim natężeniu, że stają się niebezpieczne w sposób bezpośrednio zagrażający życiu napadnętego człowieka. Niezbędne jest wykazanie, że sprawca poprzez swoje działanie spowodował realne i bezpośrednie zagrożenie dla życia człowieka w konkretnym przypadku.⁹⁶ W sytuacji posłużenia się przez sprawcę środkami obezwładniającymi o charakterze farmakologicznym lub chemicznym, z uwagi na konieczność ustalenia, czy środek stanowił bezpośrednie zagrożenie dla życia, konieczne może być powołanie biegłego w celu identyfikacji środka, jego właściwości, jak i jego działania na organizm pokrzywdzonego.⁹⁷

Działanie w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu (inny, niż sposoby wyżej opisane) - jest to takie zachowanie sprawcy, które stwarza bezpośrednie, realne i natychmiastowe zagrożenie dla życia napadnętej osoby, np.: duszenie ofiary szalikiem, skakanie po klatce piersiowej, zadawanie pokrzywdzonemu silnych ciosów butem w głowę, szczucie psem, który atakuje szyję ofiary. W wyniku takich zachowań sprawca swoim zachowaniem stwarza bezpośrednie i konkretne zagrożenie życia dla pokrzywdzonego.⁹⁸

Działanie wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkami lub sposobem – w tej sytuacji musi być co najmniej dwóch współsprawców, którzy wspólnie i w porozumieniu realizują znamiona art. 280 § 2 k.k. poprzez jednoczesne działanie lub podział ról w realizacji przestępstwa, np. jeden stoi „na czatach”, drugi stosuje przemoc wobec osoby, posługując się niebezpiecznym przedmiotem, a trzeci dokonuje w tym czasie kradzieży, następnie sprawcy podzielili się skradzionymi rzeczami.

Do przyjęcia odpowiedzialności za współsprawstwo określone w art. 280 § 2 k.k. tego współdziałającego, który samodzielnie nie posługiwał się bronią palną, nożem, przedmiotem, środkiem obezwładniającym, ani też nie działał w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, konieczne jest udowodnienie, że miał on świadomość, że współdziałał z osobą, która posługuje się bronią palną, nożem lub innym środkiem obezwładniającym lub działał w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, a więc że co najmniej przewidywał i godził się na ten stan.⁹⁹

⁹³ por. Wyrok SN z dn. 30.09.1975 r. VI KRN 33/75, s.120; por. wyrok SN z dn. 05.02.1990 r., IIKR 231/89, OSNPG 1990/10/73; por. wyrok SA w Łodzi z dn. 28.02.2001 r., IIAKa 9/01, Prokuratura i prawo, dodatek, nr 9/2002, poz. 28;

⁹⁴ por. Postanowienie SN z dn. 01.10.2008 r. IV KK 88/2008, LexPolonica Ne 2229656;

⁹⁵ por. Wyrok SN z dn. 13.05.1974 r. V KR 24/7224 OSNKW 1974/11/206;

⁹⁶ por. Uchwała SN z dn. 24.01.2001 r. I KZP 45/00 OSNKW 2001/3-4/17

⁹⁷ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 146;

⁹⁸ por. Postanowienie SN z dn. 15.12.2006 r. IIK 208/06 Prok. i Pr. 2007/7-8/poz.9

⁹⁹ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 25.05.2006 r. LexPolonica nr 1268599; por. Wyr. SA w Katowicach z dn.

W sytuacji przekroczenia wcześniejszego porozumienia (eksces) w zakresie użycia np. noża lub wyraźnego sprzeciwu w trakcie rozboju pozostałych sprawców, co do jego użycia, współdziałający, którzy nie używali noża nie mogą ponosić odpowiedzialności za rozbój z posługiwaniem się nożem, bronią, przedmiotem, środkiem.¹⁰⁰

Zbieg przepisów ustawy do przestępstw z art. 280 § 1, 2 k.k. może być następujący:

1. Przepis art. 280 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu z art. 148 k.k., gdy sprawca używając przemocy wobec osoby doprowadza swoim zachowaniem do skutku śmiertelnego i jednocześnie z okoliczności sprawy wynika, że przemoc użyta przez sprawcę wobec osoby była środkiem do zawładnięcia rzeczy należącej do ofiary. Konieczne jest wówczas wykazanie, że sprawca oprócz zamiaru rozboju działał także z zamiarem zabójstwa.
2. Art. 280 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym przepisów z art. 156 k.k. i art. 157 k.k., gdy w wyniku metod rozbójniczych doszło do uszczerbku na zdrowiu lub śmiertelnego następstwa z art. 156 § 3 k.k. oraz w zbiegu z art. 207 k.k., gdy doszło do realizacji znamion rozboju w ramach przestępstwa znęcania się.
3. Przepis art. 280 k.k. nie pozostaje w kumulatywnym zbiegu z art. 281 k.k., jednakże możliwe jednak są tutaj dwa rozwiązania:
  - a) sprawca dokonuje rozboju, a następnie w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy używa przemocy wobec pokrzywdzonego rozbojem, w tym przypadku przemoc użyta została dwa razy wobec tej samej osoby (zachodzi tożsamość pokrzywdzonego) - rozbój pochłania przestępstwo z art. 281 k.k. – sprawca odpowiada tylko za rozbój;
  - b) po dokonaniu rozboju sprawca używa przemocy (lub innej metody rozbójniczej) wobec innej osoby niż pokrzywdzona rozbojem, w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionej rzeczy, wówczas dopuszcza się on nowego przestępstwa z art. 281 k.k. – w takiej sytuacji art. 280 k.k. i 281 k.k. pozostają w zbiegu realnym przestępstw.¹⁰¹
4. Art. 280 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym z art. 275 k.k. i art. 276 k.k., w sytuacji, gdy dokumenty objęte ochroną tych przepisów były również przedmiotem zabioru.¹⁰²

3.3. Tryb ścigania

Przestępstwo rozboju z art. 280 k.k. jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu, postępowanie przygotowawcze zawsze prowadzone jest w formie śledztwa.

20.11.2008 r. II AKa 344//2008 LexPolonica nr 2049393;

¹⁰⁰ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 150 i n.

¹⁰¹ por. Uchwała SN z dn. 08.04.1988 r. WZP 3/88 LexPolonica nr 305713; por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. IIKR 123/73 OSNKW 1974/2 poz. 30;

¹⁰² por. Uchwała SN z dn. 08.04.1988 r. WZP 3/88 LexPolonica nr 305713; por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. IIKR 123/73 OSNKW 1974/2 poz. 30;

4. Kradzież rozbójnicza – art. 281 k.k.

4.1. Przestępstwo kradzieży rozbójniczej art. 281 k.k.

Główny i uboczny **przedmiot ochrony** jest identyczny jak w przypadku rozboju z art. 280 k.k., tj. własność, posiadanie lub inne prawa rzeczowe albo obligacyjne do rzeczy ruchomej oraz życie, zdrowie i nietykalność cielesna człowieka.

Kradzież rozbójnicza jest przestępstwem **powszechnym**, jego sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej, jednakże z tym ograniczeniem, że sprawcą (lub współsprawcami) może być wyłącznie ta osoba, która wcześniej dokonała kradzieży, a następnie w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionych rzeczy stosuje metody rozbójnicze z art. 281 k.k.

Natomiast ten, kto bezpośrednio po dokonaniu kradzieży przez innego sprawcę, używa przemocy wobec osoby, grozi jej natychmiastowym użyciem albo doprowadza osobę do stanu bezbronności lub nieprzytomności po to, aby sprawca kradzieży utrzymał się w posiadaniu zabranej rzeczy, dopuszcza się pomocnictwa do przestępstwa z art. 281 k.k.¹⁰³

Strona przedmiotowa, tj. zachowanie sprawcy czynu z art. 281 k.k. polega na:

- dokonaniu najpierw kradzieży rzeczy ruchomej,
- a następnie na użyciu jednej z metod rozbójniczych, w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionej rzeczy.

Kradzież może być dokonana w postaci kradzieży zwykłej z art. 278 k.k., jej postaci kwalifikowanej w zw. z art. 294 k.k., jak i wykroczenia kradzieży z art. 119 k.w. lub kradzieży drzewa z lasu z art. 120 § 1 k.w. Przy przestępstwie kradzieży rozbójniczej wartość skradzionych rzeczy ruchomych nie ma wpływu na kwalifikację prawną, co wynika z art. 130 § 3 k.w. i bez względu na wartość skradzionych rzeczy kradzież rozbójnicza jest zawsze czynem zabronionym z kodeksu karnego. W pozostałym zakresie zagadnienia przedstawione do przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. mają zastosowanie do kradzieży w ramach art. 281 k.k.

Istotne i konieczne jest, aby kradzież była już dokonana i aby wystąpił skutek w postaci zaboru rzeczy ruchomej innej osobie (wyjęcie spod jej władztwa) i przejęcie tej rzeczy pod trwałe władztwo sprawcy. W sytuacji zastosowania metod rozbójniczych w trakcie fazy usiłowania kradzieży nie stanowi to zachowanie kradzieży rozbójniczej, natomiast może stanowić rozbój, w toku którego metody rozbójnicze mogą być użyte przed, najpóźniej w trakcie usiłowania kradzieży rzeczy ruchomej. Z tego powodu sprawca, który dostał się do wnętrza samochodu w celu jego uruchomienia, do którego nie doszło i posługuje się kijem bejsbolowym wobec pokrzywdzonego, nie dokonuje kradzieży rozbójniczej, gdyż kradzież była na etapie usiłowania.¹⁰⁴

Następnie bezpośrednio do dokonaniu kradzieży, w celu utrzymania się w posiadaniu rzeczy skradzionej sprawca używa:

- przemocy wobec osoby,
  - groźby natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby,
- lub:
- doprowadza do stanu nieprzytomności albo
  - doprowadza do stanu bezbronności osobę.

Powyższe metody są identyczne znaczeniowo jak przy przestępstwie rozboju z art. 280 k.k. **Metody te następują „bezpośrednio po dokonaniu kradzieży”, tzn. natychmiast**

¹⁰³ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 15.10.1993 r. II AkR 168/93 Lexpolonica nr 30 5212;

¹⁰⁴ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 22.07.2004 r. II AKa 219/04, Prok. i Prawo 2005, nr 7-8, poz. 29;

po zabraniu rzeczy lub przynajmniej w czasie podjętego niezwłocznie i nieprzerwanego pościgu za sprawcą. Musi w tym przypadku wystąpić bezpośrednie powiązanie czasowe, tzn. pokrzywdzony kradzieżą lub inną osobą, która stanowi według sprawcy przeszkodę w utrzymaniu się przez niego w posiadaniu zabranej rzeczy, natychmiast lub niezwłocznie ma podjąć próbę odzyskania skradzionej cudzej rzeczy ruchomej, przed czym broni się sprawca kradzieży, chcąc udaremnić pościg. Sam pościg za sprawcą w celu odzyskania skradzionych rzeczy może trwać długi czas, byleby nie było przerw w tym pościgu i była zachowana ciągłość akcji.¹⁰⁵ Przepięstwo kradzieży rozbójniczej jest przestępstwem, które można popełnić wyłącznie z działania.

Kradzież rozbójnicza jest dokonana już z chwilą użycia przemocy wobec osoby lub groźby natychmiastowego użycia takiej przemocy albo doprowadzenia człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Dokonanie tego przestępstwa nie jest uzależnione od skutecznego utrzymania się sprawcy w posiadaniu zabranej cudzej rzeczy ruchomej.

Do znamion kradzieży rozbójniczej należy m.in. dokonanie kradzieży, tj. powstanie skutku w postaci wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby i przejęcie rzeczy pod samodzielne władztwo sprawcy. Ten skutek w postaci zaboru rzeczy ma miejsce jedynie w przypadku kradzieży rozbójniczej, polegającej na groźbie natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, gdyż ta część zachowania sprawcy ma charakter formalny. W przypadku zachowania sprawcy polegającego na użyciu przemocy wobec osoby, kradzież rozbójnicza charakteryzuje się dwoma skutkami, zaborem rzeczy oraz co najmniej naruszeniem nietykalności cielesnej osoby (np. uderzenie, kopnięcie, szarpanie), wobec której została użyta przemoc.

W przypadku działania sprawcy polegającego na doprowadzeniu osoby do stanu nieprzytomności, przestępstwo z art. 281 k.k. ma także podwójny skutek, tj. zabór rzeczy i doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności. Podwójny skutek występuje również, gdy zachowanie sprawcy polega na doprowadzeniu człowieka do stanu bezbronności.¹⁰⁶

Między zachowaniem sprawcy a skutkiem musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy. Przy tym przestępstwie sprawca bezpośrednio działa na cudzą rzecz ruchomą, którą kradnie oraz na osobę, której zagrożona jest wolność, nietykalność cielesna, życie lub zdrowie.

Kradzież rozbójnicza jest **przestępstwem umyślnym, o podwójnej kierunkowości** działania sprawcy, tzn. cechuje go działanie w celu przywłaszczenia, a następnie po dokonaniu kradzieży stosowanie metod rozbójniczych w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionych rzeczy.

Jeżeli sprawca po dokonaniu rozboju jeszcze raz użyje wobec pokrzywdzonego metod rozbójniczych w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, odpowiada nadal za jedno przestępstwo rozboju.

Jeżeli sprawca po dokonaniu rozboju, w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy używa metod rozbójniczych wobec innej osoby, niż pokrzywdzona rozbojem, wówczas występują dwa odrębne przestępstwa z art. 280 k.k. i art. 281 k.k., pozostające ze sobą w zbiegu realnym.¹⁰⁷

Art. 281 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z:

1. Przepisem z art. 148 k.k., art. 156 k.k., art. 157 k.k., ze względu na pozbawienie życia lub spowodowanie uszczerbku na zdrowiu.
2. Ponadto art. 281 k.k. ze względu na kradzież może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z art. 275 §1 k.k. i art. 276 k.k.
3. W sytuacji, gdy sprawca najpierw dokonał kradzieży z włamaniem, a następnie użył metod rozbójniczych wobec osoby w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, zachodzi

¹⁰⁵ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 158 i n.;

¹⁰⁶ por. Ibidem, str. 161;

¹⁰⁷ por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. II KR 123/73, OSNKW 1974/2/poz. 30;

kwalifikacja kumulatywna przepisów, tj, art. 279 § 1 k.k. i art. 281 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Kradzież rozbójnicza posiada typ uprzywilejowany ze względu na wypadek mniejszej wagi, określony w art. 283 k.k.

Różnice między rozbojem a kradzieżą rozbójniczą w zakresie ustawowych znamion polegają na tym, że:

- 1) w rozboju, metody rozbójnicze muszą być użyte przed kradzieżą, najpóźniej w jej trakcie, w celu pokonania przeszkody w postaci osoby i dokonania kradzieży, natomiast przy kradzieży rozbójniczej sprawca najpierw dokonuje kradzieży, a następnie w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionych rzeczy stosuje takie same metody rozbójnicze,
- 2) przy rozboju sprawca działa, tj. dokonuje zaboru rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia, natomiast przy kradzieży rozbójniczej głównym celem działania sprawcy jest utrzymanie się w posiadaniu skradzionej rzeczy,
- 3) rozbój jest dokonany z chwilą wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby uprawnej i objęcie rzeczy władztwem sprawcy, natomiast kradzież rozbójnicza jest dokonana z chwilą użycia metod rozbójniczych, po dokonanej kradzieży.

4.2. Tryb ścigania

Kradzież rozbójnicza jest ścigana w trybie publicznoskargowym, z urzędu, postępowanie przygotowawcze zawsze jest prowadzone w formie śledztwa.

5. Wymuszenie rozbójnicze – art. 282 k.k.

5.1. Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego – art. 282 k.k.

Głównym przedmiotem ochrony jest własność, posiadanie, inne prawa rzeczowe i obligacyjne przysługujące określonej podmiotowi do mienia oraz swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, natomiast ubocznym przedmiotem ochrony jest życie, zdrowie, wolność i nietykliwość cielesna człowieka.

Podmiot przestępstwa jest powszechny, jego sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Strona podmiotowa wymuszenia rozbójniczego polega na umyślności wyłącznie w zamiarze bezpośrednim. Całe działanie sprawcy ukierunkowane jest na osiągnięcie korzyści majątkowej z tego przestępstwa. Korzyść majątkowa określona w art. 115 § 4 k.k., powinna być rozumiana jako korzyści, zyski majątkowe, jakiegokolwiek przysporzenie o charakterze majątkowym - zwiększenie aktywów, zmniejszenie pasywów lub zmniejszenie obciążeń, uniknięcie strat dla siebie lub kogoś innego.¹⁰⁸ Sam sposób oddziaływania zmierzający do realizacji powyższego celu, tj. zastosowanie przemocy, groźby zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie objęty jest również zamiarem bezpośrednim.

Zmuszenie do naprawienia szkody, nawet przy użyciu niebezpiecznego przedmiotu, nie może być uznane za spełniające znamiona wymuszenia rozbójniczego z powodu tego, że sprawca działa w innym zamiarze niż jest przewidziany w art. 282 k.k.¹⁰⁹

Jeżeli sprawca działa środkami przewidzianymi w art. 282 k.k. w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności dla siebie lub innej osoby, to ze względu na cel działania popełnia występki z art. 191 § 2 k.k., a nie przestępstwo z art. 282 k.k., i to niezależnie czy wierzytelność była rzeczywista, czy też sprawca pozostawał w błędnym subiektywnym przekonaniu, że przysługuje mu wierzytelność.¹¹⁰

Strona przedmiotowa - zachowanie się sprawcy polega na doprowadzeniu innej osoby do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym lub do zaprzestania działalności gospodarczej przez taką osobę poprzez stosowanie:

- przemocy,
- groźby zamachu na życie lub zdrowie,
- groźby gwałtownego zamachu na mienie.

Celem tych metod rozbójniczych jest oddziaływanie na psychikę osoby pokrzywdzonej w sposób prowadzący do rozporządzenia mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej. Ewentualne zaistnienie skutku musi być następstwem sparaliżowanej woli osoby pokrzywdzonej poprzez zastosowanie powyższych metod działania sprawcy.

Przemoc w rozumieniu art. 282 k.k. jest to przemoc bezpośrednio stosowana wobec osoby (tak jak przy rozboju z art. 280 § 1 k.k.), jak i przemoc na rzecz. Przemoc na rzecz jest bezpośrednio ukierunkowana na rzecz poprzez np. niszczenie, uszkodzenie i pozbawianie władztwa nad mieniem, blokowanie otwarcia pomieszczenia, blokowanie ruchu pojazdów, aby pośrednio wpłynąć, zastraszyć, sparaliżować wolę pokrzywdzonego i poprzez to wymusić na nim określone decyzje majątkowe.

Groźba zamachu na życie lub zdrowie to zapowiedź dokonania przestępstwa przeciwko życiu, np. zabójstwa albo przeciwko zdrowiu, np. spowodowania uszczerbku na zdro-

¹⁰⁸ por. Uchwała SN z dn.30.01.1980 r., VII KZP 41/78, OSNKW 1980/3/poz.24;

¹⁰⁹ por. Wyrok SN z dn. 07.12.1973 r. IV KR 314/73 OSNKW 1974/5/ poz. 93;

¹¹⁰ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 08.12.2004 r. V KK 282/2004 OSNKW 2005/1/poz. 10; por. Wyrok SN z dn. 05.03.2003 r. III KKN 195/2001 OSNKW 2003/5-6/poz. 55;

wiu, zarażenia chorobą - a nie jakakolwiek groźba bezprawna w rozumieniu art. 115 § 12 k.k. Groźba ta powinna wzbudzić u adresata uzasadnioną obawę jej spełnienia, w związku z tym, jeżeli pokrzywdzony zlekceważył groźbę lub zapomniał o niej, wówczas brak jest znamion przestępstwa wymuszenia rozbójniczego. Groźba ta może być skierowana przeciwko osobie, która ma dokonać określonego rozporządzenia mieniem lub zaprzestać działalności gospodarczej, jak i przeciwko każdej innej osobie, w szczególności najbliższej pokrzywdzonemu.¹¹¹ Groźba naruszenia nietykalności cielesnej nie stanowi groźby zamachu na życie lub zdrowie w rozumieniu art. 282 k.k.¹¹²

Groźba gwałtownego zamachu na mienie to zagrożenie zniszczeniem lub uszkodzeniem mienia, przy czym zapowiedziany zamach musi być gwałtowny. Przy ocenie gwałtownego zamachu bierzemy pod uwagę rozmiar groźących mieniu szkód i wysokość możliwych strat, gdyby groźba została spełniona. Gwałtowny zamach może stanowić np. podpalenie, wysadzenie w powietrze, zniszczenie, uszkodzenie rzeczy, wytrucie zwierząt, zatopienie, czyli jest to akt agresywny, gdzie sprawca używa przemocy, materiałów wybuchowych, ognia. Reasumując, przez groźbę gwałtownego zamachu na mienie w rozumieniu art. 282 k.k. należy rozumieć zapowiedź - w przypadku nie spełnienia żądania - każdego bezprawnego zamachu godzącego w to mienie za pomocą szybko i intensywnie stosowanej przemocy, mającej spowodować zniszczenie, uszkodzenie mienia albo pozbawienie nad nim władztwa.¹¹³ Groźby powyższe mogą być przez sprawcę wyrażone w sposób dosłowny, jak i dorozumiany, ale mają wzbudzić strach i poczucie zagrożenia u pokrzywdzonego.

Rozporządzenie mieniem (skutek) może przybrać postać wydania pieniędzy, wartościowych przedmiotów, podpisania weksła, podpisania umowy, dokonania zapisu testamentowego, złożenia oświadczenia, tj. rozporządzenia się wszelakimi prawami majątkowymi dotyczącymi ruchomości, nieruchomości, wierzytelności, praw obligacyjnych. Rozporządzenie mieniem może dotyczyć majątku stanowiącego własność osoby mającej się rozporządzić, jak również majątku, gdzie osoba rozporządzająca jedynie zarządza majątkiem cudzym, np. magazyniera, pełnomocnika, przedstawiciela ustawowego.

Dla przestępstwa określonego w art. 282 k.k. niezbędne jest, aby celem sprawcy było osiągnięcie korzyści majątkowej i to niezależnie od źródła jej pochodzenia. Korzyść ta nie musi więc pochodzić od osoby, wobec której sprawca kieruje przewidziane przepisem groźby, np. sprawca może kierować groźby porwania do dzieci, aby ich rodzice wypłacili okup, nawet kosztem zaciągnięcia zobowiązań na ten cel. Skutkiem wymuszenia rozbójniczego jest każde rozporządzenie mieniem przez pokrzywdzonego, i to zarówno na korzyść sprawcy, jak i osoby przez niego wskazanej, przy czym odmiennie niż w przypadku art. 286 k.k., art. 282 k.k. nie wymaga, aby następstwem groźby było „niekorzystne” rozporządzenie mieniem,¹¹⁴ chociaż najczęściej takim jest. Wymuszenie rozbójnicze jest dokonane wówczas, gdy pokrzywdzony rozporządzi się swoim majątkiem, tj. swoimi prawami majątkowymi, np. wyda pieniądze, podpisze umowę przeniesienia własności nieruchomości, podpisze umowę zaciągnięcia pożyczki, wystawi czek. Rozporządzenie się prawami majątkowymi nie może być utożsamiane z fizycznym przekazaniem władztwa nad rzeczą przez sprawcę, np. w sytuacji, gdy pokrzywdzony podpisał akt notarialny przeniesienia własności mieszkania na sprawcę, chociaż jeszcze może w nim mieszkać jako lokator przez określony czas lub w sytuacji, gdy pokrzywdzony pozostawił w wyznaczonym miejscu okup, chociaż sprawca jeszcze go nie przejął. Samo zastosowanie przez sprawcę jednego ze środków oddziaływania, ujętych w art. 282 k.k., niepołączone z reakcją pokrzywdzonego w postaci rozporządzenia mieniem lub za-

---

¹¹¹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 170 i n.;

¹¹² por. Wyrok SN z dn. 20.05.1977 r., Rw 145/77, OSNKW 1977/7-8/poz. 61;

¹¹³ por. Uchwała SN z dn. 19.02.1997 r. IKZP 39/96 OSNKW 1997/3-4/ poz. 22;

¹¹⁴ por. Wyrok SN z dn. 17.04.1998 r. IV KK 411/97 OSNKW/5-6/poz.27;

przestania działalności gospodarczej, stanowi usiłowanie wymuszenia rozbójniczego.¹¹⁵ Sam sposób rozporządzenia mieniem nie musi być ze sprawcami dokładnie uzgodniony.¹¹⁶ Fakt nieposiadania przez pokrzywdzonego majątku ani środków pieniężnych nie wyklucza możliwości przypisania sprawcom popełnienia przestępstwa usiłowania wymuszenia rozbójniczego.¹¹⁷

Pojęcie „**działalności gospodarczej**” oznacza każdą działalność mającą cel zarobkowy, wykonywaną w sposób zawodowy i ciągły w formie zorganizowanej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 02.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz.1095 z późn. zm.). Przez zaprzestanie działalności gospodarczej (**tzw. alternatywny skutek**) w rozumieniu art. 282 k.k. należy rozumieć zlikwidowanie, zawieszenie, zmianę profilu działalności, przekazanie działalności gospodarczej innej osobie. Zaprzestanie działalności może być stałe lub na określony czas.

Między metodami rozbójniczymi z art. 282 k.k. a jednym z alternatywnych skutków musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy, tzn. rozporządzenie majątkiem lub zaprzestanie działalności gospodarczej musi być bezpośrednią konsekwencją tych metod.

Przy odróżnieniu rozboju od wymuszenia rozbójniczego w zakresie ustawowych znamion należy uwzględnić:

1. Odmienny czynnik czasowy przy obu przestępstwach. Przy rozboju sprawca wchodzi w posiadanie rzeczy ruchomych osoby pokrzywdzonej bezpośrednio po użyciu przemocy wobec osoby, groźbie użycia takiej przemocy, doprowadzeniu do stanu bezbronności lub nieprzytomności, przy czym obojętne jest czy czyni to własnoręcznie, czy też zmusza pokrzywdzonego do **natychmiastowego** wydania jej. Przy wymuszeniu rozbójniczym sprawca zmusza pokrzywdzonego do rozporządzenia mieniem ruchomym i mieniem nieruchomym oraz innymi prawami majątkowymi, prawami obligacyjnymi **na przyszłość**, np. haracz lub okup ma być złożony za godzinę, za tydzień, na drugi dzień lub systematycznie co tydzień, pod groźbą zabójstwa. Ta właśnie różnica w czasie stwarza możliwość uratowania mienia (np. poprzez zawiadomienie policji) powoduje, że stopień społecznego niebezpieczeństwa wymuszenia rozbójniczego jest niższy niż rozboju, co znalazło wyraz w zróżnicowanej sankcji za te przestępstwa.¹¹⁸

W sytuacji, gdy sprawca w celu osiągnięcia korzyści majątkowej stosuje przemoc pośrednią (np. poprzez zablokowanie pasa ruchu i zmuszenie w ten sposób do zatrzymania się) i zmusza pokrzywdzonego od razu do wydania mienia, to wówczas zachodzi przestępstwo wymuszenia z art. 282 k.k., natomiast nie ma zastosowania art. 280 k.k., gdyż do znamion tego przestępstwa należy tylko przemoc wobec osoby (a nie przemoc na rzecz), ani czyn z art. 191 § 2 k.k. W takiej sytuacji rozporządzenie mieniem w rozumieniu art. 282 k.k. nie może oznaczać wyłącznie rozporządzenia na przyszłość.¹¹⁹

2. Istotne jest również to, że przy wymuszeniu rozbójniczym „przymuszony” pokrzywdzony sam rozporządza się mieniem, przy rozboju zabiera sam sprawca albo zmusza pokrzywdzonego do wydania rzeczy.
3. Nieco inne są sposoby działania sprawcy przy rozboju - przemoc wobec osoby, groźba

¹¹⁵ por. Wyrok SN z dn. 27.02.1970 r. Rw 129/70 OSNKW 1970/4-5, poz. 43;

¹¹⁶ por. Wyrok SN z dn. 18.10.2007 r. II KK 170/2007, LexPolonica nr 1878432;

¹¹⁷ por. z uzasadnienia Postanowienia SN z dn. 30.11.2006 r. III KK 287/2006, LexPolonica nr 2049074; por. Wyrok SN z dn. 27.02.1970 r. Rw 129/70 OSNKW 1970/4-5/poz. 43;

¹¹⁸ por. Postanowienie SN z dn. 034.03.1970 r. V KRN 25/70, OSNKW 1970/5/84; por. Wyrok SN z dn. 30.03.1972 r. II KR 350/71, OSNPG 1972/8/130; por. Wyrok SN z dn. 28.04.1989 r. V KRN 74/89 OSNPG 1989/11/113;

¹¹⁹ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 16.06.1999 r. II Aka 89/99, KZS 1999/12, poz. 35; por. glosa: W. Cieślak Prokuratura i Prawo 2001/2, str. 109; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 170;

natychmiastowego jej użycia, doprowadzenie do stanu nieprzytomności lub bezbronności, przy wymuszeniu - przemoc wobec osoby lub na rzecz, groźba zamachu na życie lub zdrowie, groźba gwałtownego zamachu na mienie.

4. Rozbój dokonany jest z chwilą dokonania kradzieży, tj. z chwilą wyjęcia spod władztwa osoby uprawnionej i przejęcia pod trwałe władztwo sprawcy, natomiast wymuszenie rozbójnicze dokonane jest z chwilą rozdysponowania mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej przez pokrzywdzonego.
5. Przedmiotem wykonawczym przy rozboju jest wyłącznie cudza rzecz ruchoma, natomiast przy wymuszeniu rozbójniczym mienie, rozumiane szeroko jako ogół praw majątkowych.
6. Oba przestępstwa mają charakter kierunkowy, ale przy rozboju – sprawca dokonuje zaboru w celu przywłaszczenia, natomiast przy wymuszeniu rozbójniczym – działa w celu osiągnięcia z tego przestępstwa korzyści majątkowej.

Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego z art. 282 k.k. może najczęściej pozostawać w **zbiegu kumulatywnym** z przepisem z:

- 1) art. 148 k.k., 156 k.k., art. 157 k.k., ze względu na ochronę życia i zdrowia człowieka.
- 2) art. 252 k.k., ze względu na wzięcie lub przetrzymanie zakładnika.
- 3) art. 288 k.k., ze względu na zniszczenie, uszkodzenie rzeczy spowodowane przemocą na rzecz lub gwałtowny zamach na mienie.

Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego ma typ uprzywilejowany, tj. art. 282 k.k. w zw. z art. 283 k.k., ze względu na przypadek mniejszej wagi.

5.2. Tryb ścigania

Wymuszenie rozbójnicze jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu, a postępowanie przygotowawcze prowadzone powinno być w formie śledztwa.

6. Wypadki mniejszej wagi - art. 283 k.k.

Przepis ten powoduje łagodniejszy wymiar kary dla sprawców przestępstw określonych w art. 279 § 1 k.k., art. 280 § 1 k.k. lub 281 k.k. lub 282 k.k. i są to typy uprzywilejowane tych przestępstw. Zawsze w przypadku przyjęcia wypadku mniejszej wagi konieczna jest złożona kwalifikacja prawna, np. art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k.

Wypadek mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy okoliczności popełnienia czynu zabronionego wskazują, że z jednej strony sam czyn charakteryzuje się niewielkim stopniem społecznej szkodliwości, z drugiej zaś, że jego sprawca nie jest na tyle niebezpieczny dla społeczeństwa, aby stosować w stosunku dla niego zwykłą karę przewidzianą za dokonane przestępstwo. O przyjęciu wypadku mniejszej wagi oceniać należy przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu w typie podstawowym, dla danego typu przestępstwa, tzn. wszystkie znamiona w typie podstawowym muszą wystąpić i dopiero wówczas należy oceniać elementy łagodzące. Podstawowym kryterium oceny jest stopień społecznej szkodliwości czynu, przy uwzględnieniu elementów określonych w art. 115 § 2 k.k.

Do elementów przedmiotowych należą: rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo; zachowanie się i sposób działania sprawcy; użyte środki; charakter i rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody, czas, miejsce i inne okoliczności popełnienia czynu oraz odczucie szkody przez pokrzywdzonego. Ważnymi elementami strony podmiotowej są: stopień zawinienia, motywacja i cel działania sprawcy, tj. rodzaje umyślności, premedytacja, upór w dążeniu do osiągnięcia przestępczego celu, przypadkowość, wpływ innej osoby, obawa przed skutkami działania.¹²⁰ Wypadek mniejszej wagi nie może być utożsamiany z małą wartością mienia będącego przedmiotem przestępstwa, gdyż w takich sytuacjach należy ocenić wysokość i dokuczliwość szkody życiowej, jaką poniósł pokrzywdzony, przy uwzględnieniu pozostałych elementów społecznej szkodliwości czynu, np. kradzież kwoty 500 zł zamożnemu biznesmenowi, a kradzież tej samej kwoty skromnemu emerytowi, powoduje, że ta szkoda będzie bardziej dokuczliwa życiowo dla pokrzywdzonego - emeryta.

Wypadek mniejszej wagi określony w art. 283 k.k., dla grupy czterech przestępstw przeciwko mieniu zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Takie „wypadki mniejszej wagi” należy stosować z dużą ostrożnością, po wyjaśnieniu wszystkich znamion i okoliczności popełnienia czynu, które będą za tym przemawiały.

---

¹²⁰ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 192;

7. Przywłaszczenie – art. 284 k.k.

7.1. Przestępstwo przywłaszczenia - art. 284 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony tego przepisu jest własność, inne prawa rzeczowe albo prawa obligacyjne do rzeczy ruchomych lub prawo majątkowe. Natomiast przepis ten nie chroni posiadania, gdyż warunkiem odpowiedzialności za przywłaszczenie jest to, że rzecz ruchoma znajduje się w legalnym posiadaniu sprawcy.

Występek przywłaszczenia w typie podstawowym z art. 284 § 1 k.k. jest **przestępstwem powszechnym**, jego sprawcą może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Przedmiotem wykonawczym przywłaszczenia może być zarówno **cudza rzecz ruchoma, jak i prawo majątkowe**, które dotyczy tylko typu podstawowego. Cudza rzecz ruchoma ma identyczne znaczenie jak przy przestępstwie z art. 278 § 1 k.k. Wszystkie typy przestępstwa przywłaszczenia z art. 284 k.k. posiadają swój odpowiednik w art. 119 § 1 k.w., a granicę między przestępstwem a wykroczeniem stanowi wartość rzeczy przywłaszczonej. Przedmiotem każdego przywłaszczenia z art. 284 § 1-3 k.k. może być cudza rzecz ruchoma, której wartość w chwili czynu przekracza kwotę 250 złotych¹²¹ albo 75 złotych, gdy przedmiotem przywłaszczenia jest drzewo wyrąbane lub powalone w lesie. Przy czym należy pamiętać o wyłączeniach przewidzianych w art. 130 § 1 pkt 2 k.w. - jeżeli przedmiotem przywłaszczenia jest broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe, to czyn taki stanowi zawsze przestępstwo.

Przedmiotem przywłaszczenia typu podstawowego mogą być również prawa majątkowe, do których należą m.in.: prawa rzeczowe (np. własność, zastaw, własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego), wierzytelności (np. najem, dzierżawa, roszczenia pieniężne, udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółce akcyjnej), prawa rodzinne majątkowe (np. prawa majątkowe małżonków, prawo do świadczeń alimentacyjnych), prawa spadkowe (np. prawo do spadku, prawo do zachowku, prawo do zapisu).¹²² Pełnienie przestępstwa przywłaszczenia prawa majątkowego z art. 284 § 1 k.k. nie jest uzależnione od uprzedniego jego posiadania, co jest faktycznie niemożliwe. Wymóg uprzedniego posiadania przez sprawcę dotyczy jedynie cudzej rzeczy ruchomej.¹²³

Przywłaszczeniem w rozumieniu art. 284 k.k. jest bezprawne rozporządzenie cudzą rzeczą ruchomą, prawem majątkowym, znajdujących się w posiadaniu sprawcy, poprzez włączenie ich do swojego majątku lub majątku innej osoby i powiększenie w ten sposób swojego lub innej osoby stanu posiadania. Sprawca postępuje z rzeczą ruchomą lub prawem majątkowym tak jakby był właścicielem.¹²⁴

Przywłaszczenie to może przybrać różne formy, np. bezprawne zużycie lub przetworzenie rzeczy, darowanie innej osobie, zamiana, sprzedaż itp., a także polegać może na bezprawnym zatrzymaniu rzeczy w zamiarze dysponowania nią jak rzeczą własną, odmowie zwrotu rzeczy, ukryciu jej, zaprzeczeniu jej posiadania. Samo przywłaszczenie musi być przez sprawcę w jakiś sposób zmanifestowane na zewnątrz. W związku z tym przywłaszczenie zostaje dokonane z chwilą uzewnętrznienia przez sprawcę woli rozporządzenia cudzą rzeczą ruchomą lub cudzym prawem majątkowym z wyłączeniem osoby uprawnionej. **Skutkiem** jest utrata rzeczy lub prawa majątkowego przez dotychczasowego właściciela.

¹²¹ por. Wyrok Sn z dn. 02.07.2003 r., III KK 197/2003 , nr LexPolonica nr 366984; por. Postanowienie SN z dn. 23.04.2008 r. V KK 406/2007, nr LexPolonica 1609207;

¹²² por. B. Michalski, Przestępstwa p-ko mieniu... op. cit. str. 170;

¹²³ por. Postanowienie SN z dn. 12.02.2009 r. IV KK 3/2009, OSNKW 2009/6/ poz. 47;

¹²⁴ por. Wyrok SN z dn. 06.01.1978 r., V KR 197/77 OSNPG 1978, nr 6, poz. 64;

Przywłaszczenie jest **przestępstwem umyślnym, które może być popełnione wyłącznie w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym)** – celem jest włączenie cudzej rzeczy ruchomej lub cudzego prawa majątkowego do majątku sprawcy lub rozporządzenie tą rzeczą lub prawem majątkowym jak własnym w inny sposób.¹²⁵ Sprawcy musi towarzyszyć zamiar trwałego pozbawienia własności dotychczasowego właściciela.

Nie ma zastosowania art. 284 k.k. w sytuacjach, gdy sprawca zatrzymuje rzecz ruchomą będącą własnością osoby, w stosunku do której posiada prawo potrącenia wierzytelności wzajemnych (art. 498 k.c.), prawo zatrzymania (art. 461, 496-497 k.c.), potrącenia wzajemnych wierzytelności (art. 498 k.c.). Wzajemne roszczenia mogą uzasadniać prawo zatrzymania cudzej rzeczy ruchomej, nie dają jednakże podstawy do rozporządzania tą rzeczą jak własną. Bezprawne rozporządzenie cudzą rzeczą bez zgody właściciela, ale bez zamiaru pozbawienia go własności może stanowić tylko naruszenie praw cywilnych albo może być traktowane jako samowolne użycie cudzej rzeczy i stanowić wykroczenie z art. 127 k.w.¹²⁶ Jeśli posiadacz rzeczy ruchomej, będąc w błędnym przekonaniu, czuje się właścicielem, to dokonując jakiegokolwiek rozporządzenia taką rzeczą nie wyczerpuje swoim zachowaniem przywłaszczenia.¹²⁷

Różnica między przestępstwem kradzieży z art. 278 § 1 k.k. a przestępstwem przywłaszczenia z art. 284 § 1 k.k. polega na tym, że sprawca kradzieży wchodzi nielegalnie w posiadanie rzeczy (poprzez zabór) i nielegalnie nią rozporządza, natomiast sprawca przestępstwa z art. 284 § 1 k.k. legalnie wchodzi w posiadanie (nie ma zaboru), ale nielegalnie tę rzecz włącza do majątku swojego lub innej osoby.

Jeżeli przedmiotem przywłaszczenia jest rzecz będąca współwłasnością sprawcy, w szczególności dotyczy to rzeczy ruchomych i praw majątkowych wchodzących w skład majątku wspólności małżeńskiej, to tylko wtedy wystąpią znamiona art. 284 § 1 k.k., gdy sprawca powiększył swój majątek osobisty lub majątek innej osoby kosztem majątku współmałżonka,¹²⁸ np. małżonek sprzedał wspólny samochód bez zgody drugiego małżonka, a pieniądze z tej transakcji przeznaczył na powiększenie majątku osobistego.

7.2. Sprzeniewierzenie - art. 284 § 2 k.k.

Sprzeniewierzenie z art. 284 § 2 k.k. jest kwalifikowanym typem przywłaszczenia, ze względu na nadużycie przez sprawcę zaufania, jakim obdarzyła go osoba powierzająca mu swoją rzecz ruchomą. **Przedmiotem ochrony** jest własność oraz inne prawa rzeczowe oraz obligacyjne do rzeczy ruchomych. Zakres pojęciowy rzeczy ruchomych jest identyczny jak przy kradzieży z art. 278 § 1 k.k. Prawa majątkowe nie są przedmiotem ochrony dla przestępstwa sprzeniewierzenia.

Znamię powierzenia rzeczy przez osobę uprawnioną sprawcy oraz ograniczenie przedmiotu czynności wykonawczej tylko do rzeczy ruchomych odróżnia sprzeniewierzenie od typu podstawowego przywłaszczenia z art. 284 § 1 k.k.¹²⁹

Jest to **przestępstwo indywidualne**, gdyż sprawcą może być tylko osoba, której powierzono cudzą rzecz ruchomą. Zakres powierzenia rzeczy nie ma znaczenia dla prawa karnego, istotne jest natomiast to, że sprawca musi być świadomy tego, że powierzenie mu rzeczy nie obejmuje prawa dysponowania tą rzeczą jak własną. Powierzenie może nastąpić

¹²⁵ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 211,213;

¹²⁶ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 06.10.1998 r. II AKA 108/98.Krakowskie Zeszyty Sądowe 1996/6-7/poz. 71;

¹²⁷ por. Postanowienie SN z dn. 23.04.2008r. V KK 406/2007 KZS 2008/10/ poz. 20;

¹²⁸ por. Postanowienie SN z dn. 29.08.2007 r. I KZP 18/2007 OSNKW 2007/9/poz. 64;

¹²⁹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 219;

w formie umowy cywilnoprawnej, np. pożyczki, użyczenia, komisu, powierzenia rzeczy na przechowanie, zastawu, komisu.

Powierzenie nie musi polegać na fizycznym przekazaniu sprawcy rzeczy przez jej właściciela, wystarczy np. upoważnienie do odbioru wynagrodzenia¹³⁰ lub dysponowania środkami na koncie właściciela w określonym celu. Ponadto powierzenie może być dokonane przez samego właściciela, jak również przez osobę przez niego upoważnioną, działającą w jego imieniu i na jego rzecz, np. poprzez pełnomocnika.

W wypadku sprzedaży rzeczy ruchomej na raty, rzecz taka z reguły powierzona jest przez bank nabywcy w momencie wpłacenia pierwszej raty, ale przeniesienie prawa własności tej rzeczy może być w umowie zastrzeżone do czasu spłaty wszystkich rat należnych za zakupioną rzecz. Jeżeli nabywca przed upływem tego terminu rozporządzi się tą rzeczą jak swoją – popełnia przestępstwo z art. 284 § 2 k.k., gdyż nie był jeszcze właścicielem rzeczy.

Dla znamion występku z art. 284 § 2 k.k. nie ma znaczenia, w jakim celu rzecz ruchoma została powierzona sprawcy, nawet jeżeli została przekazana w celach nielegalnych, przestępczych, np. w celu wręczenia łapówki.¹³¹

Sprzeniewierzenie może być dokonane umyślnie tylko w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym), tzn. sprawca działa w zamiarze włączenia rzeczy ruchomej do swojego majątku, zatrzymania dla innej osoby lub postąpienia z nią jak własną w inny sposób, mając świadomość, że rzecz ta została mu powierzona.¹³² Działanie sprawcy ma na celu ostatecznie pozbawić osobę uprawnioną własności, identycznie jak w przypadku przywłaszczenia typu podstawowego. Samo bezprawne zatrzymanie rzeczy i korzystanie z niej przez sprawcę, nawet w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, ale bez zamiaru zatrzymania jej na własność lub postąpieniem jak z własną, nie jest sprzeniewierzeniem, ani żadnym innym typem przywłaszczenia.¹³³

Jest to **przestępstwo materialne (skutkowe)** dokonane z chwilą rozporządzenia się rzeczą jak swoją, tak jak w przypadku typu podstawowego z art. 284 § 1 k.k.

7.3. Typy kwalifikowane przywłaszczenia i sprzeniewierzenia

Przywłaszczenie z art. 284 § 1 k.k. ma **postacie kwalifikowane** w stosunku do rzeczy ruchomej lub prawa majątkowego, a sprzeniewierzenie z art. 284 § 2 k.k. w stosunku wyłącznie do rzeczy ruchomej stanowiącej **mienie znacznej wartości** - art. 284 § 1 lub 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. lub popełnienie tego przestępstwa w stosunku do **dobra mającego szczególne znaczenie dla kultury** - art. 284 § 1 lub 2 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k. Znamiona i kryteria oceny tych typów kwalifikowanych sprzeniewierzenia zostały wyjaśnione przy przestępstwie z art. 278 k.k. (patrz rozdział 1).

7.4. Typy uprzywilejowane przywłaszczenia – art. 284 § 3 k.k.

Artykuł 284 § 3 k.k. wprowadza dwa typy uprzywilejowane przestępstwa przywłaszczenia:

- 1) pierwszy z nich przyjmuje postać wypadku mniejszej wagi, który odnosi się do §§ 1 i 2 art. 284 k.k.;
- 2) kolejny wypadek dotyczy przywłaszczenia w stosunku do rzeczy znalezionej.

¹³⁰ por. Wyrok SN z dn. 26.06.1978 r., II KR 134/78, OSNKW 1978/10/poz. 116;

¹³¹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 220;

¹³² por. wyrok SN z dn. 14.01.2003 r. II KKN 273/01, Prok. i Pr. 2003/7-8/poz. 9;

¹³³ por. Wyrok Sn z dn. 06.01.1978 r., V KR 197/77, OSNPG 1978/6/poz. 64;

Elementy podmiotowo-przedmiotowe decydujące o przyjęciu wypadku mniejszej wagi mają identyczne zastosowanie jak przy kradzieży i zagadnienia te wyjaśnione zostały przy przestępstwie z art. 278 § 3 k.k. (patrz rozdział 1).

Postać przywłaszczenia rzeczy znalezionej dotyczy przedmiotu, który przez ostatniego właściciela (posiadacza) został zagubiony, bez zamiaru pozbycia się własności. Nie może to być rzecz ruchoma świadomie porzucona przez osobę uprawnioną, gdyż wówczas następuje wyzbycie się swoich praw do tej rzeczy, która staje się niczyja. Określenie „rzecz znaleziona” oznacza punkt widzenia sprawcy, bowiem z punktu widzenia pokrzywdzonego jest to „rzecz utracona”, bez zamiaru wyzbycia się prawa własności przez jej właściciela, nie jest to więc w żadnym wypadku „rzecz porzucona” przez właściciela, z czym związane jest wyzbycie się przez niego praw do rzeczy. Przywłaszczenie rzeczy porzuconej, czyli „rzeczy niczyjej” nie narusza praw jakichkolwiek osób i nie stanowi przestępstwa.¹³⁴

Przywłaszczenie rzeczy znalezionej następuje wówczas, gdy znalazca rzeczy zagubionej nie zawiadamia w ciągu dwóch tygodni od daty znalezienia rzeczy policji lub innego organu państwowego lub nie poszukuje posiadacza tej rzeczy w inny sposób, zgodnie z art. 125 k.w. i jednocześnie podejmuje działania wykazujące wolę postąpienia z tą rzeczą tak, jak gdyby była ona jego własnością. Upływ tego terminu nie przesądza o zamiarze przywłaszczenia rzeczy znalezionej, gdyż samo niezastosowanie się przez znalazcę do przepisów określających sposób postępowania w przypadku znalezienia rzeczy, bez zamiaru przywłaszczenia tej rzeczy ruchomej stanowi wykroczenie z art. 125 k.w. W sytuacji znalezienia rzeczy utraconej uzewnętrznienie zamiaru przywłaszczenia może nastąpić bezpośrednio po znalezieniu rzeczy, jak i po upływie dłuższego czasu od jej znalezienia.¹³⁵ Uzewnętrznienie zamiaru przywłaszczenia rzeczy należy rozumieć tak jak przy przywłaszczeniu z art. 284 § 1 k.k.

7.5. Tryb ścigania

Przestępstwo przywłaszczenia z art. 284 k.k. we wszystkich typach jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu, z wyjątkiem wypadków, gdy zostało popełnione na szkodę osoby najbliższej (art. 115 § 11 k.k.- patrz rozdział 1). W takich wypadkach ściganie przywłaszczenia następuje w trybie publicznoskargowym, na wniosek pokrzywdzonego.

---

¹³⁴ por. B. Michalski, *Przestępstwa p-ko mieniu...* op. cit. str. 178;

¹³⁵ por. . M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...* op. cit., str. 228;

8. Oszustwo telekomunikacyjne - art. 285 k.k.

8.1. Przepięstwo oszustwa telekomunikacyjnego – art. 285 § 1 k.k.

Art. 285 k.k. **chroni własność do urzędzeń i linii telekomunikacyjnych** przysługujące odpowiedniej firmie telekomunikacyjnej obsługującej dana sieć telekomunikacyjną lub **prawo określonego podmiotu związane z posiadaniem przez niego abonamentem** przed bezprawnym uszczupleniem poprzez uruchomienie na jego rzecz impulsów telefonicznych. Prawo związane z abonamentem telefonicznym zaliczane jest do praw majątkowych, a czyn zabroniony z art. 285 k.k. ma zapobiec spowodowaniu szkody majątkowej po stronie abonenta lub operatora sieci.

Podmiot przestępstwa z art. 285 k.k. jest powszechny, jego sprawcą może być każdy zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Sprawcą może być osoba, która nie posiada urzędzenia telekomunikacyjnego, jak i osoba posiadająca abonament telefoniczny, lecz uruchamiająca swoje urzędzenie na cudzy rachunek.

Jest to **przepięstwo umyślne**, które może być popełnione w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym. Sprawca musi zdawać sobie sprawę, że poprzez działanie przewidziane w art. 285 k.k. może uruchomić na cudzy rachunek impulsy telefoniczne i tego chcieć lub na to się godzić.

Strona przedmiotowa przestępstwa z art. 285 k.k. dotyczy zachowania polegającego na włączeniu się do urzędzenia telekomunikacyjnego, poza operatorem i uruchomieniu na cudzy rachunek impulsów telefonicznych, czyli jest to każda czynność o charakterze technicznym, wskutek której sprawca uzyskuje możliwość korzystania z przysługującego innej osobie połączenia telekomunikacyjnego. Podłączenie do sieci może odbyć się za pośrednictwem kabla, przewodu, jak i przy wykorzystaniu fal elektromagnetycznych. Przepięstwo z art. 285 k.k. ma charakter złożony – dwuetapowy. Pierwszy polega na włączeniu się do urzędzenia, drugi polega na uruchomieniu chociażby jednego impulsu telefonicznego na cudzy rachunek. W związku z tym jest to **przepięstwo materialne**. Samo podłączenie się do urzędzenia bez uruchomienia impulsów, ale z takim zamiarem, należy kwalifikować jako usiłowanie przestępstwa z art. 285 k.k.

Nie należy do znamion tego przestępstwa zachowanie polegające na korzystaniu wbrew woli abonenta z jego aparatu, np. używaniu telefonu podczas nieobecności abonenta w domu. Nie stanowi włączenia się do urzędzenia telekomunikacyjnego wykorzystanie niezgodnie z zasadami telefonów służbowych, np. do rozmów prywatnych przez pracowników. Natomiast wyłudzenie usługi telefonicznej z automatu telefonicznego poprzez używanie niezgodnych z przepisami kart, żetonów, metalowych krążków itp. wyczerpuje znamiona szalbierstwa z art. 121 k.w. Przez cudzy rachunek rozumieć należy rachunek abonenta telefonicznego lub rachunek firmy telekomunikacyjnej obsługującej sieć telekomunikacyjną. Przez impulsy telefoniczne należy rozumieć jednostki, przy pomocy których określony jest czas trwania rozmowy telefonicznej oraz wysokość opłaty za tę usługę. Parametry i sposób obliczania opłat za usługi telekomunikacyjne ustala operator danej sieci telekomunikacyjnej.¹³⁶

Przepis art. 285 § 1 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym z art. 286 § 1 k.k., art. 287 k.k. lub art. 268 § 2 k.k.

¹³⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 239 i n.;

8.2. Typ kwalifikowany oszustwa telekomunikacyjnego

Art. 294 § 1 k.k. przewiduje typ kwalifikowany przestępstwa z art. 285 § 1 k.k. ze względu na mienie znacznej wartości (patrz rozdział 1).

8.3. Tryb ścigania – art. 285 § 2 k.k.

Na podstawie art. 285 § 2 k.k. przestępstwo oszustwa telekomunikacyjnego z art. 285 § 1 k.k. jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu. Wyjątek stanowi popełnienie tego czynu na szkodę osoby najbliższej, wówczas ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego (pojęcie osoby najbliższej patrz rozdział 1).

9. Oszustwo - art. 286 k.k.

9.1. Przestępstwo oszustwa zwykłego - art. 286 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony jest szeroko rozumiane mienie, czyli całość sytuacji majątkowej określonego podmiotu. Przez mienie należy rozumieć wszelkie prawa majątkowe, w szczególności prawa rzeczowe (własność i ograniczone prawa rzeczowe) do rzeczy ruchomych i nieruchomości, posiadanie, prawa obligacyjne, w tym również usługi, świadczenia, zyski lub pożytki, wierzytelności, prawa spadkowe, prawa na dobrach niematerialnych, np. prawa autorskie, wynalazcze, znaków towarowych, o ile mają charakter majątkowy.¹³⁷

Podmiot przestępstwa jest powszechny, czyli jego sprawcą może być każdy, kto jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Strona przedmiotowa oszustwa polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem, a celem działania sprawcy jest osiągnięcie korzyści majątkowej. Sprawca, dążąc do oszustwa, powinien posłużyć się co najmniej jedną z trzech alternatywnie wymienionych w art. 286 § 1 k.k. metod: wprowadzeniem w błąd, wyzyskaniem błędu lub wyzyskaniem niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania.

Wprowadzenie w błąd polega na tym, że sprawca swoimi podstępными zabiegami, skierowanymi na psychikę osoby doprowadza ją do mylnego wyobrażenia o rzeczywistym stanie rzeczy, urojeń, nieświadomości dotyczących zjawisk, okoliczności, ceny, wartości, konsekwencji finansowych i prawnych. Następuje rozbieżność między aktualnie istniejącą rzeczywistością a jej wyobrażeniem w świadomości osoby manipulowanej. Błąd po stronie pokrzywdzonego może dotyczyć osoby, rzeczy, zjawiska lub zdarzenia.¹³⁸ Ten stan wykorzystuje sprawca i w celu uzyskania korzyści majątkowej doprowadza osobę do niekorzystnego rozporządzenia majątkiem. W konsekwencji osoba zmanipulowana, **dobrowolnie**, ale tkwiąc w fałszywym wyobrażeniu, niekorzystnie rozporządza się mieniem. Osoba rozporządzająca się majątkiem, gdyby wiedziała, jaki rzeczywiście jest stan faktyczny i jego konsekwencje nie dokonałaby takiego rozporządzenia. Brak należytej ostrożności, a nawet lekkomyślność, po stronie pokrzywdzonego nie mają żadnego znaczenia dla bytu tego przestępstwa. Wprowadzenie innej osoby w błąd może być osiągnięte przez sprawcę słowami, dokumentami, gestem lub jakimkolwiek innym sposobem. Wprowadzenie w błąd pokrzywdzonego musi dotyczyć okoliczności istotnych, które powodują, że pokrzywdzony rozporządza się majątkiem. Formą wprowadzenia w błąd może być przedłożenie pokrzywdzonemu podrobionych, przerobionych lub stwierdzających nieprawdę dokumentów albo nierzetelnego oświadczenia, które są istotne dla podjęcia decyzji majątkowych. Wprowadzenie w błąd może nastąpić również poprzez manipulację urządzeniami pomiarowymi, kontrolnymi, np. licznikami wody, energii, pary, wagi, automatami gier losowych, używaniu mylących określeń dla towaru, naklejaniu cen zdjętych z tańszego towaru, używaniu mylących określeń, wieloznacznych słów lub niejasnych sformułowań. Przedmiotem działania mającego na celu wprowadzenie błąd mogą być m.in. informacje dotyczące stanu majątkowego sprawcy lub innej osoby, informacje dotyczące jego aktualnych możliwości finansowych, podjętych przez sprawcę lub inne osoby decyzji, postanowień, zawartych umów, uzyskanych gwarancji, przyrzeczeń, cech i jakości oferowanych lub posiadanych towarów, produktów. Posługiwanie się przesadną reklamą nie jest wprowadzeniem w błąd innej osoby w rozumieniu art. 286 § 1 k.k.¹³⁹ Wprowadzenie w błąd może dotyczyć okoliczności zarówno zewnętrznych, np. sprawca oferuje pokrzywdzonemu

¹³⁷ por. Postanowienie SN z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07, OSNKW 2007/7-8/poz. 56;

¹³⁸ por. Wyrok SN z dn. 02.12.2002 r., IV KKN 135/00, LexPolonica nr 365127;

¹³⁹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 266 i n.;

bizuterię z tombaku zapewniając, że jest to złoto, jak i wewnętrznych, dotyczących stanów psychicznych sprawcy, np. sprawca nabywając towar na kredyt zapewnia („blefuje”) sprzedającego o uregulowaniu należności w ustalonym terminie, podczas gdy takiego zamiaru w rzeczywistości nie ma. Wprowadzenie w błąd może być popełnione z działania, np. gdy sprawca przedkłada fałszywe faktury, w celu uzyskania nienależnego świadczenia, jak i z zaniechania, np. gdy świadomie przemilcza wady sprzedawanego towaru, które są istotne przy podjęciu decyzji o rozporządzeniu mieniem¹⁴⁰, chociaż samo rozporządzenie może być dokonane osobiście przez pokrzywdzonego lub osobę przez niego uprawnioną.

Przy przestępstwie oszustwa musi być zachowana tożsamość osoby wprowadzanej w błąd oraz osoby rozporządzającej mieniem – to musi być ta sama osoba, gdyż jeśli ten warunek nie jest spełniony to nie ma znamion oszustwa.¹⁴¹

W sytuacji wprowadzenia w błąd sprawca wywołuje w świadomości pokrzywdzonego fałszywe wyobrażenie (istnieje rozbieżność między rzeczywistością a wyobrażeniem o niej), zaś w przypadku **wyzyskania błędu** ta rozbieżność już istnieje, a sprawca nie koryguje jej, lecz korzysta z tego błędu dla uzyskania przez siebie, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, niekorzystnej dla pokrzywdzonego decyzji majątkowej. W tej sytuacji może to być również błąd co do osoby, błąd co do rzeczy, błąd co do zjawiska lub zdarzenia. Wyzyskanie błędu polega więc na wykorzystaniu już istniejących, niezgodnych z rzeczywistością, opinii lub wyobrażeń osoby rozporządzającej mieniem przy jednoczesnym zaniechaniu wyprowadzenia pokrzywdzonego z fałszywego wyobrażenia.¹⁴² Wyzyskanie błędu może polegać np. na zatajeniu (przemilczeniu) istnienia braku płynności finansowej przed drugą stroną umowy dwustronnej, co prowadzi do fałszywego wyobrażenia kontrahenta o możliwościach finansowych. Sprawca niepodejmujący określonych czynności miał w danych okolicznościach zarówno obowiązek, jak i możliwość wyprowadzenia z błędu osoby rozporządzającej mieniem, w tym zakresie zaniechał (przemilczał) okoliczności wyprowadzenia pokrzywdzonego z błędu. Obowiązek wyprowadzenia osoby rozporządzającej z błędu, wynikać może z ustawy nakładającej obowiązek informowania o stanie rzeczy przy rozporządzaniu mieniem, z zawartej umowy, ze stosunku wzajemnego zaufania, z obowiązku nadzoru wynikającego z umowy lub decyzji uprawnionego podmiotu, umowy przechowania, używania rzeczy itp. lub obowiązujących w danej sferze standardów postępowania.¹⁴³

Metodą na popełnianie oszustw jest **wyzyskanie przez sprawcę niezdolności do należytego pojmowania przez pokrzywdzonego znaczenia przedsiębranego działania**. Niezdolność osoby może wynikać z braku odpowiedniego rozwoju psychicznego, choroby psychicznej, młodego wieku, braku doświadczenia życiowego, upośledzenia umysłowego zarówno takiego, które wyłącza zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swym postępowaniem lub prowadzącego do ograniczenia tych zdolności. Może być wynikiem stanu nietrzeźwości, użycia narkotyków lub innych środków. Stan ten może wywołać sam sprawca, doprowadzając pokrzywdzonego do stanu nietrzeźwości i licząc, że w tym stanie dokona on na jego korzyść rozporządzenia mieniem lub też pokrzywdzony może sam wprowadzić się w ten stan, a sprawca wykorzystuje zastały stan świadomości lub woli u pokrzywdzonego. Niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania może być cechą stałą lub stanem przejściowym u pokrzywdzonego. Pokrzywdzony zawierając np. transakcję w tym stanie ze sprawcą nie zdaje sobie sprawy z konsekwencji prawnych i finansowych dokonanego przez niego rozporządzenia mieniem, a sprawca wykorzystuje to w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Aby doszło do oszustwa, sprawca w takiej sytuacji nie musi dokonywać dal-

¹⁴⁰ por. B. Michalski, Przepisy p-ko mieniu... op. cit. str. 199 i n.;

¹⁴¹ por. Wyrok SN z dn. 13.12.2006 r., V KK 104/06 OSNKW 2006/poz. 2427;

¹⁴² por. Wyrok SN z dn. 02.12.2002 r. IV KKN 135/2000, Lex Polonica 365127; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 268;

¹⁴³ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 269;

szych szczególnych zabiegów w postaci namawiania, fałszywych oświadczeń, obietnic itp., gdyż wystarczające jest samo doprowadzenie pokrzywdzonego w tym stanie do rozporządzenia mieniem.¹⁴⁴

Przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k. jest **przestępstwem materialnym**, którego **skutkiem** jest niekorzystne rozporządzenie mieniem dokonane przez pokrzywdzonego lub inną osobę działającą w jego imieniu i na jego rzecz. Następstwem przyjęcia szerokiego rozumienia, na gruncie art. 286 § 1 k.k. pojęcia „mienie” jest również szerokie traktowanie terminu „niekorzystne rozporządzenie mieniem”. Skoro bowiem przez mienie rozumie się wszelkie prawa majątkowe – rzeczowe i obligacyjne lub całość sytuacji majątkowej danego podmiotu – to do kategorii niekorzystnych nim rozporządzeń należy zaliczyć wszelkie działania bądź sytuacje, które w tym majątku powodują jakiegokolwiek niekorzystne zmiany. Niekorzystny charakter rozporządzenia może polegać zarówno na uszczerbku w tym majątku, jak i utracie przyszłych, spodziewanych korzyści.¹⁴⁵ Ponadto pogorszenie sytuacji majątkowej pokrzywdzonego może polegać również np. na przesunięciu terminów spłaty długów, pogorszeniu szans właściciela na odzyskanie należności lub na niekorzystnym lub niepełnym zabezpieczeniu spłaty długu, brak właściwego zabezpieczenia kredytu.¹⁴⁶

Niekorzystnym rozporządzeniem w rozumieniu art. 286 § 1 k.k. może być np. :

- wykonanie każdego świadczenia majątkowego;¹⁴⁷
- wykonanie umówionej usługi przewozu towarów, jeżeli nie została uiszczona zapłata ustalona przez strony umowy;¹⁴⁸
- niewywiązanie się z zobowiązania zapłaty wynagrodzenia za zamówione dzieło.¹⁴⁹

Niekorzystność rozporządzenia mieniem ocenia się według okoliczności istniejących wyłącznie w czasie rozporządzenia mieniem, a nie tych które pojawiają się później, np. wyłudzenie pożyczki poprzez wprowadzenie w błąd, co do pełnego zabezpieczenia zwrotu pożyczki, już powoduje po stronie pokrzywdzonego niekorzystne rozporządzenie mieniem w zakresie zawartej umowy majątkowej, niezależnie od tego czy sprawca później spłaci ten dług, czy nie.¹⁵⁰

Osobą uprawnioną do rozporządzenia się mieniem może być sam właściciel (lub posiadacz) lub osoba uprawniona do działania w jego imieniu i na jego rzecz, np. pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy, magazynier. Do skutku oszustwa nie należy osiągnięcie przez sprawcę korzyści majątkowej - skutek stanowi doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez oszukanego, np. oszustwo jest dokonane z chwilą wyłudzenia czeku, chociaż sprawca nie zdążył czeku zrealizować.¹⁵¹

Rozporządzenie mieniem występuje przy przestępstwie z art. 282 k.k. i art. 286 k.k., jednakże zasadniczym elementem odróżniającym te przestępstwa jest świadomość pokrzywdzonego, z jaką dokonuje on rozporządzenia. W przypadku przestępstwa oszustwa nie ma on świadomości, że dokonuje niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Natomiast w przypadku wymuszenia rozbójniczego, pokrzywdzony wie, że dokonuje niekorzystnego rozporządzenia, lecz jego psychika została ukształtowana za pomocą przemocy lub gróźb przez sprawcę.¹⁵² Przy przestępstwie wymuszenia rozbójniczego, rozporządzenie mieniem nie musi być nieko-

¹⁴⁴ por. B. Michalski, *Przestępstwa p-ko mieniu...* op. cit. str. 201; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...* op. cit., str. 269 i n.;

¹⁴⁵ por. uzasadnienia Postanowienia SN z dn.15.06.2007 r. I KZP 13/07 OSNKW 2002/7-8/poz. 56;

¹⁴⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...* op. cit., str. 279;

¹⁴⁷ por. Wyrok SN z dn. 10.03.2004 r., II KK 381/03 LEX nr 109835;

¹⁴⁸ por. Wyrok SN z dn. 10.07.2006 r., III KK 19/06, LEX nr 193064;

¹⁴⁹ por. Uchwała Sn z dn. 24.01.1973 r. VI KZP69/72, OSNKW 1973/4/poz. 42;

¹⁵⁰ por. Wyrok SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW/9-10/poz. 85;

¹⁵¹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) *Kodeks Karny...* op. cit., str. 282;

¹⁵² por. Postanowienie SN z dn. 25.05.2006 r. IV KK 403/2005, LexPolonica nr 1935613;

rzystne w ramach znamion tego przestępstwa, chociaż faktycznie dla samego pokrzywdzonego najczęściej ma charakter niekorzystny.

Między metodami oszukańczymi sprawcy a niekorzystnym rozporządzeniem się mieniem przez osobę uprawnioną do dysponowania mieniem, musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy.

Czyn sprawcy kradzieży mienia, polegający na tym, że sprawca ten mienie to następnie sprzedaje, wprowadzając nabywcę w błąd, tylko co do tego, że jest właścicielem tego mienia, albo też wyzyskując błąd nabywcy co do tej okoliczności, wskutek czego doprowadza nabywcę do takiego rozporządzenia mieniem, które - w wypadku ujawnienia kradzieży (obowiązek zwrotu przedmiotu prawowitemu właścicielowi) - może okazać się dla niego niekorzystne – nie stanowi odrębnego przestępstwa oszustwa. Wynika to z tego, że sprawca dalszego „oszustwa” kontynuuje jeden zamiar (tzn. zamiar zaboru w celu przywłaszczenia), nie osiąga nowej, dodatkowej korzyści majątkowej, a sprzedaż rzeczy jest typowym następstwem kradzieży. Dlatego takie zachowanie nie powinno być traktowane jak odrębne przestępstwo oszustwa, lecz jako tzw. czyn następny współukarany. Przykładem na to jest sytuacja, gdy sprawca, który dokonał kradzieży samochodu, następnie sprzedał skradziony pojazd nabywcy, od którego dostał konkretną kwotę pieniędzy, nabywca był przekonany (będąc w błędzie), że nabywa pojazd legalnie od właściciela – sprawca w tej sytuacji odpowiada tylko za kradzież pojazdu.¹⁵³

Przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. jest **przestępstwem umyślnym, w zamiarze bezpośrednim**, przepis ten wymaga, aby zachowanie sprawcy było ukierunkowane na określony cel, którym jest osiągnięcie korzyści majątkowej. Zamiar bezpośredni powinien obejmować zarówno cel, jak i sam sposób działania zmierzający do zrealizowania tego celu. Sprawca musi chcieć takiego sposobu działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i ten cel musi stanowić punkt odniesienia każdego ze znamion przedmiotowych przestępstwa. Należy wykazać, że obejmował on swoją świadomością i zamiarem bezpośrednim (kierunkowym) nie tylko to, że wprowadza w błąd (ewentualnie wyzyskuje błąd lub stan pokrzywdzonego), ale także i to, że doprowadza go w ten sposób do niekorzystnego rozporządzenia mieniem - i jednocześnie chce wypełnienia tych znamion.¹⁵⁴

Może odpowiadać z art. 286 k.k. ten sprawca, który zaciąga pożyczkę z powziętym z góry zamiarem niezwrócenia jej, jeśli przy tym wprowadza inną osobę w błąd, poprzez ukrycie swego rzeczywistego zamiaru, gdyż samo niezwrócenie pożyczki, jeśli jej zaciągnięciu nie towarzyszył „oszukańczy” zamiar – nie stanowi przestępstwa z art. 286 k.k. W takiej sytuacji konieczne jest dla ustalenia znamion strony podmiotowej, z jakich przyczyn nie doszło do wykonania realizacji świadczenia przez sprawcę i jaki miał on zamiar w chwili zawarcia umowy.¹⁵⁵

Korzyść majątkowa określona w art. 115 § 4 k.k., powinna być rozumiana jako przysporzenie majątku dla siebie lub innej osoby, tj. korzyści, zyski majątkowe, jakiegokolwiek przysporzenie o charakterze majątkowym - zwiększenie aktywów, zmniejszenie pasywów lub zmniejszenie obciążeń, uniknięcie strat.¹⁵⁶ Korzyść majątkowa jest traktowana szerzej niż przywłaszczenie, stanowiące cel działania sprawcy. Przyjmuje się, że sprawca wcale nie musi dążyć do przywłaszczenia mienia stanowiącego przedmiot oszukańczych zabiegów. Może zakładać nawet zwrot mienia pokrzywdzonemu, zamierzając uprzednio osiągnąć korzyść majątkową, płynącą z rozporządzenia mieniem, przejawiającą się w każdej innej postaci, niż jego przywłaszczenie.¹⁵⁷ Na przykład, jeżeli sprawca działając w celu uzyskania kredytu dla siebie

¹⁵³ por. Uchwała SN z dn. 27.11.1975 r. VI KZP 22/75 LexPolonica nr 397644;

¹⁵⁴ por. z uzasadnienia Wyroku SN z dn. 03.07.2007 r. II KK 327/2006, LexPolonica nr 2115826;

¹⁵⁵ por. Wyrok Sn z dn. 14.01.2004 r, IV KK 192/03 Prokuratura i Pr. 2004/9/5;

¹⁵⁶ por. uzasadnienie Uchwały SN z dn. 30.01.1980 r. , OSNKW 1980/3/ poz. 24;

¹⁵⁷ por. z uzasadnienia Postanowienia SN z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07 OSNKW 2007/7-8/poz.56;
por. z uzasadnienia Wyroku SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000/9-10/poz. 85;

lub innej osoby, przedłożył w banku fałszywe zaświadczenia, oświadczenia o dochodach lub możliwości zabezpieczenia kredytu i doprowadził do zawarcia umowy kredytowej, to przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11§ 2 k.k. już zostało dokonane, gdyż za pomocą oszukańczych metod, bank niekorzystnie rozporządził się mieniem, udzielając kredytu na warunkach dla banku niekorzystnych. W tej sytuacji nie jest konieczne wykazanie dla wystąpienia oszustwa, że sprawca już w chwili zawarcia umowy kredytowej miał zamiar niespłacenia (zwrotu) zaciągniętego kredytu.¹⁵⁸

Sprawca oszustwa nie tylko musi chcieć uzyskać korzyść majątkową, lecz musi chcieć użyć w tym celu określonego sposobu działania lub zaniechania. W związku z tym do przestępstwa oszustwa nie dochodzi wtedy, jeżeli jeden z przedstawionych elementów nie jest spełniony, jak i wówczas, gdy sprawca tylko się na to godzi. Istnienie zamiaru ewentualnego wyklucza przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k.¹⁵⁹ Zamiar ewentualny może mieć miejsce w sytuacji, gdy osoba zawiera umowę, pomimo że przewiduje ewentualną niewypłacalność za wykonane świadczenie z przyczyn przez niego niezawinionych, np. z powodu utraty płynności finansowej, zadłużenia, załamania się rynku wewnętrznego w chwili zawarcia transakcji - godzi się na taką możliwość w chwili zawarcia transakcji.

Przepis z art. 286 § 1 k.k. może najczęściej pozostawać w zbiegu kumulatywnym z przepisami:

- 1) art. 270 § 1 k.k., art. 273 k.k., w sytuacji, gdy wprowadzono w błąd za pomocą fałszywych dokumentów.
- 2) art. 297 § 1 k.k., gdy oszustwo dotyczy sfery kapitałowej.
- 3) art. 298 § 1 k.k., gdy niekorzystne rozporządzenie mieniem dotyczy realizacji umów ubezpieczeniowych.
- 4) art. 310 § 2 k.k., art. 312 k.k., gdy oszustwo jest dokonywane za pomocą puszczenia w obieg fałszywych środków płatniczych.

Kodeks wykroczeń zawiera wykroczenia o znamionach oszukańczych zachowań. Przepis art. 121 k.w. przewiduje **dwie postacie szalbierstwa**. Odpowiedzialność z art. 121 § 1 k.w. zachodzi w stosunku do osoby, która umyślnie wyłudza przejazd kolejną lub innym środkiem lokomocji, jeżeli miało to miejsce po raz trzeci w roku, a ponadto poprzedzone było dwukrotnym nieuiszczeniem nałożonej kary pieniężnej za wyłudzenie takiego przejazdu. Druga postać szalbierstwa opisana w § 2 art. 121 k.w. polega na umyślnym jednokrotnym wyłudzeniu pożywienia lub napoju w zakładzie żywienia zbiorowego, wyłudzenia przejazdu środkiem lokomocji należącym do przedsiębiorstwa nie dysponującego karami pieniężnymi określonymi w taryfie, wstępu na imprezę artystyczną, rozrywkową lub sportową, działanie automatu lub innego podobnego świadczenia, o którym wie, że jest płatne.

Wyłudzenie przejazdu prywatną taksówką stanowi wykroczenie z art. 121 § 2 k.w. bez względu na wysokość wyrządzonej tym czynem szkody.¹⁶⁰

Jednakże wykroczenie z art. 121 § 2 k.w. nie wyłącza z obszaru przestępstwa oszustwa ani wszystkich usług, ani usług transportowych, ani nie wyklucza ich z kategorii mienia w rozumieniu art. 286 k.k. Wykroczenie to odnosi się jedynie do grupy drobnych zachowań polegających na skorzystaniu ze świadczeń udostępnianych jako usługi jednorazowe i opłacanych z góry lub bezpośrednio bądź niezwłocznie po wykonaniu usługi, w drodze uiszczenia ceny posiłku albo napoju, nabyciu biletu wstępu lub przejazdu, żetonu uruchamiającego automat. Wyłudzenie przez sprawcę przejazdu środkiem publicznej lub prywatnej lokomocji z art. 121 § 1,2 k.w., dotyczy przejazdu osób fizycznych, w sytuacji korzystania z drobnych

¹⁵⁸ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000/9-10/poz. 85; por. M.

Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 290;

¹⁵⁹ por. Wyrok SN z dn. 03.04.2007 r. III KK 362/2006; OSNKW /2007/poz. 769;

¹⁶⁰ zob. Uchwała SN z dn. 29.07.1973 r., VI KZP 69/72, OSNKW 1973/4/poz. 42;

usług, z reguły o charakterze jednorazowym, np. przejazd taksówką, koleją. Natomiast wyłudzenie przewozu wielotonowego ładunku, realizowany w wyniku indywidualnej umowy, np. w obrocie międzynarodowym, polegający na powtarzających się i rozciągniętych w określonym czasie czynnościach załadunku, transportu i rozładunku towaru należy traktować jako niekorzystne rozporządzenie mieniem z art. 286 § 1 k.k.¹⁶¹

Wyłudzenie noclegu w hotelu, bez zamiaru uiszczenia należności za pobyt powinno być kwalifikowane jako oszustwo z art. 286 § 1 k.k.¹⁶²

Wykroczenie z art. 128 k.w. popełnia ten, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej **urządza grę hazardową** lub używa do niej takich środków, jak np. ruletka, karty itp., albo używa pomieszczenia dla odbycia gry hazardowej. Sam udział w grze hazardowej nie stanowi wykroczenia. Cechą charakterystyczną, odróżniającą grę hazardową od niehazardowej, jest uzależnienie w grze hazardowej wygranej od wypadku losowego, który jest niezależny od uczestników gry, a nie od umiejętności graczy. Urządzającemu grę hazardową jedynie wówczas można przypisać odpowiedzialność za przestępstwo oszustwa, gdy w celu osiągnięcia korzyści dla siebie lub innej osoby podstępnie obchodzi reguły gry, naruszając założoną przez nie równość szans jej uczestników, przez użycie oszukańczych zabiegów, w celu uzyskania korzystnego dla siebie wyniku gry.¹⁶³ Gra w trzy karty, jako polegająca na zręcznej manipulacji kartami i obliczona na wprowadzenie w błąd partnera, stanowi przestępstwo z art. 286 k.k., a więc z tego powodu nie ma charakteru gry hazardowej.

Przepis **art. 134 § 1 k.w.** ma na celu ochronę interesów nabywcy, jak również ochronę interesów korzystających z usług przed oszukaniem ich w zakresie ilości, wagi, miary, gatunku, rodzaju lub ceny kupowanego towaru, czy świadczonych usług, jeżeli szkoda, którą nabywca poniósł lub mógł ponieść nie była wyższa niż 100 zł. Jeśli kwota ta przekracza **100 zł** ma zastosowanie odpowiedzialność z art. 286 § 1 k.k. Natomiast, kto przy nabyciu produktów rolnych lub hodowlanych oszukuje dostawcę co do ilości, wagi, miary, gatunku lub ceny, jeżeli dostawca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100 złotych popełnia wykroczenie z art. 134 § 2 k.w., a powyżej tej kwoty - przestępstwo.

9.2. Typy kwalifikowane oszustwa

Kodeks karny przewiduje dwa typy kwalifikowane oszustwa z art. 286 § 1 k.k., wymienione w art. 294 § 1, 2 k.k., które nie są samodzielnymi przestępstwami i powinny być kwalifikowane w powiązaniu z konkretnym typem podstawowym czynu zabronionego przeciwko mieniu, w tym wypadku z przestępstwem oszustwa.¹⁶⁴

Pierwszy typ kwalifikowany oszustwa (art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.) występuje ze względu na wyłudzenie mienia znacznej wartości. Na podstawie art. 115 § 5 k.k. mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych. Natomiast mieniem wielkiej wartości według art. 115 § 6 k.k. jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych.

Drugi typ kwalifikowany oszustwa (art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k.) zachodzi, gdy wyłudzenie dotyczy dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury. W pozostałym zakresie mają w pełni zastosowanie zagadnienia dotyczące typów kwalifikowanych kradzieży (patrz rozdział 1).

¹⁶¹ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 19.07.2006 r. III KK 19/06, LEX nr 193064; por. uzasadnienie Wyroku z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07, OSNKW 2007/7-8/poz. 56;

¹⁶² por. Uchwała SN z dn. 23.11.1972 r. OSNKW 1973/1-2/poz. 73;

¹⁶³ por. Uchwała SN z dn. 16.02.1994 r. I KZP 39/93;

¹⁶⁴ por. Wyrok SN z dn. 23.01.2002 r., V KKN 497/99, Lex nr 53022;

9.3. Przepiępstwo żądania korzyści majątkowej za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy – art. 286 § 2 k.k.

Przedmiotem ochrony art. 286 § 2 k.k. jest mienie szeroko rozumiane, identycznie jak przy art. 286 § 1 k.k.

Sprawca tego przestępstwa jest **powszechny**, może nim być każdy, kto jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Istotne dla zaistnienia tego przestępstwa jest to, że może dopuścić się go zarówno osoba, która dokonała bezprawnego zaboru rzeczy, jak i osoba, która nie jest sprawcą zaboru, ale uzyskała informacje o dokonaniu zaboru rzeczy przez inną osobę i wiedzę tę wykorzystuje („podszywa się”) do żądania korzyści majątkowej za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy. Osoba żądająca korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy nie musi być w posiadaniu tej rzeczy w chwili zgłoszenia żądania. Wystarczające jest, aby osoba żądająca takiej korzyści posiadała informacje o bezprawnie zabranej rzeczy, w szczególności o miejscu jej przechowywania oraz możliwości jej odzyskania po przekazaniu określonej w żądaniu korzyści majątkowej.¹⁶⁵ Sprawcą przestępstwa z art. 286 § 2 k.k. może być także osoba, która nie dokonała bezprawnego zaboru rzeczy, nie jest w jej posiadaniu w chwili żądania ani też nie posiada informacji na temat miejsca przechowywania i możliwości odzyskania, lecz skierowała żądanie uzyskania korzyści majątkowej w zamian za zwrot zabranej rzeczy, wiedząc jedynie, że pokrzywdzony rzecz taką utracił. W tym przypadku sprawca wykorzystuje sytuację spowodowaną przez innych i żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot rzeczy, pomimo że nie jest w stanie tego zwrócić, tzn. zabór rzeczy przez sprawcę żądającego korzyści majątkowej, jak i możliwość jej zwrotu nie należą do znamion art. 286 § 2 k.k. Sytuacja taka podobna jest do typowego oszustwa, gdyż polega na wprowadzeniu pokrzywdzonego w błąd, tak co do faktu posiadania utraconej przez niego rzeczy, jak i możliwości jej zwrotu oraz doprowadzenia go, przez oszukańcze zabiegi, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym poprzez udzielenie sprawcy korzyści majątkowej.¹⁶⁶

Żądanie korzyści majątkowej może być złożone bezpośrednio osobie, od której sprawca domaga się korzyści majątkowej lub za pośrednictwem innych osób, tak aby doszło do pokrzywdzonego. Pojęcie rzeczy w znaczeniu art. 286 § 2 k.k. należy rozumieć tak jak rzecz przy przestępstwie kradzieży z art. 278 k.k. Zabór tych rzeczy musi być bezprawny. Do bezprawnego zaboru na gruncie prawa karnego należą: kradzież, rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze, oszustwo, przywłaszczenie, zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia, paserstwo, jak i poprzez zabór w celu żądania w przyszłości korzyści majątkowej.¹⁶⁷

Przepiępstwo z art. 286 § 2 k.k. jest **przepiępstwem formalnym** (bezsukotkowym), gdyż nie jest wymagane uzyskanie korzyści majątkowej, ani też wydanie rzeczy osobie, do której skierowane jest żądanie – przepiępstwo jest dokonane z chwilą skierowania żądania korzyści majątkowej, w zamian za obietnicę zwrotu bezprawnie zabranej rzeczy.

Strona podmiotowa polega na umyślności działania sprawcy, z zamiarem bezpośrednim (kierunkowym), co wyraża się w żądaniu korzyści majątkowej. Zakres znaczenia „działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej” jak i korzyść majątkowa jest identyczny jak przy znamionach oszustwa z art. 286 § 1 k.k.

Przepis art. 286 § 2 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z art. 282 k.k., w sytuacji gdy żądanie korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy jednocześnie połączone jest ze stosowaniem jednej z metod rozbójniczych z art. 282 k.k.¹⁶⁸

¹⁶⁵ por. Wyrok SN z dn. 23.01.2007 r. III KK 6/2007, OSNKW 2007 poz. 238;

¹⁶⁶ por. Wyrok SN z dn. 01.03.2005 r. III KK 75/2004 OSNKW 2005/3/ poz. 32;

¹⁶⁷ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 311;

¹⁶⁸ por. Wyrok SN z dn. 06.11.2006 r. V KK 40/06, OSNKW 2006/12/poz.117;

9.4. Typy uprzywilejowane oszustwa z art. 286 § 1 k.k. i występku z art. 286 § 2 k.k.– art. 286 § 3 k.k. – wypadek mniejszej wagi

Artykuł 286 § 3 k.k. wprowadza typy uprzywilejowane przestępstw przyjmujący postać wypadku mniejszej wagi, który odnosi się do §§ 1 i 2 art. 286 k.k.

Elementy podmiotowo – przedmiotowe decydujące o przyjęciu wypadku mniejszej wagi mają identyczne zastosowanie jak przy kradzieży i zagadnienia te wyjaśnione przy przestępstwie z art. 278 § 3 k.k. (patrz rozdział 1).

9.5. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 284 § 1-3 k.k. we wszystkich typach są przestępstwami publiczno-skargowym, ściganymi z urzędu. W przypadku popełnienia któregoś z tych przestępstw na szkodę osoby najbliższej (art. 115 § 11 k.k.- patrz rozdział 1), zgodnie z art. 286 § 4 k.k. stają się przestępstwami ściganymi na wniosek osoby pokrzywdzonej.

10. Oszustwo komputerowe – art. 287 k.k.

10.1. Przestępstwo oszustwa komputerowego – art. 287 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony jest mienie, przez które należy rozumieć wszelkie prawa majątkowe (korzyści i utracone dochody), których potwierdzeniem jest odpowiedni zapis w systemie gromadzącym, przetwarzającym lub przesyłającym automatycznie dane lub zapis na komputerowym nośniku informacji. Ubocznym przedmiotem ochrony jest zapis informacji oraz zasady automatycznego przetwarzania, gromadzenia lub przesyłania. **Sprawca** przestępstwa jest **powszechny**.

Strona przedmiotowa oszustwa komputerowego z art. 287 § 1 k.k. może polegać na jednym z sześciu możliwych rodzajów czynności, na nieuprawnionym:

- wpływaniu na automatyczne przetwarzanie informacji,
- wpływaniu na automatyczne gromadzenie informacji,
- wpływaniu na automatyczne przesyłanie informacji,
- zmienianiu zapisów na komputerowym nośniku informacji,
- usuwaniu zapisów na komputerowym nośniku informacji,
- wprowadzaniu nowych zapisów na komputerowym nośniku informacji.

Wpływanie należy rozumieć jako dokonywanie zmian przez sprawcę w autentycznym zapisie informacji, która powoduje, że gromadzenie, przetwarzanie, przesyłanie odbywa się w inny sposób, niż był założony i w konsekwencji prowadzi to do przekształcenia, zniekształcenia lub innej zmiany. Wpływanie na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie danych informatycznych polegać może na manipulacji:

- danymi, które wprowadza się do komputera, np. sprawca wprowadza do niego nieprawdziwe dane w celu uzyskania nienależnej mu korzyści majątkowej; może to mieć miejsce w sytuacji otwarcia rachunku na nazwisko fikcyjnej osoby;
- programem komputerowym, który wymaga przekształcenia istniejącego programu w taki sposób, aby po dopisaniu do niego nowych poleceń wykonywał on, w zależności od konkretnego polecenia, oprócz swoich normalnych funkcji, pewne dodatkowe operacje, umożliwiające dokonywanie nadużyć, np. odpowiednio zmodyfikowany program do prowadzenia ksiąg rachunkowych może raz podawać zaniżoną wartość obrotów dla celów podatkowych, innym razem – rzeczywistą do wiadomości właściciela firmy;
- rezultatami przetwarzania danych, czyli manipulacja „na wyjściu” z komputera, np. wystawienie przy pomocy komputera tzw. podwójnych rachunków – rachunek wprowadzony do pamięci komputera opiewa na niższą kwotę niż ten, który wystawiono klientowi, co sprzedawcy pozwala zagarnąć różnicę.¹⁶⁹

Zmiana zapisu danych informatycznych polega na ingerencji w matematyczny zapis danych zgromadzonych na twardym dysku komputera, CD lub innych nośnikach, których konsekwencją jest zmiana, modyfikacja treści zapisanych danych na komputerowym nośniku informacji, który po ingerencji sprawcy zawiera przynajmniej w części informacje zmodyfikowane, w stosunku do stanu wyjściowego. **Usunięcie** danych informatycznych polega na likwidacji części lub całości zapisu danych informatycznych, co w konsekwencji prowadzi do powstania zapisu nieuwzględniającego co najmniej części danych zapisanych na odpowiednim nośniku przed dokonaniem przez sprawcę czynności usuwania. **Wprowadzenie** nowego zapisu danych informatycznych oznacza uzupełnienie zapisu danych o nowe elementy, które prowadzą do modyfikacji zapisu w całości lub części. Zmiana, usunięcie i wprowadzenie no-

¹⁶⁹ por. Andrzej Adamski, Prawo karne komputerowe, W-wa 2000, str. 118-126;

wych zapisów może mieć charakter stały i nieodwracalny lub może być czasowy i umożliwić odzyskanie pierwotnej wersji danych. Oszustwo komputerowe z art. 287 § 1 k.k. jest **przestępstwem materialnym**. Skutek przestępstwa występuje w chwili wpłynięcia na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przesyłanie informacji albo w chwili dokonania zmiany, usunięcia, albo wprowadzenia nowej informacji. Skutek ten musi dotyczyć informacji związanych z mieniem określonego podmiotu lub mieć znaczenie dla jego sytuacji majątkowej, gdyż samo wywołanie zmian w zapisie informacji bez wywołania możliwości konsekwencji o charakterze majątkowym stanowi występki z art. 268 § 1 k.k. Nie ma znaczenia dla znamion oszustwa z art. 287 § 1 k.k. osiągnięcie korzyści majątkowej przez sprawcę lub powstanie szkody po stronie pokrzywdzonego podmiotu.¹⁷⁰

Między zachowaniem sprawcy a skutkiem musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy.

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 287 § 1 k.k. polega na umyślności w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym). Zachowanie się sprawcy ma być ukierunkowane na cel osiągnięcia korzyści majątkowej albo na wyrządzenie szkody innej osobie, której praw majątkowych dotyczą zebrane informacje. Działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej należy rozumieć identycznie jak przy przestępstwie oszustwa z art. 286 § 1 k.k. Działanie w celu wyrządzenia innej osobie szkody należy rozumieć jako działanie skierowane na spowodowanie strat na majątku pokrzywdzonego, w tym również utratę spodziewanych zysków majątkowych. Możliwe są sytuacje, w których zachowanie sprawcy podejmowane w celu wyrządzenia innej osobie szkody będzie połączone z celem osiągnięcia korzyści majątkowej, oraz przypadki, w których celowi wyrządzenia innej osobie szkody nie będzie towarzyszył zamiar osiągnięcia korzyści majątkowej.

10.2. Typy kwalifikowane oszustwa komputerowego

Kodeks karny przewiduje typy kwalifikowane oszustwa komputerowego, tj. art. 287 § 1 k.k. w zw. z art. 294 §1 k.k., w stosunku do mienia znacznej wartości oraz art. 287 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k., w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (patrz zagadnienia do rozdziału 1).

10.3. Typ uprzywilejowany oszustwa komputerowego – art. 287 § 2 k.k.

Dla przestępstwa oszustwa komputerowego z art. 287 k.k. przewidziano w § 2 uprzywilejowany typ tego przestępstwa – wypadek mniejszej wagi. Pojęcie wypadku mniejszej wagi zostało przedstawione przy zagadnieniach do art. 283 k.k. (patrz rozdział 6).

10.4. Tryb ścigania

Przestępstwo oszustwa komputerowego we wszystkich jego typach jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu. W sytuacji, gdy zostało popełnione na szkodę osoby najbliższej (art. 115 § 11 k.k.) ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, zgodnie z art. 287 § 3 k.k.

---

¹⁷⁰ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 329 i n.;

11. Zniszczenie rzeczy - art. 288 k.k.

11.1. Przepiępstwo zniszczenia, uszkodzenia rzeczy lub czynienie jej niezdatn¹ – art. 288 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony z art. 288 § 1 k.k. jest mienie, tj. w³asnoœć, inne prawa do rzeczy, posiadanie oraz prawa obligacyjne do rzeczy ruchomej i nieruchomoœci.

Występek z art. 288 k.k., jeœli jest pope³niony z dzia³ania, jest **przepiępstwem powszechnym**, jego sprawc¹ moœe byæ kaœdy cz³owiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialnoœci karnej. Jednakœe, gdy czyn ten jest pope³niony przez zaniechanie, tj. w sytuacji, gdy sprawca nie podejmuje okreœlonych dzia³añ, a ci¹œy na nim prawny obowi¹zek zapobiegniêcia skutkowi zniszczenia, uszkodzenia lub uczynienia niezdatnym do uœytku rzeczy, czyn staje siê **przepiępstwem indywidualnym**, co jest konsekwencj¹ treœci art. 2 k.k.¹⁷¹

Przedmiotem czynnoœci wykonawczej mog¹ byæ rzeczy ruchome w rozumieniu k.k. i nieruchomoœci. Pojęcie „rzecz ruchoma” ma takie same znaczenie jak w art. 278 § 1 k.k. Przedmiotem zniszczenia, uszkodzenia lub czynienia niezdatnym do uœytku mog¹ byæ równieœ od³¹czone od osoby ludzkiej protezy, implanty itp. Przez nieruchomoœci rozumieæ naleœy nieruchomoœci gruntowe (grunty wraz z roœlinnoœci¹ i poœytkami), nieruchomoœci budynkowe (budynki trwa³e z gruntem zwi¹zane) lub nieruchomoœci lokalowe (czêœci budynków), jeœli z mocy przepisów szczeg³olnych stanowi¹ odrêbny od gruntu przedmiot w³asnoœci, co stanowi art. 46 § 1 k.c. Uszkodzeniem nieruchomoœci bêdzie np. usuniêcie drzew lub krzewów z cudzej nieruchomoœci.¹⁷² Przedmiotem zniszczenia, uszkodzenia rzeczy moœe byæ rzecz prawnie „cudza” dla sprawcy, a takœe rzecz stanowi¹ca jego wsp³ow³asnoœć, natomiast nie moœe byæ przedmiotem występk¹ z art. 288 § 1 k.k., rzecz stanowi¹ca w³asnoœć sprawcy.

Art. 288 § 1 k.k. przewiduje trzy sposoby pope³nienia przepiępstwa, polegaj¹ce na niszczeniu rzeczy, uszkodzeniu jej lub uczynieniu tej rzeczy niezdatn¹ do uœytku.

Zniszczenie rzeczy polega na jej unicestwieniu, zniweczeniu i to w tak istotny sposób, œe rzecz faktycznie przestaje istnieæ, np. poprzez spalenie, podpalenie, zburzenie, rozbiêcie, podarcie lub rzecz na sta³e traci w³aœciwoœci rzeczy danego rodzaju, pomimo œe rzecz fizycznie istnieje, np. rozmagnesowanie dysku twardego. Zniszczenie jest nieodwracalne, nie ma moœliwoœci przywrócenia do stanu poprzedniego.

Uszkodzenie rzeczy oznacza czêœciowe zniszczenie, spowodowanie defektu, które zmniejsza wartoœć rzeczy poprzez zmianê wygl¹du, kszt¹tu lub naruszenie ca³oœci rzeczy, np. poprzez wybiêcie szyby, wy³amanie drzwi, przecięcie opon samochodu. Uszkodzenie moœe byæ naprawione, ale wymaga nak³adów finansowych i zabiegów, aby przywróciæ t¹ rzecz do stanu pierwotnego.

Uczynienie niezdatnym do uœytku rzeczy oznacza takie zachowanie, które nie b¹d¹c uszkodzeniem ani niszczeniem rzeczy uniemoœliwia jej wykorzystanie zgodnie z w³aœciwoœciami i przeznaczeniem, np. wypuszczenie powietrza z opon samochodu w firmie transportowej tuœ przed wyruszeniem transportu z ładunkiem, co moœe powodowaæ przestój i w konsekwencji straty materialne.

Przepiępstwo z art. 288 § 1 k.k. jest **przepiępstwem materialnym** - jego skutek stanowi wyrz¹dzona szkoda powsta³a w wyniku zniszczenia, uszkodzenia lub uczynienia rzeczy niezdatn¹ do uœytku. **Szkoda** w znaczeniu art. 288 k.k. to straty wyrz¹dzone w mieniu b¹d¹cym przedmiotem zamachu. Szkoda wyrz¹dzona czynem nie moœe byæ utoœsamiana wy³¹cznie z wartoœci¹ zniszczonego, uszkodzonego mienia, gdyœ wartoœć zniszczonej rzeczy moœe byæ niœsza niœ wysokoœć wyrz¹dzonej szkody. Przez szkodê maj¹tkow¹ w rozumieniu art. 288

¹⁷¹ por. Postanowienie SN z dn.15.04.2004 r. WK 5/04, OSNwSK 2004/1/713;

¹⁷² por. M. D¹browska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 343 i n.;

§ 1 k.k. rozumieć należy zarówno uszczerbek w majątku, obejmujący stratę rzeczywistą polegającą na zmniejszeniu aktywów lub zmniejszenie poszczególnych składników albo na zwiększeniu się pasywów jak i utracony zysk polegający na udaremnieniu powiększania się majątku.¹⁷³ Na przykład w sytuacji, gdy sprawca powyrywał młode sadzonki warzyw, wysokość szkody stanowią: wartość sadzonek, koszty ich posadzenia oraz wartość spodziewanych (ale utraconych) z danej powierzchni plonów. W sytuacji, gdy sprawca wybił szybę to przy ustalaniu wysokości szkody należy uwzględnić przede wszystkim wartość wybitej (zakupionej szyby), koszty demontażu, montażu, koszty przywiezienia nowej szyby.

W wypadku uszkodzenia mienia poprzez umieszczenie napisu lub rysunku w miejscu do tego nie wyznaczonym, np. na ścianie budynku, tylko wówczas będą zrealizowane znamiona art. 288 § 1 k.k., jeżeli w wyniku tego działania nastąpiło pomniejszenie wartości materialnej lub użytkowej budynku lub innego obiektu i aby usunąć te uszkodzenia konieczna jest np. wymiana szyb, drzwi, fragmentu ściany budynku. Jeżeli tę ścianę można wyczyścić, np. rozpuszczalnikami to czyn należy kwalifikować jako wykroczenie z art. 63a k.w.¹⁷⁴

Na podstawie art. 124 § 1 k.w. umyślne niszczenie, uszkodzenie lub czynienie niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli szkoda rozumiana w powyższy sposób jest wyższa niż 250 złotych, stanowi wykroczenie, a nie występki z art. 288 § 1 k.k.¹⁷⁵ Ze względu na uregulowania z art. 130 § 1 pkt 2 k.w., jeśli przedmiotem czynu jest broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe to wysokość szkody nie ma znaczenia dla bytu przestępstwa. W wypadku zniszczenia, uszkodzenia takich rzeczy, występuje zawsze przestępstwo z art. 288 § 1 k.k.

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 288 § 1 k.k. polega na umyślności w zamiarze bezpośrednim lub zamiarze ewentualnym. Nieumyślne zniszczenie, uszkodzenie lub uczynienie rzeczy niezdatnej do użycia nie stanowi ani przestępstwa, ani wykroczenia, natomiast może być podstawą do odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie prawa cywilnego.

Kumulatywny zbieg przepisów z art. 288 § 1 k.k. może najczęściej mieć miejsce z przepisem z:

- 1) art. 278 § 1 k.k., w sytuacji gdy sprawca dokonuje kradzieży części składowej, powodując przy okazji zniszczenie rzeczy głównej, np. wrywa, wycina drzwi w celu ich przywłaszczenia, niszcząc ściany budynku,
- 2) art. 279 § 1 k.k., gdy wysokość szkody spowodowanej przełamaniem zabezpieczeń znacznie przewyższa wartość skradzionych rzeczy ruchomych,
- 3) art. 289 k.k., gdy sprawca dokonując zaboru pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia umyślnie uszkadza pojazd.

11.2. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi z art. 288 § 2 k.k.

Art. 288 § 2 k.k. przewiduje wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ zniszczenia rzeczy, uszkodzenia lub uczynienia jej niezdatną do użytku, którego ustawowe zagrożenie jest niższe niż § 1.

Elementy pojęcia „wypadku mniejszej wagi” zostały omówione przy przestępstwie art. 278 § 1 k.k. i art. 283 k.k. (patrz rozdział 6).

¹⁷³ por. Uchwała SN z dn. 21.06.1995 r., IKZP 22/95, OSNKW 1995/7-8/poz. 57; por. Wyrok SN z dn. 22.10.1998 r. III KKN 146/97 KZS 1999/4/poz. 28;

¹⁷⁴ zob. Uchwała SN z dn. 13.03.1984 r., VI KZP, OSNKW 1984/7-8/poz. 71;

¹⁷⁵ por. Wyrok SN z dn. 22.10.1998 r. III KKN 146/97 KZS 1999/2/poz. 16;

11.3. Przestępstwo uszkodzenia lub naruszenia kabla morskiego – art. 288 § 3 k.k.

Przedmiotem ochrony tego przestępstwa jest własność, inne prawa rzeczowe i obli-gacyjne oraz posiadanie kabla morskiego oraz należyte jego funkcjonowanie, instalowanie i naprawianie. Jest to **przestępstwo powszechne**.

Strona przedmiotowa tego przestępstwa polega na:

- przerwaniu lub uszkodzeniu kabla morskiego - w tym zakresie jest to przestępstwo mate-rialne (skutkowe);
- naruszeniu przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie kabla – w tym zakre-sie jest to przestępstwo formalne.

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 288 § 2 k.k. polega na umyślności w zamia-rze bezpośrednim i zamiarze ewentualnym.

11.4. Typy kwalifikowane przestępstw z art. 288 § 1, 3 k.k.

Dla występków z art. 288 § 1, 3 kk. przewidziane są dwa typy kwalifikowane w sto-sunku do:

- mienia znacznej wartości (art. 294 § 1 k.k.),
- mienia o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 § 2 k.k.).

Te elementy kwalifikujące czyny zostały omówione przy przestępstwie kradzieży z art. 278 § 1 k. k. (patrz rozdział 1).

11.5. Tryby ścigania

Przestępstwo z art. 288 §§ 1 i 2 k.k. jest przestępstwem publicznoskargowym, ściga-nym tylko na wniosek pokrzywdzonego. Wniosek o ściganie sprawcy czynu z art. 288 § 1 kk. może złożyć właściciel rzeczy, a także jej posiadacz użytkownik, dzierżawca, najemca.¹⁷⁶ Każda z tych osób pokrzywdzonych może, niezależnie od siebie złożyć taki wniosek.

Przestępstwo z art. 288 § 3 k.k. zawsze jest ścigane z urzędu.

---

¹⁷⁶ por. Wyrok SN z dn. 09.12.2003 r. III KK 165/03, LexPolonica nr 366977;

12. Zabór pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia – art. 289 k.k.

12.1. Przepięstwo zaboru pojazdu mechanicznego – art. 289 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony przepięstwa z art. 289 k.k. jest własność, posiadanie oraz prawo do wyłączonego użytkowania tego pojazdu przez osoby uprawnione, gdzie uprawnienia te wynikają z prawa własności, ale także umowy użyczenia, dzierżawy, leasingu, zastawu itp. **Podmiot przepięstwa** z art. 289 k.k. jest powszechny, może nim być każdy sprawca zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Sprawcy nie może przysługiwać żadne prawo do tego pojazdu mechanicznego.

Pojazdem mechanicznym jest każdy pojazd w ruchu lądowym, wodnym i powietrznym napędzany umieszczonym na nim silnikiem, np. spalinowym, elektrycznym lub gazowym. Za pojazdy mechaniczne mogą być uznane także statki napędzane silnikiem, samoloty, śmigłowce, motolotnie, motorówki, motorowery.

Pojazdem mechanicznym w ruchu lądowym jest każdy pojazd drogowy lub szynowy napędzony silnikiem, w tym maszyny samobieżne i motorower.¹⁷⁷ Motorower, przeznaczony do poruszania się w ruchu drogowym wyłącznie przy pomocy silnika, jest pojazdem mechanicznym w rozumieniu kodeksu karnego i kodeksu wykroczeń, niezależnie od posiadanych parametrów technicznych.¹⁷⁸ Nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone w silnik pomocniczy o pojemności nieprzekraczającej 50 cm³, pod warunkiem, że zachodzą wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów.¹⁷⁹

Przepięstwo z art. 289 k.k. jest **przepięstwem umyślnym**, które może być popełnione wyłącznie w zamiarze bezpośrednim, gdyż sprawca dokonuje zaboru pojazdu mechanicznego w celu jego krótkotrwałego użycia, ale bez zamiaru przywłaszczenia, tj. bez zamiaru postąpienia z rzeczą jak z własną. Zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia zachodzi wówczas, gdy sprawca zamierza używać pojazdu przez krótki czas zgodnie z jego przeznaczeniem, np. do przemieszczenia się lub doraźnej przejażdżki. Natomiast nie jest krótkotrwałym zabór pojazdu mechanicznego wykorzystywanego przez dłuższy czas (np. miesiąc), w celu wielokrotnego przemieszczania się na wielkie odległości, przewożenia tym pojazdem towarów, połączony ze zmianą tablic rejestracyjnych i zakończony porzuceniem tego pojazdu w trudno dostępnym miejscu.¹⁸⁰ Zabranie niektórych rzeczy stanowiących części składowe pojazdu, np. akumulator, silnik, koła, świadczy, że sprawcy pojazd ukradli, choć zrezygnowali z zabrania reszty jego części składowych.¹⁸¹ O zamiarze przywłaszczenia, a nie krótkotrwałego użycia pojazdu mechanicznego świadczyć mogą konkretne okoliczności zdarzenia, np. dokonanie przez sprawcę przeróbek w pojeździe, zmiana lub uszkodzenie cech identyfikacyjnych pojazdu (przebicie numerów nadwozia lub silnika), podjęcie czynności zmierzających do zbycia pojazdu, demontaż części pojazdu.¹⁸²

Wyjazd zabranym samochodem za granicę nie wyklucza możliwości zastosowania art. 289 k.k., gdyż cel zaboru, a nie czas korzystania bezprawnie z cudzego pojazdu decyduje o przyjęciu kwalifikacji z art. 289 k.k.

¹⁷⁷ por. Uchwała SN z dn. 28.02.1975 r. V KZP 2/74, OSNKW 1975/3-4/poz. 33; por. Uchwała SN z dn. 20.07.1976 r. VII KZP 10/76, OSNKW 1976/9/109;

¹⁷⁸ Uchwała SN z dn. 12.05.1993 r. I KZP 9/93, OSNKW 1993/5-6/poz. 27;

¹⁷⁹ por. Wyrok SN z dn. 04.02.1993r. III KRN 254/92, LexPolonica nr 300578;

¹⁸⁰ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 09.06.1993 r., II Ak 45/93, KZS 1993/9/poz. 10

¹⁸¹ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 14.04.1994 r. II Ak 112/94, KZS 1994, /6-7/poz. 50; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 383;

¹⁸² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 382;

Pojęcie zaboru przy tym przestępstwie należy rozumieć tak samo jak zabór przy przestępstwie kradzieży z art. 278 § 1 k.k., tzn. musi nastąpić pozbawienie władztwa nad pojazdem mechanicznym osoby uprawnionej i przejęcie rzeczy przez sprawcę. **Przestępstwo** jest **materialne**, dokonane już z chwilą wystąpienia zaboru w celu krótkotrwałego użycia. Dlatego dla dokonania tego przestępstwa wystarczy, że sprawca „przepchnie” o 1 metr samochód w dogodniejsze miejsce, aby tam bezpiecznie pojazd otworzyć i korzystać z niego, ale bez zamiaru przywłaszczenia, tylko w celu krótkotrwałego użycia.¹⁸³

Samo krótkotrwałe użycie pojazdu, nieopowiedzone jego zaborem nie jest przestępstwem z art. 289 k.k. Właściciel warsztatu samochodowego, któremu powierzono do naprawy, konserwacji lub przeglądu technicznego samochód, który takiego pojazdu użył do osobistych celów, nie dokonuje zaboru pojazdu w celu krótkotrwałego użycia, gdyż pojazd był w jego posiadaniu zależnym i nie był już możliwy jego zabór.¹⁸⁴ Nie stanowi zaboru pojazdu w celu krótkotrwałego użycia wykorzystanie pojazdu przez żołnierza, któremu powierzono pojazd jako kierowcy.¹⁸⁵ Ponadto nie stanowi zaboru pojazdu w celu krótkotrwałego użycia wykorzystanie dla celów prywatnych pojazdu przez kierowcę zatrudnionego przez właściciela pojazdu, jeżeli pojazd ten został powierzony kierowcy w celu wykonywania określonych czynności zawodowych.¹⁸⁶ Takie zachowania należy traktować jako wykroczenia samowolnego użycia cudzej rzeczy ruchomej z art. 127 k.w.

12.2. Typy kwalifikowane zaboru pojazdu mechanicznego – art. 289 § 2 k.k.

Przedmiotem ochrony art. 289 § 2 k.k. jest mienie, tj. wszelkie prawa majątkowe do pojazdu mechanicznego. **Podmiot** tego przestępstwa jest powszechny. **Strona podmiotowa** jest identyczna jak w § 1 art. 289 k.k.

Dodatkowymi **znamionami kwalifikującymi** występki zaboru w celu krótkotrwałego użycia pojazdu mechanicznego ze względu na sposób traktowania pojazdu są:

1. **Pokonanie zabezpieczenia** pojazdu przed jego użyciem przez osoby nieupoważnione. Podstawowym środkiem zabezpieczającym pojazd przed nieupoważnionymi osobami jest wyjęcie kluczyka ze stacyjki, zamknięcie drzwi i bagażnika. Uruchomienie tak zabezpieczonego pojazdu mechanicznego wymaga od sprawcy dokonania „włamania” do samochodu, a następnie dokonania dalszych manipulacji w celu uruchomienia samochodu. Ponadto przez zabezpieczenie należy rozumieć specjalnie zamontowane w tym celu w pojeździe urządzenia uniemożliwiające dokonanie zaboru pojazdu (np. alarmy, różnego rodzaju blokady kierownicy lub skrzyni biegów, immobilisery), a także stosowane powszechnie w praktyce sposoby takie jak odłączenie lub wyjęcie z pojazdu akumulatora, świece, zainstalowanie ukrytych przerywaczy dopływu prądu lub paliwa itp.).¹⁸⁷
2. Zabór w celu krótkotrwałego użycia pojazdu mechanicznego, który stanowi **mienię znacznej wartości** - zgodnie z treścią art. 115 § 5 k.k., ten typ kwalifikowany dotyczy sytuacji zaboru pojazdów w celu krótkotrwałego użycia, jeżeli wartość pojazdu mechanicznego w czasie popełnienia przestępstwa przekracza kwotę 200 000 złotych.
3. **Porzucenie pojazdu w stanie uszkodzonym**. Sytuacja ta oznacza pozostawienie przez sprawcę pojazdu w innym opisanym stanie niż był w chwili zaboru, chociażby pojazd ten

¹⁸³ por. Wyrok SN z dn. 03.12.1986 r., Rw 824/86, OSNKW 1987/5-6/

¹⁸⁴ por. Uchwała SN z dn. 25.09.1975 r., VI KZP 24/75, OSNKW 1975/10-12/poz. 140;

¹⁸⁵ por. Uchwała SN z dn. 30.04.1976 r., U 1/76, OSNKW 1976/6/poz. 70;

¹⁸⁶ por. Wyrok SN z dn. 05.10.1972 r., V KRN 354/71 OSNPG 1972/1/poz. 13;

¹⁸⁷ por. B. Michalski *Przestępstwa...* op. cit., str. 244 -245;

nadawał się jeszcze do jazdy lub naprawy.¹⁸⁸ Za porzucenie cudzego pojazdu mechanicznego w stanie uszkodzonym odpowiada każdy sprawca (współsprawca) zaboru tego pojazdu w celu krótkotrwałego użycia, bez względu na to, kto ten pojazd uszkodził.¹⁸⁹ W przypadku, gdy sprawca dokonuje zaboru pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia i jednocześnie uszkadza ten pojazd, a następnie porzuca, przyjęć należy, że jest to jedno przestępstwo z art. 289 § 2 k.k.

4. **Porzucenie pojazdu w takich okolicznościach, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub uszkodzenia pojazdu albo jego części lub zawartości.** Przez określenie „porzucenie” pojazdu mechanicznego należy rozumieć pozostawienie zabranego uprzednio pojazdu „na łasce losu”, a więc w sytuacji, gdy każdy może mieć do niego dostęp. Do takich sytuacji należy zaliczyć porzucenie pojazdu w lesie, w innym odludnym miejscu, z otwartymi drzwiami, na jezdni bez oświetlenia lub w innym podobnym miejscu, w którym istnieje zagrożenie, że pojazd może zostać zniszczony, uszkodzony, zabrany przez inną osobę, co dotyczy również części tego pojazdu lub jego zawartości.

Nie można uznać porzucenia pojazdu mechanicznego, gdy sprawca zaboru tego pojazdu pozostawia go w obecności funkcjonariusza policji.¹⁹⁰

12.3. Typy kwalifikowane zaboru pojazdu mechanicznego z art. 289 § 3 k.k. (tzw. typy rozbójnicze)

Znamiona ustawowe przestępstwa z art. 289 § 3 k.k. w zakresie podmiotu przestępstwa, przedmiotu ochrony są takie same jak w art. 289 §§ 1 i 2 k.k. Różnice odnoszą się do strony podmiotowej, gdyż zabór pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia ma charakter wyłącznie kierunkowy, natomiast użycie metod rozbójniczych może być objęte zamiarem bezpośrednim, jak i zamiarem ewentualnym.

Najistotniejsze różnice dotyczą strony przedmiotowej z powodu używania przez sprawcę metod rozbójniczych. **Znamionami kwalifikującymi** przestępstwo zaboru w celu krótkotrwałego użycia pojazdu mechanicznego, ze względu na sposób działania sprawcy wobec pokrzywdzonego są:

1. **Użycie przemocy** - przemoc może być skierowana zarówno bezpośrednio przeciwko osobie, która według wyobrażenia sprawcy stanowi przeszkodę w dokonaniu zaboru pojazdu, tj. wobec właściciela, posiadacza, każdej innej osoby w celu pozbawienia pokrzywdzonego pojazdu mechanicznego i zmuszenia tych osób do bierności, ale również w stosunku do rzeczy, np. wyrwanie z ręki pokrzywdzonego kluczyków od pojazdu, zablokowanie pasa ruchu, aby pośrednio wpłynąć na osobę.
2. **Groźba natychmiastowego użycia przemocy na osobę lub rzecz** - to zapowiedź sprawcy użycia siły fizycznej wobec osoby lub na rzecz, która według jego wyobrażenia stanowi przeszkodę w dokonaniu zaboru pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia. Przemoc ma być użyta według zapowiedzi sprawcy natychmiast, jeśli pokrzywdzony nie spełni żądania sprawcy i musi wzbudzić u adresata obawę, że będzie spełniona.
3. **Doprowadzenie pokrzywdzonego do stanu nieprzytomności** - sprawca, aby pokonać „przeszkodę” w postaci osoby pokrzywdzonego wyłącza jego świadomość poprzez np. podstępne upicie, uśpienie, podanie narkotyków lub środków psychotropowych, aby następnie dokonać zaboru pojazdu w celu krótkotrwałego użycia.

¹⁸⁸ por. Wyrok SN z dn. 25.05.1987 r., Rw 214/87, OSNKW 1988/1/poz. 8;

¹⁸⁹ por. Wyrok SN z dn. 08.03.1977 r., Rw 62/77, OSNKW 1977/4 -5/poz. 51;

¹⁹⁰ por. Wyrok SN z dn. 18.10.1983 r. Rw 826/83, OSNKW 1984/5-6/ poz. 55

4. **Doprowadzenie do stanu bezbronności.** Stan bezbronności ma miejsce w sytuacji, gdy sprawca, aby dokonać zaboru pojazdu w celu krótkotrwałego użycia i pokonać pokrzywdzonego przetrzymuje, zamyka, związuje go.

Metody powyższe są w większości identyczne z metodami rozboju z art. 280 k.k. (patrz rozdział 3), z tą różnicą, że przy przestępstwie z art. 289 § 3 k.k. rozszerzono metody rozbójnicze o użycie przemocy na rzecz i groźby użycia takowej przemocy.

Ze względu na skutki, jakie mogą być spowodowane użyciem metod rozbójniczych przepis **art. 289 § 3 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym przepisów z:**

- 1) art. 148 k.k. lub art. 155 k.k., gdy doszło do śmierci osoby.
- 2) art. 156 k.k., art. 157 k.k., gdy doszło do ciężkiego, średniego lub lekkiego uszczerbku na zdrowiu.

12.4. Tryb ścigania

Występek z art. 289 k.k. we wszystkich jego odmianach jest przestępstwem publicznoskargowym ściganym z urzędu. Jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, zgodnie z art. 289 § 5 k.k. Wniosek może złożyć właściciel pojazdu, posiadacz, użytkownik. Wielość podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku nie eliminuje możliwości złożenia wniosku przez jednego z nich, tzn. że wystarczy, aby jedna z osób najbliższych złożyła wniosek o ściganie sprawcy, by przestępstwo było ścigane z urzędu – pozostali pokrzywdzeni mogą odmówić złożenia wniosku.

13. Wyrąb drzewa z lasu - art. 290 k.k.

13.1. Przestępstwo wyrębu drzewa z lasu – art. 290 § 1 k.k.

Przedmiotem ochrony art. 290 k.k. jest prawo własności do drzewa w lesie i ochrona przed wyrębem tego drzewa, a ponadto ubocznym przedmiotem ochrony jest środowisko naturalne.

Wyrąb drzewa z lasu jest **przestępstwem powszechnym**, gdyż każdy może być jego sprawcą, kto ma zdolność do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przestępstwo to może być popełnione tylko **umyślnie w zamiarze bezpośrednim, kierunkowym** – sprawca działa w celu przywłaszczenia powalonego drzewa, tj. włączenia do swojego majątku lub postąpienia z nim tak jak z własnym, tak jak przy przestępstwie kradzieży z art. 278 § 1 k.k. Jeżeli sprawca dokonuje wyrębu drzewa w lesie w innym celu, np. dla uzyskania lepszej widoczności, przejazdu, to zachowanie takie nie stanowi przestępstwa z art. 290 § 1 k.k. Wyrąb drzewa dokonany w innym celu niż przywłaszczenie należy kwalifikować jako przestępstwo z art. 288 § 1 k.k., gdy szkoda jest powyżej 250 zł lub wykroczenie z art. 124 k.w., gdy szkoda jest do kwoty 250 zł.

Przedmiotem wykonawczym przestępstwa z art. 290 § 1 k.k. jest drzewo rosnące w lesie, zatem dokonanie wyrębu w innym miejscu niż las, np. w sadzie, parku, polu, miedzy itp. nie spełnia znamion tego przestępstwa. Lasem jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami roślinnymi) drzewami i krzewami oraz runem leśnym - lub przejściowo, jej pozbawiony lub grunt przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo wpisany do rejestru zabytków. Ponadto, lasem jest grunt leśny związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.¹⁹¹Ta definicja lasu obowiązuje bez względu na formę jego własności.

Przestępstwo z art. 290 § 1 k.k. nie dotyczy drzewa przerobionego np. na materiał budowlany, gdyż kradzież drewna powinna być kwalifikowana jako przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1 k.k.

Jest to **przestępstwo materialne**, wymaganym **skutkiem** jest obalenie rosnącego drzewa, które sprawca ma zamiar przywłaszczyć. Wyrąb drzewa polega na oderwaniu rosnącego drzewa od podłoża poprzez przecięcie pnia przy użyciu piły lub siekiery, ale może też polegać na wyrwaniu drzewa, wykopaniu go, odłamaniu pnia od korzeni itp.¹⁹² Według odrębnych poglądów w literaturze przestępstwo z art. 290 § 1 k.k. dokonane jest już w chwili, gdy sprawca rozpoczął wyrąb, na przykład uderzył siekierą, zaczął piłować, jeżeli celem tego działania było jego późniejsze przywłaszczenie.¹⁹³

Jeżeli sprawca dokonuje wyrębu drzewa w lesie w celu przywłaszczenia i następnie je kradnie to odpowiada karnie, ale z art. 278 § 1 k. k., gdyż wcześniejszy wyrąb drzewa w celu przywłaszczenia należy traktować jak współukarane przestępstwo uprzednie (usiłowanie). W takim wypadku należy dokładnie określić w opisie czynu znamiona wyrębu drzewa w lesie w celu jego przywłaszczenia, gdyż tylko wówczas będzie możliwe orzeczenie nawiązki z art. 290 § 2 k.k.

¹⁹¹ zob. art. 3 Ustawy z dn. 28.09.1991 r. o lasach, (tekst jedn. Dz. U. 2005 Nr 45 poz. 435 z późn. zm.);

¹⁹² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 405;

¹⁹³ por. B. Michalski Przestępstwa... op. cit., str. 253;

Sprawca, który dokonuje wyrębu w celu przywłaszczenia drzewa w lesie, kradnie albo przywłaszcza z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 75 złotych, popełnia wykroczenie z art.120 k.w.

Wyrąb, niszczenie, uszkodzenie gałęzi, korzeni, krzewów albo karczowanie pniaków w lesie nienależącym do sprawcy lub zabór tego rodzaju mienia z takiego lasu stanowi wykroczenie z art. 148 k.w., bez względu na ich wartość.

W razie skazania za wyrąb drzewa w lesie albo za kradzież drzewa wyrąbanego lub powalonego, sąd orzeka nawiązkę określoną w art. 290 § 2 k.k. w wysokości podwójnej wartości drzewa. Obowiązek ten orzeka sąd nie tylko wobec sprawcy, ale także wobec każdego z pomocników, podżegaczy i każdego współdziałającego.¹⁹⁴

13.2. Tryb ścigania

Przestępstwo z art. 290 k.k. jest ścigane wyłącznie w trybie publicznoskargowym, z urzędu.

---

¹⁹⁴ por. Uchwała SN z dn. 20.11.1996 r., IKZP 30/96, OSNKW 19961997/1-2/poz. 4; por. Uchwała SN z dn. 20.11.1996 r. I KZP 28/96, OSNKW 1997/1-2/poz. 3;

14. Paserstwo umyślne – art. 291 k.k.

14.1. Przestępstwo paserstwa umyślnego – art. 291 § 1 k.k.

Głównym przedmiotem ochrony w art. 291 § 1 k.k. jest własność i posiadanie rzeczy i inne prawa rzeczowe oraz prawa obligacyjne. W przypadku paserstwa w postaci nabycia lub pomagania w zbyciu przedmiotem ochrony mogą być również m.in. reguły legalnego obrotu prawnego.¹⁹⁵

Paserstwo jest **przestępstwem powszechnym** i może być popełnione przez każdą osobę zdolną do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. ma charakter wtórny, gdyż uzależnia znamiona tego czynu od dokonania wcześniej przez inną osobę czynu zabronionego, w wyniku którego uzyskała ona jakąś rzecz. Porozumienie co do realizacji paserstwa i sama realizacja znamion paserstwa musi nastąpić po dokonaniu pierwotnego czynu zabronionego, z którego pochodzi rzecz. Paserstwo jest realizowane w całości po dokonaniu czynu zabronionego – identyczne działania podjęte w realizacji wcześniejszego porozumienia ze sprawcą należy oceniać jako współsprawstwo lub pomocnictwo.¹⁹⁶ Istotne jest również to, że paserstwo zachodzi tylko wtedy, gdy paser nie brał udziału w przestępstwie, z którego pochodzą rzeczy będące przedmiotem paserstwa, ani jako sprawca czy pomocnik czy podżegacz do tego czynu. W związku z tym, jeśli sprawca namawia inną osobę do popełnienia przestępstwa, obiecując przy tym nabyć rzeczy pochodzące z przestępstwa, bądź bierze w nim udział jako pomocnik czy współsprawca, to następnie nabycie rzeczy pochodzących z tego przestępstwa przez niego nie stanowi paserstwa.¹⁹⁷

Czyn zabroniony to zgodnie z art. 115 § 1 k.k. czyn o znamionach przewidzianych w ustawie karnej - to przestępstwo, czyn nieletniego i czyn popełniony przez osobę niepoczytalną, zabroniony przepisami prawa karnego. Nie będzie nim natomiast wykroczenie. Na gruncie kodeksu karnego skarbowego paserstwo jest kwalifikowane z art. 65 k.k.s., jako paserstwo akcyzowe lub z art. 91 k.k.s., jako paserstwo celne.

To rozróżnienie czynów zabronionych na gruncie prawa karnego, z których pochodzi rzecz nie ma żadnego znaczenia dla odpowiedzialności karnej samego pasera.

Przedmiotem paserstwa z art. 291 k.k. może być tylko rzecz uzyskana bezpośrednio za pomocą czynu zabronionego, rzecz uzyskana pośrednio z czynu zabronionego nie spełnia znamion art. 291 k.k., np. jeśli sprawca rozboju sprzedał rzecz uzyskaną z tego czynu, a następnie pieniądze ze sprzedaży przekazał innej osobie, to czyn tej osoby nie zawiera znamion paserstwa, ani cech innego przestępstwa.¹⁹⁸ Nie oznacza to jednak, że sprawca paserstwa musi nabyć rzecz bezpośrednio od sprawcy czynu zabronionego, gdyż paser może uzyskać tę rzecz od samego sprawcy czynu zabronionego, innego pasera - tzw. paserstwo wtórne¹⁹⁹ lub jeszcze innej osoby i to bez względu na to, czy zbywająca osoba miała świadomość pochodzenia rzeczy z czynu zabronionego na gruncie k.k.

Paserstwo może dotyczyć nie tylko rzeczy pochodzących z czynów skierowanych przeciwko mieniu, jak kradzież, przywłaszczenie, oszustwo, przestępstwa rozbójnicze, ale

¹⁹⁵ por. Wyrok SN z dn. 05.09.2006 r., IV KK 194/2006 OSNwSK 2006/1/poz. 1663;

¹⁹⁶ por. Wyrok SN z dn. 27.06.2007 r., III KK 9/07, Lex nr 310241;

¹⁹⁷ por. Wyrok SN z dn. 22.12.1986 r., OSNKW 1987/7-8/70;

¹⁹⁸ por. Wyrok SN z dn. 22.02.1971 r. I KR 265/70, OSNPG 1971/7/131, inaczej zob. Wyrok SA w Krakowie z dn. 08..08.1991 r., II Akc 74/91/9/poz. 9;

¹⁹⁹ por. Wyrok SN z dn. 04.12.2007 r. IV KK 398/2007, LexPolonica 2155970;

także może nastąpić w wyniku innego jeszcze rodzaju nielegalnych działań, np. w drodze łapownictwa, fałszerstw, płatnej protekcji.²⁰⁰

Przedmiotem wykonawczym paserstwa mogą być rzeczy ruchome, w rozumieniu art. 278 § 1 k.k. i rzeczy nieruchome, np. paserstwo może polegać na nabyciu nieruchomości uzyskanej w wyniku popełnienia wymuszenia rozbójniczego, łapownictwa, płatnej protekcji.²⁰¹ Paserstwo może dotyczyć również energii, karty bankomatowej, natomiast, gdy przedmiotem paserstwa jest program komputerowy, zastosowanie ma art. 293 k.k.

Znamiona czasownikowe paserstwa mogą alternatywnie polegać na:

- nabyciu rzeczy, np. poprzez kupno, zamianę, darowiznę – w tych wypadkach paser używa całkowite władztwo nad rzeczą tak, jak gdyby był jej legalnym właścicielem.²⁰² W tym przypadku skutek następuje z chwilą nabycia rzeczy,
- pomocy do zbycia rzeczy - przyjmuje postać pośrednictwa między zbywcą a nabywcą rzeczy, np. paser wskazuje i wyszukuje nabywcę rzeczy, dostarcza ją na miejsce transakcji. Ta postać paserstwa jest przestępstwem formalnym (bezskutkowym), gdyż jest dokonane z chwilą udzielenia przez sprawcę pomocy do zbycia, niezależnie czy do jej zbycia doszło,
- przyjęciu rzeczy, np. do komisju, lombardu – w tym wypadku paser również obejmuje rzecz we władanie. Ta postać paserstwa następuje zarówno wówczas, gdy rzecz zostanie fizycznie przekazana sprawcy w posiadanie, jak i wówczas, gdy nie zostanie przekazana do jego rąk, lecz na przykład złożona w jego pomieszczeniu (garażu, piwnicy, mieszkaniu, magazynach) będącym we władaniu pasera. Z chwilą objęcia we władanie rzeczy przyjętej, następuje
- dokonanie (skutek) tej postaci paserstwa.
- pomocy do ukrycia rzeczy, np. umieszczenie w kryjówce, przechowywanie w swoich pomieszczeniach, przewożenie, przenoszenie rzeczy, zamaskowanie miejsca ukrycia, dostarczenie środka transportu, pośredniczenie przy ukryciu. Ta postać paserstwa jest przestępstwem formalnym, dokonany z chwilą udzielenia pomocy do ukrycia, niezależnie od tego czy do ukrycia doszło.

Przestępstwo paserstwa umyślnego ma swój odpowiednik paserstwa jako wykroczenia z art. 122 § 1 k.w. – jeżeli rzecz pochodzi z wykroczeń lub przestępstwa kradzieży, przywłaszczenia lub kradzieży z włamaniem²⁰³ i jej wartość nie przekracza 250 zł, a w przypadku wyrębu, kradzieży lub przywłaszczenia drzewa z lasu z art. 120 § 1 k.w. – kwoty 75 zł – czyn należy zawsze kwalifikować jako wykroczenie paserstwa. Wyłączenie od powyższej reguły dotyczy sytuacji przewidzianych w art. 130 § 1 pkt 2 k.w., gdy przedmiotem paserstwa jest broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe – w tym wypadku czyn zawsze, bez względu na wartość rzeczy, należy kwalifikować jako paserstwo z kodeksu karnego.

Jeżeli rzecz pochodzi z rozboju i jest przedmiotem paserstwa to bez względu na wartość tej rzeczy, czyn taki stanowi zawsze przestępstwo paserstwa.²⁰⁴

Paserstwo z art. 291 § 1 k.k. jest **przestępstwem umyślnym**, które może być popełnione w obu zamiarach - zamiarze bezpośrednim i zamiarze wynikowym (ewentualnym). Warunkiem odpowiedzialności pasera z art. 291 § 1 k.k. jest jego świadomość, że rzecz, którą nabywa, pomaga do jej zbycia albo przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, uzyskana została za pomocą czynu zabronionego lub co najmniej – że możliwość takiego nielegalnego jej pocho-

²⁰⁰ por. uzasadnienie Uchwały SN z dn.19.07.1995 r. I KZP 27/95, OSNKW 1995/9-10/poz. 60;

²⁰¹ por. B. Michalski Przestępstwa... op. cit., str. 260 i n.;

²⁰² por. Wyrok SN z dn. 12.11.1986 r., II KR 315/86, OSNKW 1987/7-8/poz. 67;

²⁰³ zob. Uchwała SN z dn. 24.09.1997 r., I KZP 15/97 OSNKW 1997/11-12/poz. 96;

²⁰⁴ por. Uchwała SN z dn. 12.09.1986 r. U 7/86, OSNKW 1986/11-12/poz. 85;

dzenia przewidywał i na to się godził.²⁰⁵ Świadomość nielegalnego pochodzenia rzeczy powinna występować u sprawcy w chwili jej nabycia, przyjęcia, pomocy do jej zbycia lub ukrycia. Świadomość sprawcy, że będąca przedmiotem czynu rzecz została uzyskana za pomocą czynu zabronionego nie oznacza w żadnym wypadku, że świadomość ta powinna obejmować szczegóły, np. kwalifikację, czas, miejsce i okoliczności popełnienia czynu zabronionego. Wiedzę taką paser mógł uzyskać od sprawcy tego czynu zabronionego lub być świadkiem takiego czynu, ale nie należy to do znamion art. 291 § 1 k.k.²⁰⁶

14.2. Typy kwalifikowane paserstwa umyślnego

Dla paserstwa umyślnego przewidziano dwa typy kwalifikowane:

- gdy przedmiotem paserstwa jest mienie znacznej wartości - art. 294 § 1 k.k.;
- gdy czyn taki popełniono w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury- art. 294 § 2 k.k.

14.3. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi - 291 § 2 k.k.

Do typu paserstwa umyślnego w wypadku mniejszej wagi mają zastosowanie tezy omówione przy przestępstwie z art. 278 § 1 k.k. (patrz rozdział 1).

14.4. Tryb ścigania

Paserstwo z art. 291 § 1 jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu.

---

²⁰⁵ por. Wyrok SN z dn. 12.04.2006 r. II KK 379/05, Lex nr 182950;

²⁰⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 424;

15. Paserstwo nieumyślne – art. 292 k.k.

15.1. Przestępstwo paserstwa nieumyślnego – art. 292 § 1 k.k.

Art. 292 § 1 k.k. pod względem określenia znamion przedmiotu ochrony, podmiotu przestępstwa i znamion strony przedmiotowej stanowi kopię art. 291 § 1 k.k., natomiast istotne różnice między tymi przepisami sprowadzają się do strony podmiotowej. Z punktu widzenia strony podmiotowej różnica między paserstwem umyślnym z art. 291 k.k. a paserstwem nieumyślnym z art. 292 k.k. sprowadza się do tego, że gdy w przypadku art. 291 k.k. paser jest świadomy tego, że rzecz, którą nabywa, przyjmuje albo pomaga do jej zbycia lub ukrycia została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, to w przypadku art. 292 sprawca o tym nie wie i nawet tego nie przypuszcza, choć powinien i mógł przy zachowaniu należytej ostrożności wymaganej w danych okolicznościach. Mimo braku świadomości o pochodzeniu rzeczy z czynu zabronionego paser ponosi odpowiedzialność na podstawie art. 292 k.k. w sytuacji, gdy na podstawie „okoliczności towarzyszących” konkretnej sytuacji mógł i powinien przypuszczać, że rzecz pochodzi z czynu zabronionego. Okoliczności te muszą istnieć obiektywnie i muszą być objęte świadomością sprawcy, który jednak błędnie ocenia sytuację.²⁰⁷ Okoliczności te mogą wynikać np. ze zbyt niskiej ceny rzeczy w porównaniu z rzeczywistą wartością rzeczy, oznakowanymi na tej rzeczy, np. pieczęcie biblioteki na starodrukach, z nietypowej sytuacji, np. odludne miejsce transakcji, nietypowa pora, z podejrzanego zachowania się osoby oferującej daną rzecz, np. pośpiech w transakcji, jej wieku, np. małoletni, braków w dokumentacji, niekompletnych numerach rejestracyjnych pojazdów. Okoliczności te muszą istnieć przed lub w trakcie popełnienia czynu. W kwestii paserstwa samochodami ciekawy jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24.02.2000 r. II AKa 234/99 (KZS 2000/4/poz. 42) o tym, że: „We współczesnych realiach obrotu używanymi samochodami w Polsce (i nie tylko) omal nigdy nie można mieć pewności legalnego pochodzenia auta, toteż każda informacja podważająca tę pewność uzasadnia dokonanie odpowiednich sprawdzeń bądź nawet odstąpienia od kupna. Nikomu nie powinno się stawiać zarzutu, że nabył samochód, który okazał się kradziony, lecz że o tym wiedział bądź mógł i powinien był to przypuścić.”

Przestępstwo paserstwa nieumyślnego ma swój odpowiednik w art. 122 § 2 k.w. Jeżeli rzecz pochodzi z kradzieży, kradzieży z włamaniem lub przywłaszczenia i nie przekracza kwoty 250 zł, a w przypadku art. 120 § 1 k.w. – do 75 zł i jest przedmiotem nieumyślnego paserstwa, stanowi wykroczenie, z wyjątkiem przypadków ujętych w art. 130 § 1 pkt 2 k.w.

15.2. Typ kwalifikowany paserstwa nieumyślnego – art. 292 § 2 k.k.

Do paserstwa nieumyślnego przewidziano wyłącznie odmianę kwalifikowaną ze względu na znaczną wartość rzeczy będącej przedmiotem tego przestępstwa. Do pojęcia mienia (rzeczy) znacznej wartości ma zastosowanie art. 115 § 5 k.k., który omówiono przy przestępstwie z art. 278 § 1 k.k. (patrz rozdział 1).

15.3. Tryb ścigania

Przestępstwo z art. 292 k.k. jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu.

---

²⁰⁷ por. B. Michalski, *Przestępstwa...* op. cit. str. 278 i n.;

16. Paserstwo programu komputerowego – art. 293 k.k.

16.1. Paserstwo programu komputerowego – art. 293 § 1k.k.

Przepis art. 293 k.k. stanowi przepis szczególny do art. 291 k.k. i art. 292 k.k.

Paserstwo programu komputerowego może być popełnione umyślnie lub nieumyślnie. W pozostałym zakresie ustawowe znamiona czynu są identyczne jak przy przestępstwach z art. 291 k.k. i art. 292 k.k. Przestępstwo z art. 293 dotyczy wyłącznie paserstwa programu komputerowego. Odrębnie stypizowano to przestępstwo, gdyż program komputerowy nie jest rzeczą (patrz rozdział 1).

16.2. Tryb ścigania

Jest to przestępstwo publicznoskargowe, ścigane z urzędu.

Bibliografia

- Ustawa z dnia 27.07.2002 r. Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 141 poz. 1178 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jedn. Dz. U. 2003 Nr 106 poz. 1002 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm..)
- Ustawa z dnia 21.05.1999 r. o broni i amunicji (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 52 poz. 525 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 02.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155 poz. 1095 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 28.09.1991 r. o lasach (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 45 poz. 435 z późn. zm.).
- Adamski A.: Prawo karne komputerowe, W-wa 2000 r.
- Adamski A.: Przestępstwa komputerowe, w nowym kodeksie karnym, Zeszyt nr 17 Ministerstwa Sprawiedliwości, W-wa 1998 r.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P. (w:) Kodeks Karny. Część szczególna. Komentarz, t. III, red. A. Zoll, W-wa 2008 r.
- Dąbrowska-Kardas M.: Czyn ciągły w kodeksie karnym z 1997 r., Zeszyt nr 20 Ministerstwa Sprawiedliwości, W-wa 1998 r.
- Ignatowicz J.: Prawo rzeczowe, W-wa 1994 r.
- Januszkiewicz K.– Kodeks Karny z orzecznictwem, Gdańsk 1996 r.
- Michalski B.: Przestępstwa przeciwko mieniu, W-wa 1999 r.
- Wiatrowski P.: Typ podstawowy przestępstwa rozboju w doktrynie i orzecznictwie (w:) Prokuratura i Prawo 2010 r. Nr 3.
- Zimoch St.: Osoba najbliższa w prawie karnym (w:) Nowe Prawo 1971 nr 9.

Wykaz skrótów aktów prawnych i literatury

- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s. – ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz. U. 2007 r. Nr 111, poz. 765 z późn. zm.)
- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 46 poz. 275 z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.)
- Dz. U. – Dziennik Ustaw
- KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Wojskowa
- OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego wydane przez Prokuraturę Generalną
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo